کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٨٨ | دووشەممە، ١٥ی ڕێبەندانی ١٤٠٣ _ ٣ی فێورییەی ٢٠٢٥

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

کەمپینی مافی مرۆڤی ئێران:

کورد، عەرەب و بەلووچ قوربانیانی سەرەکیی سەرکوتی سیستماتیک لە ئێرانن

نوێترین ڕاپۆرتەکانی کەمپینی مافی مرۆڤی ئێران باس لەوە دەکەن کە گرتن و سەرکوتی سیستماتیکی چالاکانی سیاسی و مەدەنیی کورد، بەلووچ و عەرەب هەروەک پێشوو درێژەی هەیە. ئەم کەمپینە بە پشتبەستن بە تازەترین ئامارەکانی گرتنی سەرەڕۆیانەی چالاکانی مەدەنی و سزادانیان بە زیندانی درێژخایەن، زۆربوونی ئێعدامەکان و سەرکوتی بەربڵاوی ماف و ئازادییە سیاسییەکان ڕایگەیاندوە کە کورد، بەڵووچ و عەرەب لە ڕیزی پێشەوە سەرکوتکارییەکانی کۆماری ئیسلامین. سەرکوتکارییەکانی کۆماری ئیسلامین. وردەکاریی ئامارەکان ئەمە دەردەخا دوای مانگرتنە گشتییەکانی کوردستان ڕەوتی بانگکردن و دەسبەسەرکردنی چالاکانی مەدەنی لە شارەکانی کوردستان زیاتر بووە

چالاکانی مافی مرۆڤ لە ئێران داوا لە کۆمەڵگەی جیهانی، ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی دەکەن بە سزادانی ئامانجداری ئەو کاربەدەستانەی ئێران کە جێبەجێکاری سیاسەتەکانی سەرکوت و پێشێلکردنی مافی مرۆڤن، یارمەتی بە باشبوونی دۆخی مافی مرۆڤ لە ئێران بکەن.

خالید عەزیزی، وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران:

جۆرج تاون پرۆژەی لێدان لە کولتووری ڕێکخستنی خەڵک و حیزبایەتی بوو

بەرزڕاگرتنی یادی کۆماری کوردستان لە چەند ڕێوڕەسمێکی بەشکۆد

ڕۆژی چواشەممە، ٣ی ڕێبەندانی ١٤٠٣ی هەتاوی بە بۆنەی ٢ی ڕێبەندان ٧٩یەمین ساڵیادی دامەزرانی کۆماری کوردستان، بە بەشداریی بەشێک لە ئەندامانی ڕێبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، کادر و پێشمەرگە و ئەندامانی حیزب، ڕێوڕەسمێکی بەشکۆ بەڕێوە چوو.

لە سەرەتای ڕێوڕەسمەکەدا، کاک مستەفا مەولوودی، ئەندامی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بەم بۆنەوە پەیامێکی پێشکەش کرد. بەڕێزیان وێڕای پیرۆزبایی ئەم یادە لە بەشدارانی ڕێوڕەسمەکە و سەرجەم کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان تیشکی خستە سەر پەیام و ئامانجەکانی کۆماری کوردستان کە تا ئێستا هەم حیزبی دێموکرات و هەم کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان پێی وەفادارن و وەک ڕێچکەیەکی وڵامدەر بۆ ویست و داخوازییەکانی سەردەمی ئێستای بزووتنەوەی نەتەوایەتیی کوردستان قسەی لەسەر کردن.

لە درێژەی ڕێوڕەسمی یادی ٧٩ ساڵەی کۆماری کوردستان لە نێو پێشمەرگەکانی کوردستاندا، لەلایەن بەڕێزان؛ کاک کاوە بەهرامی، بەرپرسی ناوەندی هێزی پێشمەرگەی کوردستان و کاک محەممەدساڵح قادری، بەرپرسی نوێنەرایەتیی حیزب لە شاری هەولێر خەڵات و لەوحی ڕێزلێنان بەسەر کۆمەڵێک لە بەشدارانی دەورەی فێرکاری و هەروەها مامۆستایانی دەورەدا دابەش کرا کە لەلایەن بەشدارانی ڕێوڕەسمەکەوە بە گەرمی پێشوازیی لێ کرا. نێوئاخنی ڕێوڕەسمەکە بە چەند تابلۆیەکی جوانی هونەریی هەڵپەڕکێ و گۆرانی و سروودی نیشتمانی کە لەلایەن کۆڕی هونەریی حیزبەوە ئامادە کرابوو ڕازێندرابۆوە.

شایانی باسە جیا لە ڕێوڕەسمەکانی تایبەت بەو ڕۆژە لە دەرەوەی وڵات، لە کوردستان لە ناوەندی ٣ی کوردستان و، هەروەها بە دەسپێشخەریی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، ڕێوڕەسمێکی تایبەتیش لە شاری هەولێر بەڕێوە چوون.

بەردەوامیی ڕێ و ڕێبازێک

سپاسنامەی ناوەندی تەشکیلاتی حیزب بەبۆنەی بەڕێوەچوونی کۆڕ و چالاکییەکانی تایبەت بە٢ی ڕێبەندان، ساڵڕۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان

ڕێبوارانی ڕێبازی پڕشانازیی کۆماری کوردستان!
ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران!
بەڕێوەبەران و ڕێکخەرانی چالاکی و ڕێوڕەسمەکانی ٢ی ڕێبەندان!

بەناوی ناوەندی تەشکیلاتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە سەبارەت بە بەڕێوەچوونی سەرکەوتوانەی چالاکییەکان و ڕێوڕەسمەکانی تایبەت بە ٢ی ڕێبەندان، ٧٩یەمین ساڵڕۆژی کۆماری کوردستان، پڕبەدڵ سپاسی هەوڵ و تێکۆشانتان دەکەین و ماندوونەبوونیتان لێ دەکەین.

ئەگەرچی کۆماری کوردستان وەکوو یەکەمین کیانی سیاسی و خۆبەڕێوەبەریی کورد، یەک لە دەسکەوتەکانی بزووتنەوەی نەتەوایەتیی کورد و حیزبی دێموکراتی کوردستانە بەڵام لە ڕاستیدا لە ڕیزی یەکێک لە بۆنە نەتەوەییەکانی کوردستان دێتە ئەژمار و نەتەوەی کورد لە هەموو بەشەکانی کوردستان ساڵانە یادی دەکەنەوە و ڕێز لە ساڵڕۆژی دامەزرانی کوماری کوردستان و پێشەوا قازی محەممەد وەکوو یەکەم سەرکۆماری کوردستان دەگرن.

ئەمساڵ بە نەریتی ساڵانی پێشتر و پتر لە جارانیش لە هەموو بەشەکانی کوردستان و لە نێوخۆ و دەرەوەی کوردستان و بەتایبەت لە زۆرێک لە وڵاتانی ئورووپایی و ئەمریکا، زۆر ڕێوڕەسم، چالاکی و سیمیناری تایبەت بە ٢ی ڕێبەندان بەڕێوەچوون کە هەرکام لە جێی خۆیدا باش و بەکەڵک و پڕنێوەرۆک بوون.

لە ڕۆژهەڵات، شوێنی دامەزرانی کۆماری کوردستان، بەداخەوە بەهۆی سەرکوت و دەسەڵاتی دیکتاتۆریی کۆماری ئیسلامی ڕێگا نادرێ کە بەشێوەیەکی ئاشکرا و ئازادانە یادی ئەو کۆمارە مەزنە بکرێتەوە، بۆیە لەوبوارەدا ئەرکی یادکردنەوەی ٢ی ڕێبەندان زیاتر دەکەوێتە ئەستۆی تێکۆشەرانی ڕێکخستنی نهێنیی حیزبی دێموکرات، کە بەخۆشییەوە هاوڕێیانی نێوخۆ ئەمساڵیش وەکوو ساڵانی پێشوو، بە باشترین شێوە ئەرکی خۆیان بەجێ گەیاند.

جێی ئەماژەپێدانە کە لە ڕێوڕەسمەکانی ئەمساڵی یادی دامەزرانی کۆماری کوردستاندا، زۆرێک لە کەسایەتییە سیاسی، ئەدەبی و هونەرییەکانی گەلەکەمان بەشدار بوون و گڕوتینێکی تایبەتیان بە کۆڕوکۆبوونەوەکان بەخشی کە جێی سەرنج و خۆشحاڵییە.

ناوەندی تەشکیلاتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وێڕای ماندوونەبوونی، زۆر بەگەرمی سپاسی هەموو ئەو کەسانە دەکا کە لەنێوخۆ و دەرەوەی کوردستان بۆ هەرچی باشتر بەڕێوەچوونی ڕێوڕەسمەکانی ٢ی ڕێبەندانی ئەمساڵ، ئەرکی خۆیان بە باشترین شێوە بەجێگەیاندووە.

بەهیوای وەدیهاتنی ئامانج و ئاواتەکانی کۆماری کوردستان.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
ناوەندی تەشکیلات
١٢ی ڕێبەندانی ١٤٠٣

«دەیەی فەجر»ی ڕێژیم و چوار دەیە زەجری خەڵک
عەلی بداغی
٤

تاوان و تاڵانی ئابووری، کارنامەی پڕدیاری ڕێژیم
شەماڵ تەرغیبی
٥

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ئایدیاوە هەتا سیستەم
ڕەزا محەممەدئەمینی
٦

دووانەی وەهم و ترس، نوێژی مردوو بە جلیقەی گوللەنەبر!
ڕەزا دانشجوو
٨

کرماشان، لە هەناوی ژێئۆپۆلۆتیکی کوردستان‌دا
پژمان شەریعەتی
١٠

کوردستان
ژمارە ٨٨٨
١٥ی ڕێبەندانی ١٤٠٣ _ ٣ی فێوریەی ٢٠٢٥

خالید عەزیزی:

نێوخۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سەرچاوەی ئیلهام و گۆڕەپانی سەرەکیی خەباتی ئێمەیە

دیمانە: سابیر فەتاحی

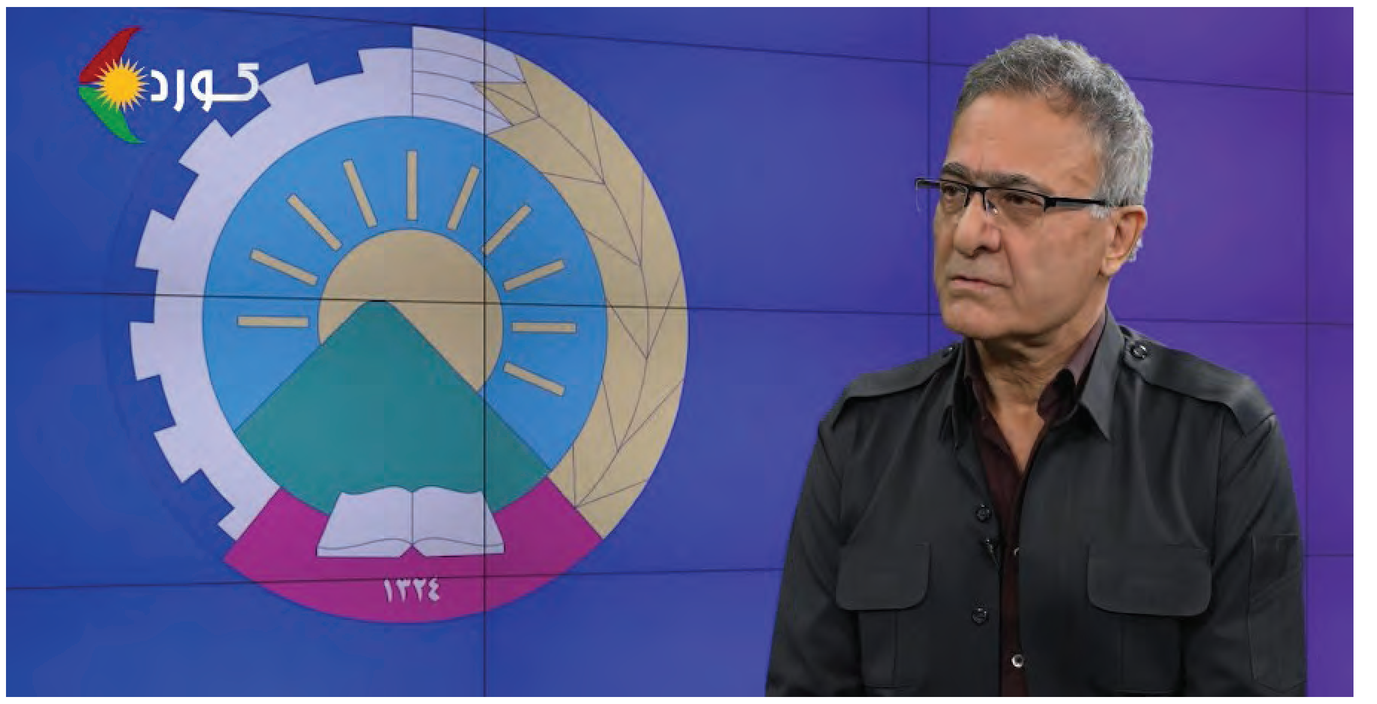

ئاماژە: خالید عەزیزی، وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە دیمانەیەکی درێژ و تایبەت لەگەڵ کوردکاناڵدا تیشکی خستە سەر تازەترین هەڵوێست و خوێندنەوەی حیزبی دێموکرات لەهەمبەر گۆڕانکارییەکانی ناوچە، ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستان. "کوردستان" کاکڵ و پوختەی ئەم وتووێژەی بۆ خوێنەرانی گواستۆتەوە.

پێوەندیدار بە هاتنەوەی ترامپ و ئەگەری گۆڕانی هاوکێشەکان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و تەنانەت کۆمەڵگەی جیهانی

دەبێ ئەو ڕاستییە قەبووڵ بکەین کە دنیا لە ڕەهەندەکانی ئابووری و ئەمنییەتیدا بەبێ ئەمریکا تووشی بەتاڵایی دەبێت و دەوری ئەمریکا لە هەموو بوارەکاندا گرینگە و دەوری ڕەئیس‌جمهووری ئەمریکایش گرینگتر. نموونەیەکی کۆنی مێژوویی بێنمەوە. پێش شەڕی دووهەمی جیهانی ئەمریکا تەریک ببۆوە لە سیاسەتی کەلانی نێودەوڵەتیدا و یەکێک لەو شتانەی زەمینەی خۆش کرد دەسەڵاتێکی وەک هیتلێر پەیدا ببێت، بە بڕوای من غەیبەتی ئەمریکا بوو. دوای شەڕی دووهەمی جیهانییش کە ئیدی بەسەر هیتلێردا سەرکەوتن، ئەمریکا هاتە نێو هاوکێشە نێودەوڵەتییەکان و هێزی ئابووری و ئەمنییەتی و نیزامیی ئەو وڵاتە بوو بە فاکتەرێک لە سەقامگیریی جیهانیدا. هەتا ئەوکاتەی ترامپ لە کۆماریخوازەکان هاتەسەر کار، جیاوازییەکی یەکجار زۆر لەنێوان دێموکراتەکان و کۆماریخوازەکان لەهەمبەر هاوکێشە نێودەوڵەتییەکاندا نەبوو. بەڵام دیاردەی ترامپ جیاوازییەکی زۆری لەگەڵ ئەو سیستەمە هەیە کە لە مێژووی ئەمریکادا بوو. شێوەی قسەکردنی، ڕوانینی، خوێندەوەی لە ئەمریکا و خوێندنەوەی لە دنیا زۆر تایبەت و دەگمەنە. دێموکراتەکان هەر لە سەر ئەو ئەساسە دەڕۆیشتن کە تێکەڵ بە مۆعادلاتی نێودەوڵەتی بن و لەگەڵ ئورووپاییەکان هەماهەنگی زۆرتریان هەبێت و شەریک بۆ خۆیان پەیدا بکەن، بەڵام ترامپ زۆرتر ئەمریکای کردۆتە مێحوەر و بە تەبیعەتی بەرژەوەندیی ئەمریکا چاو لە هەمووی ئەوانە دەکات. ئێستاش ترامپ ڕایگەیاندوە کە سەردەمێکی زێڕین لە ئەمریکا دەستی پێ کردووە و زۆرتر فوکوس دەخاتە سەر ئەوەی چۆن لە هەمووی ئەو مۆعادلاتەدا ئەمریکا بەهێزتر بکات. بۆیە تەعامولی ئەو لە داهاتوودا لەگەڵ هەموو زلهێزەکانی دیکەی دنیا و لە ئاستێکی خوارتر لەگەڵ ئێرانیش تابعێکە لە بەرژەوەندیی ئەمریکا. گرینگ ئەوەیە ئێمە بزانین کە دێمۆکراتەکان و کۆماریخوازەکان هەتا ئێستاش تەنیا بە دوای ئەوەدا ڕۆیشتوون و دەڕۆن کە سیاسەت و ڕەفتاری ئێران بگۆڕن و نەیانگوتووە کە ئێمە بە تەمای گۆڕینی ڕێژیمی ئێرانین؛ ترامپیش ئەوەی نەگوتوە. بۆیە ئەمن پێشبینی دەکەم ترامپ لە پێوەندی لەگەڵ ئێراندا بکەوێتە نێو کۆمەڵێک تەعامول و گوشار و سەودا لەگەڵ ڕێژیم بۆ ئەو پڕۆژەی بۆخۆی هەیەتی کە سنووردارکردنی توانا و دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامییە.

دۆخی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بە شپرزەیی دەمێنێتەوە یان نەزمێکی نوێ و سەقامگیرییەکی تایبەت ڕووی تێدەکا؟

به باوەڕی من دۆخی ناوچە بە شپرزی دەمێنێتەوە. دیارە ئێمە دوو جۆر شپرزی و دوو جۆر قەیرانمان هەیە. قەیران و شپرزەییەک کە ڕەهایە و قەیران و شپرزەییەک کە کۆنترۆڵ دەکرێت. ڕەنگە بەرژەوەندیی ناوچەکە لە سیاسەتی ئەمنیی کەلانی نێودەوڵەتی و بە تایبەت بەرژەوەندیی ئیسڕائیل وا هەڵگرێت کە لە مەرحەلەی یەکەمدا بە دووی کۆنترۆڵی قەیراندا بن. هۆیەکەشی ئەوەیە کێشەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست زۆر ئاڵۆز و تێکەڵ پێکەڵە و بەشێکی زۆر لە سیاسەتی ئەمنییەتی کەلانی نێودەوڵەتی بەرهەمی کێشەی ئیسڕائیلە لەگەڵ فەلەستینییەکان. لە شەڕی ساردیشدا ئەوە هەبوو کە سۆڤیەتی پێشوو پشتیوانیی لە فەلەستینییەکان دەکرد و ئەمریکا پشتیوانی ئیسڕائیل بوو. دوایە سۆڤیەتی پێشوو نەما و وردە دەسەڵاتی ناوچەیی دروست بوون، وەک تورکیە و ئێران، لە تەنیشت ململانێی شیعە و سوونیی. بۆیە لە ئێستادا لەوانەیە کێشەی غەززە و لوبنان چارەسەر بکرێت و دەبینین لە سوورییە دەسەڵاتێکی دیکە دێتە سەر کار. بە باوەڕی من بەردەوام ئەو کێشانە درێژەیان دەبێ و بوونی ئەو قەیران و کێشانە بواری مەیدانیی بۆ کۆماری ئیسلامی دروست کردبوو بتوانی بە کۆپیکردن لە حیزبە کۆمۆنیستییەکان و بەئامرازکردنی ئاییزانی شیعە دەسەڵات و هێزی نیابەتی دروست بکات. لەلایەکی دیکەوە ڕاستە کۆماری ئیسلامی لە هاوکێشەکانی ناوچەدا تووشی شکستێکی زۆر زۆر گەورە بووە، بەڵام ئەمە بە مانای ئەوە نییە کارتی بەدەستەوە نەمابێت. لێرەدا بە ئەگەری زۆر ترامپ بیهەوێ بە دوای ئەوەدا بڕوات ئەو کارتانەشی لێ بستێنێ کە یەکێک لەوان پڕۆژەی ناوکیی ئێران و قەزیەی بەرجامە. ئەمن زۆر جار گوتوومە پێشبینیی ئەوە ناکەم کۆماری ئیسلامی چەکی ئەتۆمی دروست بکات، چونکی بە یەکەم تەقینەوەی ئەو چەکە خۆی تێدا دەچێت و وڵاتەکەی وێران دەبێت، بەڵام ئەمە کارتی گەمە بۆ ساتوسەودایە و ئێستا وەختی ئەوە هاتووە بۆ مانەوەی خۆی کەلک لەم کارتە وەربگرێ. ئەمن پێم‌وایە لەوێدا هاوکێشەکان دەگۆڕدرێن

بەرژەوەندییەکانی ڕووسیە و ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستی پڕقەیران!

ڕووسیە تا ڕادەیەکی زۆر لە هاوکێشەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست چووەتە دەرێ، یان دەنا دەتوانم بڵێم زۆر لاواز بووە، بەڵام ئەمریکا ئێستاش قسەی کۆتایی هەر ئەو دەیکات، بەڵام ئەوە بە مانای ئەوە نییە لەگەڵ کێشە ڕووبەڕوو نابێت. ستراتێژیی ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بە کورتی و بە کوردی پاراستنی ئیسڕائیلە. ئیسڕائیل لۆبییەکی بەهێزی لە ئەمریکا هەیە و ئەو هەڕەشانەی لەلایەن ڕەوتی توندڕەو چ سوونی و چ شیعە لەسەر ئیسڕائیل هەیە بەتایبەت دوای ٧ی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٣، بیروڕای گشتیی نێودەوڵەتیی نیگەران کردوە. بۆیە من پێم‌وایە ئەمریکا لەپێناو پاراستنی ئەمنییەتی ئیسڕائیلە بیەوێ ئێران سنووردار بکات. ئێستا ئیدی ئێران وەکوو پێشوو لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست ناتوانێ تەڕاتێن بکات. کاتی خۆی شتێک هەبوو پێیان دەگوت دوکتورینی ئۆباما یا پڕۆژەی ئۆباما. لێکدانەوەی ئۆبامادا ئەوە بوو جەرەیانی توندڕەوی شیعە ڕاستەوخۆ لە دژی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا نییە و ئەو جەرەیانە توندڕەوی شیعەیە ئەدرسێکی هەیە کە تارانە، ئەگەر وایە ئەوە قابلی مۆعامەلەیە؛ بەڵام جەریانی توندڕەوی سوونی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست چەندین هێزی وەک ئەلقاعیدە و داعش و هێزی جۆراوجۆری ئیسلامی لێ دروست بووە و لایەنی جۆراوجۆریش کۆمەکیان دەکەن. جەریانی توندڕەوی شیعە زۆرتر دژی ئیسڕائیل بووە و جەریانی توندڕەوی سوونی زۆر جار ئەمریکای کردۆتە ئامانج. جا لەژێر ڕووناکیی ئەو تیئۆرییەدا ئۆباما لە سەردەمی دەسەڵاتی خۆیدا پووڵ و سامانێکی زۆری بۆ ئێران ئازاد کرد و بەتەما ئێران وەک پارتنێرێک بیلێتەوە بۆ ئەوەی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لەلایەن ئێرانەوە بە ئامانج نەگیرێت.

پێوەندیی ئەمنییەتی ئیسڕائیل بە سەقامگیریی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست

بەردەوامیی کێشە و ململانێیەکان وەکوو پێشوو درێژەیان دەبێت، بەڵام ڕەنگە هەڕەشەی ئەمنییەتی لەسەر سەقامگیریی ناوچە بەشێوەی پێشوو نەبێت. چونکە لەو شەڕانەی ئیسڕائیل لە دەورووبەر کردوونی هەتا ڕادەیەکی زۆر سەرکەوتوو بووە. ئەو ڕێکخراوانە سازماندەیی و هێز و توانای جارانیان نەماوە، بەڵام شتێک لێرەدا مەسەلەیە کە ئایا دەسەڵاتی نوێی سووریە بەپێی پێشینەی پێشووی ڕەفتار دەکات؟ کە من پێم‌وایە ئەوە ناکات و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی هەوڵ دەدەن تێکەڵ بە مۆعادەلات و مۆعامەلات و دەوڵەتداریی بکەن و بیکەن بە پارتنێری خۆیان و ڕەنگە ئەوە بەرەو ئەوە بڕوات و ئەمە بە جۆرێک یارمەتی بە سەقامگیری لەو ناوچەیە بکات. بەڵام کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست هەروەک گوتم بەردەوام دەچێتە پێشێ و یەکێک لە فاکتۆرەکانیش ئێرانە.

کاریگەریی ڕاستەوخۆی هاتنەوەی ترامپ لەسەر چارەنووسی کۆماری ئیسلامی؟

یەکەم، کۆمەڵگەی ئێران کۆمەڵگەیکە خەڵکەکەی زۆرتر مەیلەو ڕۆژئاوا بیر دەکەنەوە. یانی ئێرانی هەموو ئارەزووەکەیان ئەوەیە ڕێگەیان لە ئەمریکا بکەوێ و لەگەڵ ئەمریکا و ئورووپای ڕۆژئاوا تێکەڵاوییان هەبێت. زمانی ئینگلیزی ئێستا لە ئێران ڕەقابەتی لەسەرە کێ جوان فێری بێ، بەڵام کەس بە دوای زمانی ڕووسی و چینیدا ناڕوا. بۆیە بە باوەڕی من لە درێژخایەنیشدا کۆمەڵگەی ئێران دەکەوێتە بەرەی ڕۆژئاوا. بەڵام پێچەوانەی ویستی کۆمەڵگەی ئێران بیرۆکە و فەلسەفەی وجوودیی کۆماری ئیسلامی دژایەتی لەگەڵ ڕۆژئاوایە، دژایەتی لەگەڵ ئەمریکا و ئیسڕائیلە. من پێم‌وایە ئەگەر ترامپ بکەوێتە نێو مۆعادلات و مۆعاملات کە واشی لێ دێت و لە بەرجام ڕا دەست پێ دەکات، کۆمەڵێک داروولەلە بۆ ئێران دادەنرێت. ئێران یا دەبێ بەپێی ئەو پڕۆژەیەی ترامپ بچێتە پێشێ و سنووورداری بکەن، یان بە ئەگەری زۆر میکانیزمی ماشە دێتە گۆڕێ و ئورووپاییەکانیش لەگەڵ ئەوەن لەوێدا پاشەکشە بە ئێران بکەن. بێگومان ئەمە شکەستێکی گەورەیە بۆ کۆماری ئیسلامی و ترامپیش ئەوە عۆمدە دەکاتەوە.

دووهەم، لە پێوەندی لەگەڵ گرووپە نیابەتییەکان تەنانەت لە عێراقیشدا ڕەنگە ئەوە بەشێک لە مۆعادلە و مۆعامەلەکان بێت و ئەوەش شکەستێکی دیکەیە بۆ کۆماری ئیسلامی. بەڵام هیچی ئەوانە تا ئەو ساتە بە مانای ئەوە نییە شەڕ لەنێوان ئەمریکا و ئێراندا ڕوو دەدات. من لەو باوەڕە دام شتێک بە ناوی شەڕی ئێران لەگەڵ ئیسرائیل یان ئەمریکا هەتا ئێستا نەبووە و ئەوەی ئێستاش بە کردەو و دژ کردەوە دەزانم و مووشەک تێگرتن لە دژی یەکتریش شەڕ نییە. هەمووی ئەوەیە ئێران بە ئیسڕائیل بڵێ ئەمنیش دەسەڵاتم هەیە و وات لێ قەبووڵ ناکەم و ئیسڕائیلیش هەر ئەوە بڵێ. لەبارەی ترامپیشەوە پێشبینی ناکەم بە شەڕ بەرەوپیلی کێشە لەگەڵ ئێران بچێت و مێتۆدێک هەڵدەبژێرێت کە ئەو مێتۆدە بە مرووری زەمان ئەو دەسەڵاتە لاواز دەکات و لە ئیعتباری دەخات و شەرعییەتی پێ ناهێڵێت و هەمووی ئەوانە ڕەنگدانەوەی لە نێوخۆی وڵاتی ئێراندا دەبێت. ئەمریکاییەکان بە دێموکرات و کۆماریخواز زۆر جار گوتوویانە ڕووخانی کۆماری ئیسلامی مەسەلەیەکی نێوخۆیی ئێرانە و هەر ئەوەش بە قازانجی داهاتووی ئێرانە و دواجار دەبێتە هۆکارێک بۆ دروستبوونی ئاڵتێرناتیڤ بۆ کۆماری ئیسلامی.

پرس و چارەنووسی ئاڵترناتیڤی کۆماری ئیسلامی

بابەتی ئالترناتیڤ کێشەی ئێمەیە و کێشەی لایەنە ئێرانییەکانیش و کێشەی لایەنە نێودەوڵەتییەکانیشە. لە نموونەیەکی زۆر تازە و لە قەزیەی سووریەدا ئەو حوکمەتەی ئێستا لەسەر دەسەڵاتە نێزیک دوازدە ساڵ پێش ئێستا لە ئیدلیب بوو بە ئاڵتێرناتیڤ و حکوومەتی سێبەری دروست کرد. کاتێک وڵاتەکە وای لێ هات کە بەشار ئەسەد بڕوات، شەڕ و شۆڕشی تێ نەکەوت و خەڵکەکە ئیستعدادیان هەبوو کە بەشار ئەسەد دەڕوات وڵات بەتاڵایی دەسەڵات دروست نابێت و ئەمە بێ خوێنرێژییەکی زۆر بوو بە ئەمری واقع و دەوڵەتی لەسەر دروست بوو. لە ئێراندا ئەو هەموو قوربانیدان و فیداکارییە بە تایبەت لە کوردستان دەکرێ، بەڵام گرفتەکە ئەوەیە ئێستاش ئاڵتێرناتیڤ بۆ تاران و بۆ ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی دروست نەبووە. بۆ دروست نەبووە؟ من تێدەکۆشم کورتی بکەمەوە کە حیزبی دێموکرات ئەوەی لە دەستی هاتوە کردوویەتی. حیزبی دێموکرات کاتی خۆی لە سەردەمێکی زۆر سەختی ژیانی سیاسیی لە ئێراندا دوای ئەوەیکە شواری میللیی مقاومەت دروست بوو، و بەنی‌سەدر و مەسعوودی ڕەجەویی تێد ابوون و دوایە دوکتور قاسملوو، ڕێبەری حیزبی دێموکرات و دەوڵەتمەردی سیاسیی ئێران چووە نێو ئەو بەرەیە، به بڕوای من ئاڵتێرناتیڤێکی باش بوو لەو سەردەمدا. بەڵام گۆڕانکارییەکانی پێوەندیدار بە ئێران لەنێو ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بە ئاقارێکی دیکەدا ڕۆیشتوە. ئەو وەختە حەی و حازر بەنی سەدر و موجاهێدین بوون، بەڵام ئێستا دەیان و سەدان بەنی سەدر دروست بووە ودەیان و سەدان گرووپ دروست هەن و هەریەکی هەوایەک لێ دەدات. لە نەتیجەدا ئەو ئاڵتێرناتیڤسازییە سەرکەوتوو نەبووە.

بۆیە ئەگەر چەند ساڵی دیکەش خۆپێشاندان و نارەزایەتییەکان لە ئێران لە گۆڕێدا بن کە هێشتا بەشێ زۆری خەڵکی ئێرانی لەگەڵدا نییە، لە ڕاستیدا هەتا ئاڵتێرناتیڤ نەبێت و هەتا کاتێک ئەو خەڵکە دەچێتە سەر شەقام و ئامادەیە خۆی فیدا بکات بێتوو بەدیلێک شک نەبات، کێشەکە هەر لەجێی خۆیەتی. بەڵام ئایا بە هاتنەسەرکاری ترامپ ئۆسوولەن ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی پێداچوونەوەیەک بە خۆیاندا دەکەن و ڕێکارێکی نوێ دێنە گۆڕێ، ئەوە مەسەلەیەکی دیکەیە. ئێمە وەک حیزبی دێموکرات دژبەرانی کۆماری ئیسلامی بە هەر بۆچوونێک کە هەیانە بە دوژمنی خۆمانیان دانانێین، ئێمە دێینە سەر هاوکێشەکان و سیناریۆی دۆست پەیداکردن. دەبینین لەگەڵ یەکێکیان زۆر دۆستانە دەچینە پێشێ هەتا بە سازانێک بگەین و لەگەڵ هێندێکیشیان زۆرتریش دەچینە پێشێ هەتا مەبنایەک ئیمزا بکەین بۆ داهاتووی ئێران و لەگەڵ هێندێکیان ڕەنگە هەرگیز نەبین بە دۆست، بەڵام نایانکەین بە دوژمنی خۆمان. لە سیاسەتدا هونەر ئەوەیە لانی‌زۆری دۆست بۆ خۆت پەیدا بکەیت و دوژمنان و نەیارەکانت بە لانی‌کەم بگەیەنی. ئێمە لەو چوارچێوەدا کارمان کردوە هێندێک مەبنامان هەیە ئەویش ئەوەیە مافە نەتەوایەتییەکانی خۆمان لە چوارچێوەی ئێراندا بەو پڕۆژەی کە حیزبی دێموکرات هەیەتی لە دانیشتنەکان لەگەڵ لایەنەکانی دیکەدا ئیعترافی پێ بکرێت. چاوەڕوانیشمان ئەوە نییە هەموو لایەک هەموو ئەوەمان لێ قەبووڵ بکات، بەڵام چاوەڕوانیی ئەوەمان هەیە بە خوێندوەیەک لە سوورەتی مەسەلەی واقعییەتی کۆمەڵگەی ئێران و جۆراوجۆریی پێکهاتەکان لەم وڵاتە بتوانین لە قۆناغی ئێستادا بە دەسکەوتێک بگەین.

هۆکاری ئاڵۆزییەکانی ئاڵترناتیڤسازی لە ئێران دژی کۆماری ئیسلامی

کۆمەڵگەی ئێران دێموکراسیی زۆر تێدا نەبووە، سەردەمی مۆسەدیق شتێک هەبوو کە زۆر کەم کێشا. دوای ئینقلابی ئێرانیش لە کوردستان بڕێک تەمەنی هەبوو کە ئەویش بەهۆی لەشکەرکێشیی ڕێژیمەوە سەرکوت کرا. ئێرانی بەگشتی فێری تەحەموولی یەکتر نەبوون. کورد باشترە، چونکە فەرهەنگی حیزبی دێموکرات و حیزب‌سازی ئێمەی پتر عادەت پێ دا کە لەگەڵ یەکتر کار بکەین و لە چوارچێوەی حیزبێکدا کۆ ببینەوە. خاڵی بەهێز و دەسکەوتی هەرە سەرەکیی جووڵانەوەی سیاسیی ئێمە بیرۆکەی حیزب دروستکردن بوو. حیزبی ئێمە سەرەرای هەموو هەوراز و نشێوەکان خۆی ڕاگرت و ئێستا دەتوانێ قسە بکات لەنێو کۆمەڵگەی ئێراندا. بەڵام لەم دواییانەدا بە جۆرێک بیرۆکەی لێدان لە حیزب پەرەی ئەستاند، بە تایبەت لە پڕۆژەی جۆرج تاوندا پڕۆژەی لێدان لە سازماندەیی و لە حیزبایەتی بوو لە ئێراندا. لە ئورووپا کاتێک ڕێنسانس دەستی پێ کرد، نەخبە و ئێلیتەکان دروست بوون و بە مروری زەمان هەمووی ئەوانە لە بۆعدی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا جێگای خۆیان گۆاستەوە و چوونە نێو مۆئەسسات و دواتر حیزبەکان جێگایان گرتەوە. ئێران نەچۆتە نێو ئەو قۆناغەوە و لە غەیبەتی حیزبێکی بە قووەت یان چەند حیزبی بە قووەتی ئێرانی لە ڕاستیدا ئەوەیکە ئەوان پێی دەڵێن: سلێبرتیی و ئەوەیکە ئەوان پێی دەڵێن:کەسایەتی، خوێندکارەکان یان ئەوانەی کە ژۆرنالیستن هەر هەمووی ئەوانە قسەی ڕۆژ دەکەن و یەکێک لەو شتانەی من بۆ خۆم پێم‌وایە زەرەری بۆ داهاتووی ئێران هەیە. ئەگەر کۆماری ئیسلامییش بڕووخێ، نەبوونی چەند حیزبی بەقووەت کە بەیەکەوە تەوافۆق بکەن، هەزاران کەس ناتوانی تەوافۆقیان لە نێویاندا دروست ببێ و کۆمەڵگەی ئێران بەرەو فەردگەرایییەک دەچێت و بە تەبیعەتی جۆغرافیای سیاسیی ئێران لە ناوچەکەدا زۆر زەربەپەزیر دەبێت. لە پڕۆژەی جۆرج تاونیشدا لەبیرمە ئەوکاتە لە تۆرێنتۆ من لە لایەن حیزبەوە لەسەر ئەو مەسەلەیە قسەم کرد و گوتم بیرۆکەی ئێمە ئەوەیە با کۆمەک بکەین بە سازماندەیی و و بۆ حیزب‌سازی لە ئێراندا تێبکۆشین، یان ئەو تاکانە خڕ ببنەوە بەیەکەوە لە حیزبێکدا کار بکەن، ئەو...

درێژە بۆ لاپەڕەی ٣

نیزامی کۆماری ئیسلامی ئەگەر دەڵێین بڕووخێ با بێینە نیو داروولەلەی ڕووخانەکەی، کوردستان هەزینەیەکی زۆری داوە و هەمیشە لەسەر خەت بووە و قوربانییەکی زۆری داوە بە بەراورد لەگەڵ ناوچەکان و شارە گەورەکانی دەرەوی کوردستان. ڕادەی زیندانییانی سیاسی و ئێعدامەکان و سەرکوت و ئەو فەلاکەتەی بەسەر خەڵکی کوردستاندا هاتوە، لەگەڵ هیچ شوێنێکی دیکەی ئێران بەراورد ناکرێ. بەڵام دیسان دەڵێمەوە ئەو نیزامە بە کەلان شارەکان دەڕووخێ، ئەو نیزامە بە تاران دەڕووخێ و بۆ ڕووخانی ئەو نیزامە دەبێ تاران و مەشهەد و شیراز و ئیسفەهان لەگەڵ بکەون.

...وەخت "حیزبزدایی" لە ئەوجی خۆیدا بوو و دەقیقەن پڕۆژەی جۆرج تاون ئەوە بوو کە نەقشی ئەحزاب یەک لەوان حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران نەمێنێ کە ڕابردوویەکی بەقووەت و ئێحترامێکی تایبەتی خۆی هەیە. یان کوڕ و کۆمەڵی وا هەیە، بۆ نموونە کۆماریخوازەکان کە دادەنیشین هەزاران کەسن لە نێوخۆیاندا ئەنواعی تەیفیان هەیە و هەمووشیان یەک شت دەڵێن، بەڵام بەیەکەوە و لەگەڵ یەکتر ناسازێن و ناتوانن حیزبێک دروست بکەن. بە هەرحاڵ ئێمە کۆڵ نادەین و لەگەڵ هەمووان کە دادەنیشین، تێدەکۆشین ئەو بیرۆکەیە بەقووەت بکەین.

ئەگەری گۆڕانکاری لە کۆماری ئیسلامیدا، لەدوای سەرکۆماریی پزشکیان!

لە یاسای بنەڕەتیی ئێراندا دەسەڵاتی مۆتڵەقەی وەلی فەقیه‌ـ‌دەسەڵاتی ڕەهای هەیە و دوایەش دەسەڵاتەکانی ناوەندە ئەمنیەتییەکان و سپای پاسداران ئەو خەتە سوورانەن کە ڕێگە بە هیچ ڕەئیس‌جەمهوورێک نادەن لێی تێپەڕێ. هەموو سەرکۆمارەکان دەسەڵاتەکەیان زۆر زۆر سنووردارە، بۆیە هێنانی پزشکیان لە ڕاستیدا ئەبتکارێک بوو. سیستەم پێشبینیی ئەوەیان دەکرد، یان ئەو ئەگەرەیان دانابوو کە ترامپ دەبێتەوە سەرکۆمار، بۆیە ئەو مەجالەیان بۆ پزشکیان دروست کرد بۆ ئەوەی ئەو گوفتمانەی دوایە لەگەڵ ترامپ دەیانبێ، لە نێو حاکمییەتدا زەمینەیەکی هەبێت و دوایە کە چوونە نێو دانوستانەکە کێشەی ڕەوانی و کێشەی مەشرووعیەتیان بۆ دروست نەکات. ئەمن لەسەر ئەو باوەڕە نیم کە ئەمە بتوانێ نیزامی کۆماری ئیسلامی بگۆڕێ، بەڵام تێبینییەکم هەیە، ئەویش ئەوەیە کە جووڵانەوەی سەرەکیی ئێمە و کۆمەڵگەی مەدەنیی ئێمە لە نێوخۆی وڵاتە. شوێنی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەنێوخۆی وڵاتە و ئەو نیزامە بگۆڕێ یا نەگۆڕێ، پزشکیان لە سەر کار بێت یا یەکێکی دی خەڵکی ئێمە لە نێوخۆی وڵات هەمیشە دەبێ داوای هەبێت، هەمیشە خواستی هەبێت، هەمیشە مێتۆدەکان و شێوازەکانی نوێ بۆ مافخوازیی خۆی بێنێتە گۆڕێ؛ بۆ ئەوەیکە جموجۆڵی سیاسی و مەدەنی ومافخوازانەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان نەکەوێ. جا ئایا لە تاران جێبەجێی دەکەن یان نایکەن، باسێکی دیکەیە و ئێمە دەبێ مەوزووعمان هەبێت بیهێنینە گۆڕێ. لەو پێوەندییەدا ئەگەر پزشکیانیش شتەهایەکی گوتبێ کە من پێموایە عەمەلی نابێت، بەڵام ئێمە هەر دەبێ بە دوایاندا بڕۆین و ئەو نیزامە لە نێوخۆی وڵاتدا بە چالش بکێشین. دەنا پێشبینیی ئەوە ناکەم لە چوارچێوەی قانوونی ئەساسیی کۆماری ئیسلامی و دەسەڵاتی مۆتڵەقەی وەلیی فەقیهدا گۆڕانکارییەکی وا ڕوو بدات. لە خاتەمییەوە هەتا ئێستا ئێمە تاقیمان کردۆتەوە، بەڵام ئەوە نابێت ببێتە هۆی ئەوەی ئێمە دەست لە سەر دەست دانێین لە نێوخۆی وڵات و خەبات و تێکۆشانەکانی خۆمان کە بەخۆشییەوە لە ئەوجی خۆی‌دایە، ڕابگیرین.

کوردستان و ئێران دوای جووڵانەوەی ژینا

بزووتنەوەی ژینا پێوەندیی بە بابەتێکەوە هەبوو کە هاتە گۆڕێ. بە باوەڕی من ئێمە وەک جووڵانەوەی کورد و حیزبی دێموکرات ویست و داخوازییەکانمان سنووردار بکەینەوە و پێویستی بەردەوام پرسی شوناسخوازیی خۆمان وەک نەتەوەیەک بەهێز بکەین. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە چوارچێوەی ئێراندا بە دوای ویست و داخوازییەکانی دەڕوا و ئەوە ئەرکی ئێمەیە ئەو داوخوازییە شۆڕ بکەینەوە و ئەو ویست و داخوازانە زەمانێک جێبەجێ دەبن کە ئێمە لە دەرەوەی کوردستان دۆستی زۆرمان هەبێت. نیزامی کۆماری ئیسلامی ئەگەر دەڵێین بڕووخێ با بێینە نیو داروولەلەی ڕووخانەکەی، کوردستان هەزینەیەکی زۆری داوە و هەمیشە لەسەر خەت بووە و قوربانییەکی زۆری داوە بە بەراورد لەگەڵ ناوچەکان و شارە گەورەکانی دەرەوی کوردستان. ڕادەی زیندانییانی سیاسی و ئێعدامەکان و سەرکوت و ئەو فەلاکەتەی بەسەر خەڵکی کوردستاندا هاتوە، لەگەڵ هیچ شوێنێکی دیکەی ئێران بەراورد ناکرێ. بەڵام دیسان دەڵێمەوە ئەو نیزامە بە کەلان شارەکان دەڕووخێ، ئەو نیزامە بە تاران دەڕووخێ و بۆ ڕووخانی ئەو نیزامە دەبێ تاران و مەشهەد و شیراز و ئیسفەهان لەگەڵ بکەون.

ڕێگاکەی چییە؟ ڕێگاکەی ئەوەیە کۆمەڵگەی مەدەنیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و چالاکانی سیاسی، ڕووناکبیرەکان، خوێندکارانی زانکۆ پێوەندییەکی بەربڵاو و باشتریان هەبێت لەگەڵ نەتەوەی فارس و لەگەڵ نەتەوەی تورک و لەگەڵ هەموو تێکۆشەرانی شوێنەکانی دیکە. لەگەڵ ئەوان ئەو بابەتانە بێنە گۆڕێ. دەمەوێ بڵێم پڕۆژەی ڕووخانی کۆماری ئیسلامی پڕۆژەیەکی ئێرانییە و هەر ئەرک و پڕۆژیەکی تایبەت بە ئێمەی کورد نییە. ڕاستە ئێمە خۆی لێ نادزینەوە، بەڵام دەبێ یارگیریی زۆری بۆ بکەین. بۆیە بە باوەڕی من خوێندنەوەکە هەر دەبێ ئەوە بێت کە حیزبەکانی کوردستانی ئێران بە تایبەت حیزبی دێموکراتی کوردستان لەنێو ئەو گەمەیەدا دەبێ ببین و تێشیدا هەین و لەگەڵیشی دەڕۆین. مادام بە دوای چارەسەری کێشەی کورد لە چوارچێوەی ئێرانیش داین، دەبێ زۆر بەسەراحەت بچینە نێو هاوکێشەکان و شەرمی لێ نەکەین و لەگەڵی بڕۆین و ڕێگاکەشی هەر ئەوەیە. جاروبار بەعزە بۆچوونێک هەیە کە ئەوە سیاسەتی حیزبی دێموکرات نییە یان بۆچوونێک هەیە لە سۆشیال میدیادا کە تووڕەیە لە فارس و وەک نەتەوە تووڕەیە لە ئێرانی و ئەو تووڕەییانە لە مۆعادلاتی سیاسیی ئێمە و یارگیریدا مانای نییە. چونکی ئێمە ئێستاش هەر بە دوای چارەسەری کێشەی خۆمان لە چوارچێوەی ئێراندا دەگەڕێن، بۆیە تەوسییەی من یا بڵێم ڕێکاری حیزبی دێموکرات ئەوەیە ئێمە لە کوردستانی ئێران حەوجێمان بە دۆستی زۆر هەیە لە دەرەوەی کوردستان.

پێوەندیدار بە جووڵانەوەی ژینا، جووڵانەوەکە بەو جۆرەی لە کوردستان هەبوو نەچووە نێو شارەکانی دەرەوەی کوردستان و شارە گەورەکان بەو جۆرە لەگەڵی نەکەوتن. ئەوە یەکێک لە کێشەکانی تەواوەتیی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانە. ئۆپۆزیسیۆنی ئێران ئەگەر حیزبی دێموکراتی لێ دەر بکەی کە پێی لەسەر عەرزە و و لەنێو خەڵکە و خەڵکێکی زۆری لەگەڵدایە، ئەوی دیکەی بەشی زۆری نوخبەیە و نوخبەگەرایی و قسە بۆ نوخبەکان دەکەن. ئەوە کێشەی گەورەی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانە، نوخبەکان و ئەوانەی چالاکی سیاسین و بەدواداچوون بۆ سۆشیال میدیا دەکەن، ئەوەی دیکە توێژی خوارەوەی جەماوەرن و کەم لەگەڵ ئەدەبیات و گوفتمان و قسە و تەحلیلی بەشێکی زۆری ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بە تایبەت تاکەکان لە میدیا و تەلەفیزیۆنەکانی فارسیدا هەن. دیارە لە ئەمریکاش ئەوە ڕووی دا و ترامپ ڕووی لە خەڵک کرد، قسەی بۆ خەڵک دەکرد و بەربژێری دێموکراتەکان کامێلا هریس قسەی بۆ نۆخبەکان دەکرد و دەکرێ بڵێم قسەی بۆ ئەیالەتی نیویۆرک و لۆس ئانجلێس دەکرد و بینیمان بە جیاوازییەکی زۆر گەورە دۆڕاندی. ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی ئێستاش قسە بۆ نۆخبەکان دەکات و پێی لەسەر عەرز نییە و دوورە لە کۆمەڵگەی ئێران. بۆ ئەوەی پێی لەسەر عەرز بێتەوە و نێزیک بێتەوە لە کۆمەڵگەی ئێران، دەبێ گوفتمانەکەی جۆرێک بێت خەڵک لەوێ وەریبگرن و هەر شوعار نەبێت. پێمخۆشە ئاماژە بە ئەوەش بکەم کۆمەڵگەی مەدەنیی چالاک لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێگەیەکی باشی هەیە. ئەو کۆمەڵگەیە لە هەستان و دانیشتن و پێوەندی لەگەڵ تێکۆشەرانی فارس و تورک و ئەوانی دیکەش دەبێ تێبکۆشێ ئاوا فکر بکاتەوە و گوفتمانێک بێنە گۆڕێ کە بیرۆکەی ئاڵتێرناتیڤسازی لەنێوخۆی وڵاتدا شکڵ بگرێت. هەر لە تاران لە ماوەی چەند مانگی ڕابرووداو خەڵکانێکی زۆر کە بەشێک لەو سیستەمە بوون، ئێستا لە قسەکانیاندا بەشێکی زۆر ئەو سیستەمەیان بەجێ هێشتووە و باس و لێکدانەوەکان کە بڵاو دەبنەوە لەوێش هەن کە زۆر بە سەراحەت قسە دەکەن. ئەوانەش دەتوانن بەشێک لەو پڕۆژەیە بن. ئێمە دەبێ بەشێک لەو خەڵکەی لەگەڵ نیزامی کۆماری ئیسلامی بووە و ئەگەر دەرفەتی هێنا و وازی لێ هێنا یا ئەگەر مەجالێک ببینێتەوە لەگەڵی نامێنێ، ئەوانە نابێ لێیان بدەین. دەبێ بە جۆرێک نەقش و جێگەی خۆیان پێ بدەین بۆ ئەوەیکە ئەو نیزامە لە نێوخۆی وڵاتدا بەرەورووی دژبەرانی بێتەوە.

کورد و شوناسخوازی لە ئێراندا

بیرۆکەی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و کۆماری کوردستان مەسەلەی میللی و نەتەوایەتییە، مەسەلەی شوناسە و جەوهەری ئەو جووڵانەوەی ئێمەش هەر ئەوەیە. بۆیە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران نەتەنیا لەوەدا کەمی نەهێناوە، بگرە ئێستاش بە سیمبولی ئەو جووڵانەوەیە دادەنرێ و لە بۆعدی شوناسدا دەچێتە پێشێ. لەگەڵ ئەوەشدا شۆڕبووونەوە بۆ جێبەجێکردنی مەیدانیی ئەو شوناسە حەوجێی بە دامەزراوەی زۆرتر هەیە. پڕۆسەی میللەت‌سازی بە مانای سیاسی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەبێ لەژێر ڕووناکایی ئەوەدا بچێتە پێشێ. میللەت‌سازی بەو مانایە دەڵێم کە جۆراوجۆرییەکانی نێو کورد بە هەموو ناوچەکان و زاراوەکان و هەمووی ئەوانە دەبێ لە تەعاموول لەگەڵ دەوڵەتی مەرکەزی بەو قەناعەتە بگات کە ئەو کوردستانێکی لە مۆقابیلدا هەیە. نمونەیەک لە زۆر بۆچوونەکانی نیزامی کۆماری ئیسلامی تەنانەت لەو وتووێژانەش کە جار و باریش دەبوو، ئەوان باسی زمانی دایکیان دەکرد و لەوە ئامانجی تایبەتییان هەبوو. سەردەمی شا دەگوترا تێبکۆشین بۆ ئۆستانە جۆراوجۆرەکان بە لەهجەی جۆراوجۆری کوردی ڕادیۆ دابندرێ و بە لەهجەی ئیلامی و کرماشانی و ئەوەیکە ئێمە پێی دەڵێین شکاکی، یا ناوچەکانی دیکە بۆ ئەوەی کە زمانی یەکگرتووی کوردی دروست نەبێت. ئەوە بە ئێمە دەڵێ: بەشیک لەو شوناس و لەو جموجۆڵە لە نێوخۆی وڵاتدا دەبێ تێبکۆشێ ئەو گوفتمانە واحیدە، یا ئەو دامەزراوە یەکگر و یەکگرتووە لەوێ دروست بکات.

لاوازیی ئێستای ئێران و کاریگەریی لەسەر پرسی کورد

شکان و پاشەکشەکانی ئەم دواییانەی کۆماری ئیسلامی دەتوانێ بۆ ئێمە ئەوەی تێدا بخوێنینەوە کە خەبات و تێکۆشانی جووڵانەوە ی کورد و خەبات و تێکۆشانی حیزبی دێموکرات و ڕابردووی پڕ شانازیی پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکرات و ئەو جمووجۆڵە مەدەنییە لە نێوخۆی وڵات لە ڕاستیدا خەریکە ئاکامەکانی خۆی وەربگرێت. تەنیا ئەوە کە لەسەر ئەو باوەڕەم گۆڕانکارییەکان و پرسی ڕووخانی کۆماری ئیسلامی قەتیسی نەکەینەوە بە کوردستان. ئێمە بەتەنێ شان وەبەر ئەو هەموو کێشانە نەدەین بۆ ئەوەی وای لێ نەیەت کۆمەڵگەی ئێران هەر پێمان هەڵبڵێن ئەوە کوردەکان شۆڕشگێڕن و زیرەکن و کۆڵ نادەن و لە مانگرتن و خۆپێشاندان و هەمووی ئەوانەدا لە خەتی مۆقەدەمن. ئێمە دەبێ بچینە نێو مۆعادلات و مۆعاملاتێک کە ئەوان زۆرتر ئەرکدار بکەین، دەنا قەرار بێت هەر ئەوە ببێتە ئەمری واقع و لەگەڵی بڕۆین و شتەکە هەر لە کوردستان بێت و فشارەکە هەر لە کوردستان بێ و هەزینەکە هەر ئێمە بیدەین؛ لە ڕاستیدا ئەوە بۆ ئێمە گران تەواو دەبێت.

ڕاستە شعووری نەتەوایەتی و ناسیۆنالیستیی کورد لە ئێران زۆر لەپێشە. یەکەم حیزبی کوردی مۆدێرن و کۆماری کوردستان لەوێ دامەزرا و بەشێک لەوە بووە بە فەرهەنگ لە ژیانی سیاسیی حیزبی دێموکرات و لایەنەکانی دیکەدا. ئێمە واقعیەتێکمان قەبووڵ کردوە یا بەسەرماندا تەحمیل کراوە، ئەگەر کورد یەک میللەتە کە وایە و کوردستانیش یەک خاکە کە ئەویش وایە، بەڵام لە بۆعدی سیاسیدا یەک چارەنووسیان نیە. هۆیەکی ئەوەیە کوردستانی ئێران یا ڕۆژهەڵاتی کوردستان مەسیری خۆی و شێوەی خۆی هەیە و چارەسەری قەزیەی کورد لە ئێران داروولەلەی خۆی هەیە. چارەسەری قەزییەی کورد لە عێراقیشدا –کە تا ڕادەیەک حەل بووە و ئێستاش بەردەوام دەچێتە پێشێ– شێوەی خۆی و کاری تایبەتیی خۆی هەیە. ئەوەی سووریە و تورکیەش هەر تایبەتمەندیی خۆی هەیە، بۆیە من لەو باوەڕدا نیم کۆپی‌بەرداری بکەین و بڵێین کۆپیی حەلی عێراق یان کۆپی حەلی سووریە یا تورکیە یان ئێران لە شوێنەکانی دیکەش کردەنی دەبێت. لە ڕووی ئۆسوول و پرەنسیپەوە حیزبی دێموکرات دەستێوەردان لە کاروباری نێوخۆی هیچ پارچەیەکی دیکەی کوردستاندا ناکات و لەعەینی حاڵیشدا پشتیوانی لە ڕێگاچارەی سوڵح و چارەسەری پرسی کورد لە هەموو بەشەکانی کورد بە داننان بە مافی نەتەوایەتیی کورد لەو وڵاتانە دەکات. حیزبی دێموکرات هەمیشە هەوڵی داوە فاکتۆرێک بێت بۆ یەکڕیزی و یەکگرتوویی و هەر بەو جۆرەش ئینتزارمان هەیە حیزبی پارچەکانی دیکە دەخالەت لە کاروباری قەزیەی کورد لە ئێراندا نەکەن، چونکی ئەوە کێشەکە زۆرتر دەکا، ئاڵۆزتری دەکات. لە ڕاستیدا ئەمن لە بۆعدی نێودەوڵەتییشدا ئێستا چارەسەرێکی واحد بۆ قەزیەی کورد نابینم، بۆیە لەسەر ئەو باوەڕەم کە لەپێناو چارەسەری پرسی خۆمان لە ئێران ئێنرژییەکان هەر لە نێوخۆی وڵاتدا و لە چوارچێوەی کوردستان ئێراندا بەکار بهێندرێ.

وانەکانی ڕووخانی حکوومەتی بەشار ئەسەد

دەرسی یەکەم ئەوەیە ڕێژیمی بەشار ئەسەد ئاڵتێرناتیڤی هەبوو، حکوومەتێکی سێبەری هەبوو، ئایا لە ئێران ئەوەمان بۆ دەکرێ؟ با هەوڵ بدەین هەرچی زووتر ئەوەی لە تواناماندا هەیە ئاڵتێرناتیڤێک دروست بکەین و ئەگەر کرا حکوومەتی سێبەریش دروست بکەین و خەڵکی ئێران بڵێن ئەوە ئاڵتێرناتیڤ هەیە و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییش بزانێ ئەگەر نیزامی کۆماری ئیسلامی ڕووخا ئێمە نیگەران نابین و ئەوە ئاڵتێرناتیڤ هەیە.

دەرسی دووهەم پێوەندیدار بە پرسی کوردە. ئەمن دەخالەت لە کاروباری کوردی سووریەدا ناکەم و ئەوان بۆخۆیان وەزعی خۆیان باشتر دەزانن و بۆخۆیان حکوومەتێکی دیفاکتۆیان هەبووە. بە باوەڕی من ئەوان دەتوانن هەر لەگەڵ حکوومەتی مەرکەزی بە داوی ئەوەدا بڕۆن و ڕادەی سەرکەوتنی ئەوان لەو مۆعامەلاتەدایە. سیاسەت بەشێکی مۆعاملەیە و لە مۆعامەلە لەگەڵ دەولەتی مەرکەزی بۆ ئەوەی کە بمێننەوە یا زەرەرمەند نابن و تەجرووبەی ئەوان دەتوانێ بۆ ئێمەش لە داهاتووی ئێراندا کەڵکی لێ وەربگرین کە ئەگەر نیزامی کۆماری ئیسلامی نەما و ئێمەش ڕەنگە لەگەڵ دیفاکتۆیەک ڕووبەڕوو بین ،لە کوردستان دەسەڵات بین؛ وەک چۆن لە سەردەمی دوای ئینقلابی ئێراندا دەسەڵات بووین. بەڵام چۆن تەعاموول بکەین لەگەڵ ئەو نیزامەی لە تاران دێتەسەر کار، ئەویش حەتمەن شەرت و شروتی خۆی دەبێت و، ئێمەش شەرت و شرووتی خۆمان هەیە. بۆیە تەجرووبەی ئەوان لە سووریە بۆ بەشەکانی دیکەش گرینگە.

سەبارەت بە دانوستانەکانی حکوومەتی تورکیا لەگەڵ ئۆجەلان

سەرەتایەکی باشە. با ئێمە لە تیوریی پیلان و هاوکێشەکانی نێودەوڵەتی تێپەڕین. لە پاڕلەمانی تورکیە باسی پرسی کورد دەکرێ و دەوڵەت باخچەلی وەک توندڕەوێکی تورک بەو قەناعەتە گەیشتوە کە دەبێ چارەسەر بکرێت. دەکرێ ئێمەش ئەو عەقڵییەتە لە ئێراندا بەهێز بکەین و با غیرە کوردەکانی ئێرانی و کەسایەتییەکانیان لە تاران و لەنێو تورکەکانیش بێنە نێو ئەو بابەتانەوە. دەبێ شەقامەکە لەگەڵ ئەوە بێت و بیرۆکەی چارەسەری بچێتە نێو مێشکیان کە ئەو مەسەلە بۆ وای لێ هاتوە. بە باوەڕی من ئەوە شتێکی باشە کە ئەو عەقڵییەتە دروست بێت هەتا پرسی کورد لەو وڵاتانە چارەسەر نەبێت، ئارامی و سەقامگیری تێیدا جێگیر نابێت. ئەوەش پرسیارە کە بۆچی باخچەلییەکان لە ئێران دەرنەکەوتوون؟ ڕاستییەکەی ئەوەیە کە فەزای سیاسیی ئێران لەگەڵ تورکیە جیاوازیی هەیە. فەزای سیاسیی ئێران هیچ مەجالێک نادا و تا ئێستا نەیداوە و نەفەسێک نەهاتۆتە گۆڕێ. بەڵام ئێستا کە وەزعیان شپڕێوە و لەنێو خۆیاندا کیشە دروست بووە و خەڵکانێک هەن هەر لە تاران و لەوێ باسی پرسی کورد دەکەن، ئێمە دەبێت ئەوانە و ئەو دەنگانە لە تاران بەهێز بکەین و زۆریان بکەین. پێیان بڵێین ئێوە نیگەرانی داهاتووی ئێرانن و نیگەرانن ئەگەر نیزامی کۆماری ئیسلامی بڕووخێ ئێران تەجزییە دەبێت، ئەوا ئێمە چارەسەرمان هەیە. ئێوە دەسەڵات لە تاران یان تاران لەڕووی سیاسییەوە ئەوەندە سەرنجڕاکێش بکەن کە ئێمەی کورد بە دوای ئەوەدا نەڕۆین. جا بڵێین ماندووبووین و لێتان وەڕەز بووین لێتان و بە دوای تەشکیلی دەوڵەتی میللیی خۆماندا دەڕۆین. بۆیە بە لای منەوە گرینگە ئەو باسانە لەنێوخۆی ئێراندا بێننە گۆڕێ و ئێمە دەبێ لەو ڕێکارانە ماندوو نەبین.

دیاردەی جۆرج تاون و دەرەنجامەکەی

پڕۆژەی جۆرج تاون سەری نەگرت، نەدەباش سەری گرتبایە و سەریشی نەدەگرت. جۆرج تاون ئاڵتێرناتیڤی مۆناسبی نێودەوڵەتی نەبوو، و میدیای فارسی زمان زۆر هێنایانە گۆڕێ و لایەنێک بەڕێوەی دەبرد. من زۆر پێش جۆرج تاون لەو باوەڕەدا بووم کوڕی شای بە تەمای شایەتی نیە، بە تەمای ئەوە نیە بگەڕێتەوە و بە تەمای ئەوە نیە ئێران ئیدارە بکات. ئەو ئێرادەی شابوون و قەبووڵی بەرپرسایەتی و ئیدارەکردنی ئێرانی نییە و ئەگەر ئەو ئێرادەی هەبا واقعیەتی کۆمەڵگەی ئێرانی قەبووڵ دەکرد و ڕەهەندێکی بەربڵاوتری پێ دەدا. بە باوەڕی من براوەی جۆرج تاون فەقەت ئەو بوو، و ئەوانی دیکە هەموو دۆڕان. بۆ؟ چۆن خۆی هێنایە گۆڕێ و لە جووڵانەوەی ژینا دا لانی زۆری کەڵکی وەرگرت و میدیاکانی ئینگلیزی و فارسی ڕوویان تێ کرد و تەبلیغیان بۆ کرد. یانی هاتەوە نێو بازاڕی بورسی سیاسەت. پێمخۆشە ئەوەش بڵێم ئەو بۆچوونەی ئێمە لەسەر کوڕی شای بە مانای ئەوە نییە ئێمە دوژمنایەتیی لایەنگرانی کوڕی شای دەکەین. حیزبی دێموکرات بە نەچوون بۆ نێو جۆرج تاون بەو عەقڵییەتەوە کە ئەوانی لە یەک کۆ کردبۆوە، سیاسەتێکی باشی هەبوو. جۆرج تاون هەر نەدەبوو بە شت و ئەوەیکە شکستی خوارد پەیامێکی تێدا بوو، ئەویش ئەوە کە ئەو عەقڵییەتە ناتوانێ ببێت بە ئاڵتێرناتیڤی داهاتووی ئێران و ئێمە لەگەڵ ئەو جۆرە عەقڵییەتە ناڕووینە پێش.

پرسی نێوخۆیی کورد و ئالترناتیڤ بۆ ناوەندی هاوکاری

هەر ئێستا حیزبی دێموکرات لەگەڵ لایەنەکانی دیکە دەورێکی دیکە لە دانیشتن و گفتوگۆی دەست پێ کردوە. لە ماوەی یەک دوو حەوتووی ڕابردوودا تەنانەت پڕۆژەیەکیشمان ئامادە کردوە کە دەگەڵ لایەنەکان باسی بکەین و ئەو پڕۆژەیە پێویستی بە خەسارناسییەکی پێوەندییەکانمان لە ڕابردوودا هەیە. ئێمەی کورد لە خەسارناسی و داننان بە هەڵەی خۆمان یان تەمبەڵین یان بوێریی ئەوەمان نییە. ئەو ئێعترافە دەبێ هەموو لایەک بیکەن بزانین کە چەندی وەبەر دەکەوێ و ڕەنگە ئەمە زەمینە خۆش بکا بۆ دروستکردنی ئاڵتێرناتیڤێکی کوردی بۆ مامەڵە لەگەڵ لایەنەکانی ئێرانی و تەنانەت لە بۆعدی نێودەوڵەتیشدا کەڵکی لێ وەربگیردرێ.

نێوخۆی ڕۆژهەڵات وەک سەرچاوە و گۆڕەپانی سەرەکی

نێوخۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سەرچاوەی ئیلهام و گۆڕەپانی سەرەکیی خەباتی ئێمەیە و دەشمێنێ. حیزبی دێموکرات پێشەوا قازی محەممەدی لێ لە سێدارە درا، دوکتور عەبدوڵڕەحمانی قاسملوو لەسەر میزی مۆزاکێرە لە دەست چوو، دوکتور شەڕەفکەندیی تێرۆر کرا، هەروەها ئێمە مووشەکباران کراین و سەدان کادرمان تێرۆر و هەزاران پێشمەرگەمان شەهید کران، بەڵام ئەو حیزبە هەر لە جێگەی خۆیەتی و لەسەر پێ ماوەتەوە، کوێ هێشتوویەتەوە؟ نێوخۆی وڵات، ئەو جێگەی حیزبی دێموکراتی لێ لە دایک بوو. جا ئەگەر وایە ئەوێیە پاکانە حسێب لەگەڵ کۆماری ئیسلامی دەکات. کە مووشەکباران کراین، گوتمان ئێمە مووشەکمان نییە بۆیان بنێرینەوە، بەڵام بە سەدان هەزار خەڵکمان هەیە و دەقیقەن کۆماری ئیسلامییش دەگەڵ ئەوە بەرەورووو بۆوە. بۆیە بە باوەڕی من ئەوە دەبێت ئەسڵێکی ئێمە بێت و هەر ئەوێ مەیدانی تەغزییەی حیزبی دێموکرات و هێشتنەوەی حیزبی دێموکراتە، و هەر ئەوێیە دەتوانێ پەیامێکی باش بە نیزامی حکوومەتی و تەنانەت کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بدات.

ئەرکەکانی بەردەم حیزبی دێموکرات؟

حیزبی دێموکرات سەرەتا پێویستە لەگەڵ حیزبە کوردییەکان پێوەندییەکانی باش بێت و ئەگەر لە ڕابردوودا لە پڕۆژەی هاوبەشدا سەرکەوتوو نەبووین، زیاتر هەوڵی بۆ بدەین. حیزبی دێموکرات پێویستە لە پڕۆژەی ئاڵتێرناتیڤ‌سازی ئێرانیدا بێ‌تەفاوەت نەبێت و هاوکات بە دوو ڕوخسار و بە دوو شێوە لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی تەعاموول بکات. ئێمە بەرانبەر بە چەندوچۆنیی ئاڵتێرناتیڤی دەسەڵات لە داهاتووی ئێران بێ‌تەفاوەت نین، بەڵام لە هەمان کاتیشدا پرسێکمان هەیە بە ناوی مەسەلەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و هەموو هەوڵەکەمان بۆ دێموکراسی لە ئێران و مافە نەتەوایەتی و سیاسییەکانمە.

"دەیەی فەجر"ی ڕێژیم و چوار دەیە زەجری خەڵک

عەلی بداغی

لە ڕێبەندانی ئەمساڵدا کۆماری ئیسلامیی ئێران جارێکی دیکەش پاوانکردنی دەسکەوتەکانی شۆڕشی ١٣٥٧ی گەلانی ئێران دوای ڕووخاندنی ڕێژیمی پاشایەتی و هاتنەسەر دەسەڵاتی خۆی بە زەبری چەک و سەرکوت جێژن دەگرێت.

ئەوە کە جێگەوپێگەی کۆماری ئیسلامی و شەرعییەتی سیاسی و خەڵکیی ئەم ڕێژیمە لە نێوخۆی وڵات دوای ٤٦ ساڵ حوکمڕانیی بەسەر ئێراندا لە ئێستادا چەندە و چۆنە، هەمووان دەیزانین. ئەم پێودانگە لە بەشداریی یەکجار کەمی خەڵک لە تازەترین هەڵبژاردنەکانی چەند ساڵی دوایی، لە خۆپیشاندانەکانی سەرشەقام و بەردەوامیی مانگرتنەکان و نارەزایەتییە مەدەنی و جەماوەرییەکان بە تەواوی دەرکەوتوە. ئەمەش کە ڕێژیم لە هاوکێشە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکاندا لەوپەڕی لاوازیی تەمەنی دەسەڵاتدارییدایە، شتێک نییە لە کەس شاراوە بێت. بۆیە ئەم کورتە وتارە کە بەبۆنەی هاتنەوەی "دەیەی بەناو فەجر" نووسراوە، تەنیا دەیەوێ چەند لایەنێکی حوکمڕانیی پڕ نەگبەتیی کۆماری ئیسلامی بۆ خەڵکی ئێران و بەتایبەت کوردستان بیر بێنێتەوە.

لە هەموو ماوەی تەمەنی کۆماری ئیسلامیدا نەبووە ڕێژیم سەبارەت بە سەرکوتی ئازادییە سیاسی، مەدەنی و کۆمەڵایەتییەکانی خەڵک بەتایبەت مافی کەمە نەتەوە و ئایینییەکان، و سەبارەت بە هەڵاواردنی ڕەگەزی لە ئاستی جیهانیدا ناوی لە لیستی ڕەشدا نەبێت. لە حوکمڕانیی کۆماری ئیسلامی جیا لە نەتەوە و ئایینزای سەردەست، گەلان و ئایین و ئایینزاکان و هەروەها جۆراوجۆرییەکانی دیکەی کۆمەڵگەی ئێران بە توندی سەرکوت کران؛ کە کوردستان لەو نێوەدا پشکی شێری لەو سەرکوت و هەڵاواردن و پەراوێزخستنانە پێ دەبڕێت. چاوخشاندنێک بەسەر ئاماری ئێعدامەکان، گرتن و بەندکردنی چالاکانی سیاسی و مەدەنی لە کوردستان، کۆڵبەرکوژی، پەرەنەسەندن و دۆخی ئابووری و ئاوەدانی لە کوردستان ئاماژەیەکی بچووک، بەڵام کارەساتبار بۆ قووڵایی سیاسەت و ستراتیژی و ڕوانگەکانی نیزامی کۆماری ئیسلامی دەرحەق بە گەلی کورد لە ئێرانن.

بەدەر لەوە و لە ئاستی گشتیشدا سیاسەتەکانی ڕێژیم لەڕووی ئابوورییەوە کۆمەڵگەی ئێرانی بەرەوڕووی گەورەترین قەیرانەکان کردوە. لە سۆنگەی ئەو سیاسەت و قەیرانگەلەوە، هەروەها گەندەڵیی هەراو و بەربڵاوی کاربەدەستانی ڕێژیمەوە، هەژاریی بەربڵاو، بێکاریی هەوسارپچڕاو و کەلێنی چینایەتی و دەیان گرفتی ژیانەکی بەربینگی بە ژیانی خەڵک گرتوە. تەنیا ئاماژە بەوە بەسە کە نرخی هەر تاق دۆلار لە کاتی هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامی تەنیا ٧ تمەن بوو کە ئێستا لە ٨٣ هەزار تمەن تێپەڕیوە و ئەوە کە بایی تمەن وەک دراوی نیشتمانی ١١ هەزار هێندە دابەزیوە؛ فاکتێکی گەورە بۆ دارمانی وڵاتێکی وەکوو ئێران لە هەموو بوارەکان لە سایەی سەری کۆماری ئیسلامیدایە.

قەیرانی ژینگە وەک ویشکبوونی گۆل و ڕووبار و تاڵاوەکان، وەک تێداچوونی لێرەوار و دارستانەکان، وەک لەکەمیدانی سەرچاوە ئاوییەکان و پیسبوونی هەوا کە سەرجەم لە سۆنگەی سیاسەتە چەوت و ناکارامەییەکانی ڕێژیمەوە هەناسەی خەڵکیان سوار کردوە و وڵاتیان بەرەوڕووی گەورەترین هەڕەشە و مەترسییەکان کردۆتەوە. گەندەڵیی سیستماتیک لە سەرێ هەتا خوارێی دەزگای حوکمڕانی و، دەیان قەیرانی دیکەی وەک ڕاکردنی نوخبە و بژاردنەکانی کۆمەڵ لە هەموو بوارەکاندا بۆ دەرەوەی وڵات، پەرەسەندنی قەیران و دیاردە کۆمەڵایەتییە زیانبارەکان، قەیرانی شوناس و کاڵبوونەوەی بەها و بایەخە کۆمەڵایەتییەکان بەشێکی دیکە لە دیارییەکانی دیاردەیەک بە ناوی کۆماری ئیسلامیی ئێرانن.

کۆماری ئیسلامی لە هاوکێشە نێودەوڵەتییەکانیشدا ڕێژیمێکی بێزراو، دژی بایەخە جیهانگرەکان و هۆکاری ناسەقامگیریی سیاسی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و پەرەسەندنی تێرۆریزمی دەوڵەتی لە ناوچە و هەموو جیهانە. تەریککەوتنەوەی دیپلۆماتیکی ڕێژیم، شکستی ستراتیژییە سیاسی و نیزامییەکانی ڕێژیم لە نەزمی سیاسیی نێودەوڵەتیدا، گەمارۆ و سزا قورسە ئابوورییەکانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی دژی نیزامی کۆماری ئیسلامی و، تەنانەت ئەوە کە پاسپۆرتی ئێران یەک لە بێنرخترین پاسپۆرتەکان لە ئاستی دنیادایە؛ چەند فاکتێک بۆ هەرەسهێنانی پێگەی سیاسیی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە کۆمەڵگەی جیهانیدایە.

بەڵام لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا ئێستا لە ٤٦ ساڵەی دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامیدا خەڵک کۆڵیان نەداوە و نارەزایەتییەکانی خەڵکی ئێران دژ بەو ڕێژیمە لەوپەڕی خۆیدایە. خۆپیشاندانەکانی سەرشەقام دژ بە سیاسەتەکانی ڕێژیم کە لە بزووتنەوەی خوێندکاری لە ساڵی ١٣٧٨ پێی نایە قۆناغێکی نوێ و لە نارەزایەتییەکان بە ساختەکاریی ئاکامی هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماریی ساڵی ١٣٨٨ گوڕوتینێکی جەماوەریی بەرینی وەرگرت و، لە نارەزایەتییەکانی بەفرانباری ١٣٩٦ و خەزەڵوەری ١٣٩٨دا کەلێنی نێوان دەسەڵات و خەڵکی ئێرانی بە تەواوی دەرخست، ئێستا ئێدی لە بزووتنەوەی ژینادا گەیشتۆتە ترۆپکی خۆی و تەواوەتیی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی بەئامانج گرتوە. جیا لە خۆپیشاندان و مانگرتنەکان خەباتی مافخوازانەی خەڵکی ئێران لە چەند مەتەرێزی دیکەشدا دەردەکەون، وەک: نافەرمانیی مەدەنی لە شێوازی جۆراوجۆری لادانی حیجابی زۆرەملێ، بەهێندنەگرتن و شکاندن و سووتاندن و دڕاندنی نماد و سیمبولە حکوومەتییەکان، بایکۆتی هەڵبژاردنەکان و بەشدارینەکردن لە بۆنە و ڕێوڕەسمە حکوومەتییەکان و تێکۆشانی مێدیایی و دیپلۆماسی لە دژی ڕێژیم لە ئاستی نێودەوڵەتیدا.

کۆماری ئیسلامی لە ڕێبەندانێکی دیکە و لە ٤٦ ساڵەی حوکمڕانیی خۆیدا پتر لە هەر کاتێک لاواز بووە. کوشتن و ئێعدام و سەرکوتی توندوتیژ و خوێناوی پاشەکشەی بە مافخوازیی خەڵک نەکردوە و نارەزایەتییەکان ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ زیاتر کڵپە دەستێنن. ئەگەرچی ڕێوڕچەی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی بێ تەنگ و چەڵەمەش نییە، بەڵام گرینگ ئەوەیە خەڵکی ئێران بە هەموو پێکهاتە جۆراوجۆرەکان لە خەبات و تێکۆشان لەو پێناوەدا بەردەوامن و لە کۆتاییدا بە زاڵبوون بەسەر ئاستەنگ و گرفتەکاندا تۆماری ئەم ڕێژیمە بە یەکجاری دەپێچنەوە.

مانگرتنی گشتیی چوارشەممە ٣ی ڕێبەندان

ڕاگەیاندنی هاوبەشی حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بۆ مانگرتنی گشتی

کۆمەڵانی خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان!

لە بارودۆخێکدا کە گرانی و بێکاری و نەداری و دەیان کێشە و گرفتی ئابووری، خزمەتگوزاری و نەبوونی هەر چەشنە ئازادییەکی سیاسی بەربینگیان بە کۆمەڵگەی کوردستان و ئێران گرتوە، ڕێژیمی ئێران، لەبری وەڵامدانەوە بە ویست و داخوازییەکانی جەماوەر، شمشێری لە دژی زیندانیانی سیاسی لە ڕوو بەستوە و حوکمی لە سێدارەدانی بۆ دەیان تێکۆشەری سیاسی لە کوردستان و سەراسەری ئێران دەرکردوە. لە پەیوەندییەدا بە تایبەت بەهۆی مەترسیی لەسێدارەدانی "پەخشان عەزیزی" و "وریشە مورادی"، پێویستە هەنگاوی خێرا و بەپەلە هەڵبگیردرێت لە پێناو ڕزگارکردنیان لە پەتی سێدارە. یەکێک لەم هەنگاوانەش بریتییە لە بەڕێوەچوونی مانگرتنێکی گشتی لە کوردستان

مانگرتنی گشتی و جەماوەریی لە کوردستان بەردەوام وەک ڕێکارێکی بەرەنگاریی مەدەنی لە کاتە هەستیارەکاندا بووەتە نەریتێکی جێکەوتوو لە کۆمەڵگەی پێشکەوتووی کوردستاندا. ئەمڕۆ کە لە بەردەم یەکێک لەو کاتە مێژووییانەدایین، پێویستە ئیرادەی جەماوەری لە بزووتنەوەیەکی شایستەدا خۆی نیشان بداتەوە بۆ ئەوەی پێش بە تراژدیایەکی دیکە بگرێت و گیانی کۆمەڵێک مرۆڤ کە هیچ کردارێکیان جگە لە خۆشەویستی خەڵک و خەبات لە پێناو ئازادی و یەکسانیدا نەبووە، لە پەتی سێدارە ڕزگار بکات. بێگومان ئەو یەکگرتوییەی جەماوەر کە لە شێوازێکی مەدەنی و ئاشتیانەدا خۆی دەنوێنێ، دەتوانێت جارێکی دیکە هەروەک چۆن لە شۆڕشی "ژن، ژیان، ئازادی"دا، کوردستان خاوەنی پەیامی خەبات و خۆڕاگری بۆ هەموو کۆمەڵانی خەڵک لە سەرتاسەری ئێران بوو، دووپات ببێتەوە. ئەم حەرەکەتە لە هەمانکاتدا بەدەنگەوەهاتنێکە بۆ ئەو زیندانییە سیاسییە تێکۆشەرانەی هەموو ڕۆژانی سێشەممەیەک لە زیاتر لە ٣٠ زیندانی ئێران، بە مانگرتنی بوێرانەی خۆیان، دروشمی "نا بۆ لەسێدارەدان" بەرز دەکەنەوە.

ئێمە ئەو حیزب و لایەنە سیاسییانەی کە ناومان لەم ڕاگەیاندراوە هاوبەشەدا هاتوە، داوا لە هەموو جەماوەری تێکۆشەری کوردستان دەکەین کە ڕۆژی چوارشەممە ٣ی مانگی ڕێبەندان، لە هەموو کوردستان لە مانگرتنێکی گشتی لە دژی حوکمی لە سێدارەدانی ڕۆڵەکانمان بەشدار بن و هەروەها سەرجەم ناوەندەکانی کار، بازاڕ و خوێندن دابخرێن. بەمجۆرە هێزی یەکگرتووی جەماوەر لە پێناو دابینبوونی ئامانجی سیاسی و ئینسانی خێرادا، نیشان بدرێتەوە.

ئەم هەنگاوە پێشگیرانەیە دەرفەتێکە بۆ ڕزگارکردنی گیانی مرۆڤەکان و لە هەمانکاتدا ڕێگریکردنە لە تازییەباربوونی زیاتری بنەماڵەکان. با جارێکی دیکە نیشانی بدەینەوە کە کوردستان لە بەرامبەر وەها حوکم گەلێکی نامرۆڤانەدا بێدەنگ نابێ و هەڵوێستی دەبێت.

بژی یەکگرتوویی و یەکدەنگیی جەماوەریی لە کوردستان.

– پارتی ئازادیی کوردستان
– پارتی ژیانی ئازادیی کوردستان پژاک
– کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران
– حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
– کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان
– کۆمەڵەی - ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمونیستی ئێران

٣٠ بەفرانباری ١٤٠٣ – ١٩ی ژانویەی ٢٠٢٥

***

یەکێک لە هۆکارە بنەڕەتییەکان لە دەیەی ٥٠ی هەتاوی بۆ ڕاپەڕین و شۆڕش کە دواجار بووە هۆکاری

پیرۆزبایی بەبۆنەی سەرکەوتنی مانگرتنی گشتیی ٣ی ڕێبەندان

کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان!

ئەمڕۆ چوارشەممە ٣ی ڕێبەندان لاپەڕەیەکی پڕشنگداری دیکە لە مێژووی خەباتی ڕەوا و عادڵانەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان هەڵدرایەوە. بانگەوازی مانگرتنی گشتی حیزب و لایەنە سیاسییەکانی کوردستان بۆ دەربڕینی نارەزایەتی بەرامبەر بە چەندین حوکمی ناڕەوای لەسێدارەدان بە هیممەتی ژنان و پیاوانی ئازادیخواز لە کوردستانی سەربەرزەوە، سەرەڕای هەڕەشە و ترساندن و بڵاوکردنەوەی هەواڵی ناڕاست کاریگەری نەبوو و وەڵامێکی لێبڕاوانەی وەرگرتەوە.

بەم بۆنەوە، پیرۆزبایی گەرمی خۆمان پێشکەش بە جەماوەری شۆڕشگێڕی کوردستان دەکەین کە ئەم ئەزموونە مێژووییەیان بە سەرکەوتن گەیاند. ماندوونەبوونی لە سەرجەم ئەو تێکۆشەرانە دەکەین کە لە ماوەی دوو ڕۆژی ڕابردوودا بەوپەڕی جۆش و خرۆش و ماندوویی نەناسی و بێوچان هەموو کاتەکانی خۆیان خستە خزمەت سەرکەوتنی ئەم مانگرتنە گشتییە شکۆدارە، دەستیان بەگەرمی دەگوشین. هەروەها ڕێز و پێزانینی خۆمان ئاراستەی سەرجەم ئەو کەس و لایەنە سیاسی و مەدەنی و کۆمەڵایەتییانە دەکەین کە شانازی بەشداریکردن لە ڕێکخستن و بەسەرکەوتن گەیاندنی ئەم مانگرتنەیان هەبووە.

پەیامی سیاسی ئەم مانگرتنە گشتییە ڕوون و ئاشکرایە:

_ کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان هیچ چەشنە ستەم و ناعەدالەتییەک بە بێ مقاومەت و خۆڕاگری بەسەریاندا تێپەڕ نابێت.

_ئەم مانگرتنە جارێکی تر، سیمای جەماوەریی بوون و کۆمەڵایەتیبوونی خەباتی خەلکی کوردستانی لە دژی ستەمکاری و بۆ ئازادی و بۆ بنیاتنانی داهاتوویەکی باشتر بە ڕوونی بە خەڵکی دنیا نیشان دا.

_ سەرکەوتنی ئەو مانگرتنە لە هەمانکاتدا پەیامێکیش بوو بۆ هەموو ئەوانەی کە ڕادەی پشتیوانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە حیزبە سیاسییەکانی چالاک لە کوردستان، بە کەم دەگرن و ئەو ڕاستییە لەبیر دەبەنەوە کە مێژوو لەگەڵ خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە. مانگرتنی گشتی ئەمڕۆ ٣ی ڕێبەندان، یەکێکە لە مەیدانەکانی دروستکردنی ئەو مێژووە.

جاریکی تر سپاسی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان وجەماوەری یەکگرتوو دەکەین کە ئەو سەرکەوتنەیان مسۆگەر کرد.

– پارتی ئازادی کوردستان
– پارتی ژیانی ئازادی کوردستان پژاک
– کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران
– حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
– کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان
– کۆمەڵە_ ڕێکخراوی کوردستانیی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران

***

ساڵی دوو بەهار

هیوا خانی

دووی ڕێبەندانی ئەمساڵیشمان بەڕێ کرد، ٢ی ڕێبەندان ساڵڕۆژی دامەزران و ڕاگەیاندنی یەکەم کۆماری ئازاد و دێموکراتیک لە سەر ئاستی کوردستان و لە ئێران بە ناوەندییەتی شاری دێرینی مەهاباد بۆ کوردانی هەموو جیهان. کۆمارێک هەر چەند ساوا بەڵام جێگای شانازی، مۆدێڕن و سەردەمیانە و بەڕۆژ. بەهاتنی گەلێک یەکەمی لەگەڵ خۆی هێنایە گۆڕەپانی سیاسی، هونەری، ئەدەبی و کۆمەڵایەتی ... گوفتمانێک و دەسکەوت گەلێکی هێنایە ئاراوە کە ئێستاش کۆمەڵگای کوردەواری لە زۆران بەجێماوە و بۆی دەستەبەر نەکراوە. شادی و خۆشییەکی یەکجار بەرفراوانی خستبوە دڵی هەموو تاکێکی کوردەوە. بۆ ڕۆژی ڕاگەیاندنی، ڕێوڕەسمێکی بەشکۆیان بە بەشداریی هەموو چین و توێژەکانی خەڵکی کوردستان پێکهێنابوو. بۆ هەستپێکردن و تێکەڵبوون لەگەڵ خۆشی و شکۆی ئەو ڕۆژە پیرۆز و مەزنە، وەرن با ئاوڕێکی لێوەدەین و بە ڕوحیکی کوردانەوە بگەڕێینەوە ئەو سەردەمە زێڕینە و ئێمەش بەشداری ئەو ڕۆژە بەشکۆیە بیان و ئەو کەشە خۆش و لێوڕێژ لە هەست و خۆشی و سەرکەوتنە کوردانەیە لە زەینی خۆماندا وەرد دەینەوە و کارحازری ڕوحی بکەین بۆ ڕۆژێکی نەزۆر دووری داهاتوومان.

بەرەبەیانی دووی ڕێبەندانی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوییە، کازیوەی بەیانی ئەنگووتوە و تازە زەردە لە سەرانی داوە. لە ناوەندی چوار چرای مەهاباد، بارەگایەکیان ڕازاندۆتەوە و سەکۆیەکیان ئامادە کردوە کە لە ڕاست و چەپی ئاڵای پیرۆزی کوردستان دەشەکێتەوە. سەر تەختی سینگی سەکۆکەش بە ئاڵای موبارەک نەخشێندراوە. هێندێک قۆڵسوور (چاوەدێر، انتظامات) ڕاوەستاون و هێندێک کەسیش بۆ کارڕاستی تێکەوەداوێن، سەرمای تۆف و بەستەڵەکی زستانی مانگی ڕێبەندان حەرزی کردۆتە جگ. بەو حاڵەش حەوش و شەقام هەمووی گەسک دراوە و وڵات پاک و خاوێن، جوان و ڕازاوە بە ئاڵای پیرۆزی کوردستان بە پلاکارد و پەڕۆیی لیزگە کراوی ڕەنگاورەنگ ڕازێندراوەتەوە. وڵات بۆنی گڵی ئاوڕشێن کراوی بەهاری دەدا. تاوبان خۆش دەبێ و وردە وردە خەڵک دادەوەرووکێن. چڵەش ئاسمانی بۆ ئەو ڕۆژە بێگەرد کردوە، تاو و ساوێکی خۆش و دڵگیر. جەماوەر لە هەموو شار و شارۆچکەکانەوە، لە ڕێگای دوور و نیزیکەوە، بە چەند فەرسەخ بە هیوا و ئاوات و دڵی گەرمەوە ڕێگای سەخت و بەفر و بەستەڵەکی چلەی زستانیان بڕیوە و خۆیان گەیاندۆتە ناوەندی مەکۆی ئەویندارانی نیشتمان و ڕووگەی ئاواتی لە مێژینەی کورد. شوێن بۆ هەموو چین و توێژەکان دابین کراوە، هەموو بە جلکی کوردی ڕازاوە و جوان، سۆرانی و پێچ و کڵاو و جامانە. ژنان بە بەرگی ئاڵ و واڵاوە خۆیان لە تۆپی گوڵی داوە. خوێندکاران و قوتابییان لە کچ و کوڕ بەڕێز لە شوێنی دیاریکراو جێگیر دەبوون. گەورە پیاوان و پیاوماقووڵانی هەموو ناوچەکانی کوردستان، ئامادە بوون. ڕاددەی جەماوەری بەشدار بوو زیاتر لە بیست هەزار کەس دەقەبڵێندرا، هێزی پارێزەری کوردستان کە تازە ناوی پێشمەرگەی بۆ دیاری کرابوو بە چەندان هێز و لک و پەل و دەستە بە پیادە و سوارە نیزام بە کەلوپەلی پۆشتەی سەربازی بە لەباری و تەکوزی خەبەردار ڕاوەستا بوون. جەماوەری شار و لادێ درشت و ورد هەر کەس لە جێگای خۆی بە نەزم و تەرتیبێکی جوان کە هێندێک دەسکە گوڵ بەدەست و هێندێک باوەشە گوڵیان بە ئامێزەوە بوو بەڕیز و بەڕێزەوە ڕاوستاون.

یەکدابەدوو چەپڵە و هوڕای خەڵکی بەرز دەبێتەوە و دەنگی هەلهەلە و شادی دەگاتە ئاسمان. حەزرەتی پێشەوا وەدەر کەوت، سەرکۆماری موعەززەزی کوردستان، ڕێبەری حیزبی دێموکراتی کوردستان بەرەو بارەگای ڕازاوە و سەکۆی وتاردان هەنگاوی نا. هەنگاوی قورس و قایم بە دڵێکی پڕ لە هیوا و ئاواتەوە بەرەو دیاری کردنی چارەنووسی قەت نەنووسراوی ڕۆژگاری پڕ لە نەهامەتی، بۆ دوایی هێنان بەو هەموو ئازار و مەینەتییەی کورد، نیزیک دەبۆوە بە چ سام و بە چ هەیبەتێکەوە! دەنگی جەماوەر هەر نابڕێتەوە، جەماعەتێک بە دوویەوە هێندێک لە ڕاست و هێندێک لە چەپی هاوڕێی دەکەن هەتا بەردەم سەکۆی وتاردان سڵاو لە جەماوەر دەکا و دەفەرمووێ: "ئەی جەماوەری کورد، ئەی بەچکە شێرانی کورد! سڵاوتان لێ بێت. ئەو ئەرکە گرنگەی کە ئێوە بە منتان سپاردوە، داوا لە خوای مەزن و ئێوەی جەماوەری کورد دەکەم کە یارمەتیم بدەن، تاکو بتوانم هەتا سەر ئەم کارە بۆ بەرژەوەندیی میللەتەکەم بەرمە سەر و بەرامبەر بە ئێوە و خوای مەزن خەجاڵەت نەبم" دیسان هووڕا و چەپڵەڕێزان بەرز دەبێتەوە.

لەو کاتەدا پێشەوا تێکشا بەرەو هێز پارێزەری کوردستان و پێشمەرگە قارەمانەکان سان دەبینێ و ڕێز و ئیحتیرامیان بۆ دادەنێ. پڕ بە گەروو هاوار دەکا "ئازادن، ئێوە ئەی پێشمەرگە" ئازادکەرانی کوردستان، پارێزەرانی نیشتمان هەر بژین. لەو کاتەدا دەنگی زرمەی تۆپی تۆپخانەی لەشکری کوردستان دەخرۆشێ و دە خولەک بێپسانەوە شریخ و هۆری تۆپان بۆ شادباشی کۆماری تازەی کوردستان گوڕڕەی دێ و دەتەقێندرێ.

دیسان چەپڵەڕێزان دەست پێ دەکاتەوە هوڕاکێشان گوی ئاسمان کەڕ دەکا ئاڵای دەستی قوتابی و خوێندکارەکان و جەماوە وەسەما دەکەون، دەشەکێنەوە.

مەقامی موعەزەمی سەرکۆمار دەگەڕێتەوە سەر سەکۆ. لەنێو جەرگەی جەماوەردا مارش و موزیک و سروودی نەتەوەیی بەرز دەبێتەوە جەماوەر ڕادەبن، بێدەنگ، دەست دەخەنە سەر دڵیان. ئاڵای سێ ڕەنگ و پیرۆزی کوردستان لە پێش سەکۆوە وردە وردە بەرەو ژوور دەچێ. پێشەوا لەگەڵ ئەوەی ڕق ڕاوەستاوە، بە نیشانەی ڕێز بۆ ئاڵا دەستی ڕاستی لە نێوان چاو و گوێی ڕاگرتوە و دەئاڵاکە هەڵدەڕوانێ ئەویش هەروا بۆ سەر دەچێ. کەس نەڵێ کورد مردوە، کورد زیندووە زیندووە قەت نانەوێ ئاڵاکەمان... ئەو مارش و سروودە ئاگر لە دەروونی زۆران بەردەدا، دەکوڵن، لۆزەوەی فرمێسک لە چاوان هەڵدەڕژێ. زۆریان ئۆخژنیان بە دڵی دادێ! ئۆخەی نەمردم و ڕزگاریی کوردستانم بە چاوانم دیت و نەبووە گرێی سەر کفنەکەم، چاو و دڵمان ڕوون. دەسرەی دەستی گوڵینک ڕەنگاوڕەنگی بەر پشتێندان، دەکرێنەوە و فرمێسکی گەرمی دڵ سووتاوانی کوردستان دەسڕن. ئای ی ی کە چەند خۆشە ئەو گریانە، ئەو سووتانە، ئەو ئاوات و ئۆخژنانە.

ڕێوڕەسمەکە درێژەی پێ دەدرێ و لە درێژەدا ٢٣ کەسایەتی وتار دەدەن و شێعر دەخوێننەوە حەزرەتی پێشەواش وەک سەرۆک کۆماری کوردستان بە فەرمی سوێندی یاسایی دەخوات و ئەوجار وەک سەرۆک کۆمار نوتقێکی بەپێز دەدا و باسی نەهامەتی و دوژمنان و دوێنی و ئەمڕۆی کورد دەکا. دێتە سەر تاریفی کورد و دەفەرمووێ: "میللەتی ڕەشید و بەغیرەتی کورد لە هەموو دەور و زەمانێکدا هەرکەس خەیاڵی ئیستیلای نیشتیمانی ئەوانی بووبێ، بەرەنگاری بوون و بەربەرەکانییان کردوە و لە هیچ فیداکارییەک دەستیان دانەنواندوە. لە پاش لە دەستچوونی سەلەتەنەت و حوکمداریشیان بۆ وەگیر خستنەوەی ئیستقلال و ئازادی بە میلیۆن قوربانییان داوە، لەبەر ئەوەی کە هەمیشە لە موبارزە و ملەدا بوون، هیچ جۆرە ئەزیەت و ئازارێک نەماوە نەیچێژن و نەیبینن"

ئاغای سەید محەممەد حەمیدی، سەرنووسەری ڕۆژنامەی "کوردستان"، زمانحاڵ و ئۆرگانی حیزب و کۆمار سەبارەت بەو ڕۆژە و وەدەستهاتنی ئەو دەستکەوتە ئاوا باسی پێشەوای کورد دەکا: "(ئەو شکۆ فەڕڕە) هەموو لە هێزی دەستی بەیزا و ئیعجازی وێنە مسیحایی بێوێنەی کورد و تاقە کوڕی بە شەهامەتی کوردستان مامۆستا و ڕێبەری مەزنی حیزبی دێموکراتی کوردستان، جەنابی قازی محەممەد، کە دەگەڵ جد و جەهدی خەلەل ناپەزیر و باوەڕی ڕاسخ و شوجاعت و مەتانەتی بێئەژمار ڕێگای ڕێنمایی قەومی خۆی وەپێش گرت و تەواوی خەتەراتی زۆر سامناک و بەرهەڵستی زلی ملۆزمان و دوژمنانی بە نەبوو دانا و بەبێ شک و تەردید و خەیاڵات، هەوەڵ، بە لابردنی هەموو بەرهەڵستەکان خەریک بوو، پاشان بە فەراهەمکردنی زەمینە و ئیجاد و ئیستمدادی کۆمەڵ لە ڕێی دانانی حیزبی دێموکراتی کوردستان ئیقدامی فەرموو."

سپاس بۆ پێشەوای گەورە و مەزنی کورد سپاس بۆ پێشمەرگە ڕۆڵەی سەربەرز و نەبەزی کورد. سپاس بۆ حیزبی دێموکرات بۆ ئەو ئەزموونە سەرکەوتوو و شازەی لەو بڕگەی مێژووییەدا پێشکەش بە نەتەوەی کوردی کرد کە پاش نیزیک بە هەشتا ساڵ ئێستاش هەموو کورد شانازی پێوەدەکا. پیرۆز بێت لە هەمووان دوو ڕێبەندان.

***

تاوان و تاڵانی ئابووری،
خاڵی هەرەدیاری کارنامەی ڕێژیم

شەماڵ تەرغیبی

سەرهەڵدانی شۆڕشی گەلانی ئێران، لەڕاستیدا دۆخی شپرزی ئابووریی خەڵک و مەودای زۆری چینایەتی بوو؛ بەو واتایە کە ئەگەرچی حکوومەت سەروەت و سامانێکی ئێجگار زۆری لە بەردەست بوو هەتا خەڵک بکرێ بە شێوەی دادپەروەرانە لێی بەهرەمەند ببن، بەڵام بەهۆی نەبوونی سیستمێکی دێموکراتیک و خەڵکی و بەپێچەوانەوە بوونی دەسەڵاتێکی خۆسەپێن کە دێموکراسی و ئازادیی تەنیا لە حیجابی ئیختیاری و هەندێ ئازادیی لاوکیی تاکەکەسیدا دەبینییەوە، نەیانتوانی بەو جۆرەی کە شیاوە کەڵکی لێوەربگرن. ئابووریی ئێران ئابوورییەکی تەواو دەوڵەتی بەستراوە بە دەربار بوو و پارە و داهاتەکان تەنیا خزمەتیان بە دەسەڵات و دەوروبەرییەکانی دەسەڵات دەکرد. ئەمەش وای کردبوو بەکردەوە دوو چین لە کۆمەڵگەدا بوونیان هەبێ: چینێکی دەوڵەمەندی هەڵمساو بە پارەی خەڵک و چینێکی هەژاری بەشمەینەت کە دەبوو بەردەوام چاوەڕێی دەستی بەزەیی شا بوایە!

کاتێک کە شۆڕش سەری هەڵدا و لە ٢٢ی ڕێبەندان بە ئاکام گەیشت، خەڵک پێیان وابوو چیدیکە ئەو ڕۆژگارە ڕەشە نابیننەوە و بەرەبەرە لەژێر سێبەری حکومەتی نوێدا بە ئاسایش و ئارامی و خۆشبژێوی دەگەن و دادپەروەری کۆمەڵایەتیی جێگیر دەبێ. بەڵام وا دەرنەچوو، و ئەو کەمە ئازادییە مەدەنییانەش کە پێشتر هەبوون یاساغ کران و لەباری ئابووریشەوە نەتەنیا خەڵک بە ئاسوودەیی نەگەیشتن، بەڵکوو ڕۆژ لەدوای ڕۆژ زیاتر لەنێو گەنداوی سیاسەتە هەڵەکانی ڕێژیمی تازەدا ڕۆ چوون.

کۆماری ئیسلامی بە دروشم و بەڵێنی درۆیینی چاکسازیی ئابووری، کۆمەڵایەتی، فەرهەنگی و سیاسیی هاتە سەر کورسیی دەسەڵات. بەڵێنی دابوو نادادوەریی ئابووریی و کۆمەڵایەتی کەم و داهاتی سەرانەی خەڵک بەرز بکاتەوە و نەوت و خزمەتگوزارییە گشتییەکان بێ بەرانبەر بە سەر خەڵکدا دابەش بکا، بەڵام پاش ٤٦ ساڵ دەسەڵاتداری، دەرکەوت کە کاربەدەستانی ڕێژیم، لەلایەک لە فیکری دزی و تاڵانی سەروەت و سامانی وڵاتی ئێراندا بوون و لەلایەکی دیکەوە سەروەت و سامانی وڵاتی ئێران بۆ ئامانجی سیاسیی خۆیان دەدەن بە گرووپە تێرۆریستییەکانی ناوچەکە و جیهان.

لەو ماوەیەدا دزی و گەندەڵیی مۆرە گرینگەکانی ڕێژیم بە هۆی نەبوونی دەوڵەتێکی وەڵامدەر بە خەڵک و دەزگایەکی دادوەری سەربەخۆ ڕۆژبەڕۆژ لەزیادبووندا بووە. چونکە گەندەڵیی ئابووریی بە شێوەی سیستماتیک لە نێوان مۆرە باڵاکانی ڕێژیمدا بوونی هەبووە. لەوەش گرینگتر چونکە دەزگاکانی دادوەری، یاسادانان و بەڕێوەبەریی ڕێژیم لە نێوان بازنەیەکی داخراوی چەند سەد کەسی مۆرەکانی ڕێژیمدا قۆرغ کراوە، دەستیان لە گەندەڵیدا ئاوەڵاتر بووە هەر بۆیە لەو ماوەیەدا هیچ گەڵاڵەیەک و بەرنامەیەکی درێژخایەنی ئابووریی ڕێژیم سەرکەوتوو نەبووە. هەرچەند خۆشیان ئەوە باش دەزانن کاتێک ئابووریی ئێران لە پاوان دێتە دەرێ کە لە حاڵەتی دەوڵەتی بێتە دەر کە ئەمەش نامومکینە چونکە زیاتر لە ٨٧٪ ی ئابووریی ئێران لەژێر دەسەڵاتی دەوڵەت، ئۆرگانە نیزامی و ئەمنییەتییەکان و داموودەزگاکانی سەر بە بەیتی ڕێبەری‌دایە.

ئێران ئێستا، لە ئاستی جیهانیدا چوارەمین وڵاتە لە هەبوونی ڕێژەی گرانی و بێکاریدا و لەڕووی هەڵاوسان و چونەسەری نرخەکان لە ئاستی جیهاندا لە ڕیزبەندی یەکەم‌دایە. لەلایەکی دیکەوە بە هۆی گەمارۆ نێونەتەوەییەکانەوە ساڵانە دەیان میلیارد دۆلار زیان لە ژێرخانی ئابووریی ئێران دەدرێ و دەیان کارخانە و کارگە داخراوە و بە هەزاران کرێکار بێکار کراون کە دوایین نموونەی دەتوانێ تازەترین ڕاپۆرتی ئاژانسی نێونەتەوەیی وزە بێ کە تێیدا باسی لە کەمبوونەوەی گەشەی بەرهەمهێنانی گاز لە ئێران کردوە و ڕایگەیاندوە ئەم کەمبوونەوە لە ساڵی داهاتووشدا بەردەوام دەبێت.

بەپێی ڕاپۆرتی ئەم ئاژانسە گەشەی بەرهەمهێنانی گاز لە ئێران لە ساڵی ٢٠٢٤ی زایینی کەمتر لە ٢٪ بووە. ئەمە لەکاتێک‌دایە کە نێونجیی گەشەی بەرهەمهێنانی گاز لە یەک دەیەی ڕابردوودا ساڵانە زیاتر لە ٥٪ بووە. ئەم ئاژانسە پێشبینی ئەوەشی کردوە کە دۆخەکە لە ساڵی ٢٠٢٥دا بەرەو خراپتربوون بڕوات و ئەگەری زۆرە کە گەشەی بەرهەمهێنان لەم ساڵەدا تەنیا یەک لە سەد بێت و ئەو یەک لە سەدەشی بۆ بەرنامەی کەمکردنەوەی سووتانی مەشخەڵەکان گەڕاندووەتەوە.

بەپێی ئامارە فەرمییەکانی بانکی جیهانی، ئێران لە ساڵدا تەنیا بە سووتاندنی مەشخەڵی کێڵگە گازییەکان واتە "فلێرینگ"، ٢١ میلیارد میتری سێجێ گاز دەسووتێنێ و بەفیڕۆی دەدا کە هاوتایە لەگەڵ ٤٠ لەسەدی گازی بەکارهێنراوی یەک ساڵی وڵاتێکی وەک تورکیە. گەشەنەسەندنی بەرهەمهێنانی گاز هاوکات لەگەڵ زۆربوونی حەشیمەتیش لەکاتێک‌دایە کە ٧٠ لە سەدی وزە لە ئێران لە ڕێگەی گازەوە دابین دەکرێت و هەر ئەوەش دەتوانیت قەیرانێکی گەورە بۆ سەر خەڵک و پیشەسازییەکانی ئێران لە داهاتوودا دروست بکات.

لەو ماوەیەدا ساڵانە و لە بوودجەی خەڵکی ئێران بە دەیان میلیارد دۆلاری لە سیاسەتی دروستکردنی هیلالی شیعی لە سوریە و لوبنان و بەحرەین و یەمەندا بۆ ئاژاوەنانەوە و گرووپە تێرۆریستییەکان خەرج دەکرد. بە گشتیی ئێران ئێستا لە ڕووی ئابوورییەوە گەندەڵترین وڵاتە، هاوکات لە ڕیزی دیکتاتۆرترین و داخراوترین و ناسەقامگرتووترین سیستمی سیاسیی، ئابووریی جیهان‌دایە.

قسەی کۆتایی ئەوەیە کە ڕێژیمی ئێران لە ماوەی ٤٦ ساڵ حاکمییەتدا تەنیا برسیەتی، سەرکوت و خەفەقان، گەندەڵی ئابووریی و ئیداری و گۆشەگیری بۆ گەلانی ئێران بە دیاری هێناوە. سەرەڕۆییەکانی ڕێژیم لە نێوخۆی وڵات بەشێوەی کوشتاری بە تاک و بە کۆمەڵی ئازادیخوازانی نەتەوەکانی ئێران و پەرەدان بە تیرۆریزمی دەوڵەتی لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین و جیهاندا، وایکردوە، کە ئێستا ڕەوایی بۆچوونی ڕێبەرانی کورد لە سەرەتای شۆڕش و بەرحەقبوونی خواستەکانی بزووتنەوەی کوردستان زیاتر لە هەر کاتێکی تر خۆیان بنوێنن.

کۆماری ئیسلامیی ئێران، لە ئایدیاوە هەتا سیستەم

ڕەزا محەممەدئەمینی

مێــژووی نوێـی ئـێران بـەتایبـەت لە هـاتـنـەسـەرکـاری دەسـەڵاتـی بنەماڵەی پـەهـلـەوییەوە هـەتا ئێستا پڕە لە کارەسات و خـوێـنـڕشـتـن. هـاتـنـەسـەرکـاری ڕەزاخـان و پێکهێنانی حکوومەت لەسەر بـنـەمـای تـیـۆریـی "دەوڵـەت- نـەتـەوە" لە وڵاتـی فرەنـەتـەوەی ئـێران، هـەر لە سەرەتاوە هاوتەریب بوو لەگەڵ سەرکوتی خوێناویی گەلانی ئێران، دیکتاتۆری و داسەپاندنی سیاسەتی توانەوەی نەتەوەیی- "ئاسمیلاسیۆن"- نەتەوەکان لەژێر هێژمۆنی و ڕکێفی نەتەوەی باڵادەست، و بەگشتی دامەزرانی دەسەڵاتێکی خوێنڕێژ و سەرەڕۆ کە ئاکامی شۆڕشی مەشرووتە بوو. بنەماڵەی پەهلەوی لە ماوەی ٥٠ ساڵ دەسەڵاتداریی خۆیان توانییان ڕواڵەتی ئێران بگۆڕن و تا ڕادەیەکی زۆر سیمایەکی سەردەمیانە لە ئێران نیشانی وڵاتانی جیهان بدەن. ئەوە لەحاڵێکدا بوو کە شەپۆلی نارەزایەتیی گەلانی ئێران دژی دەسەڵاتی پاشایەتی هەتا دەهات پەرەی دەسەند. شەڕی جیهانیی دووهەم و داگیرکردنی ئێران لەلایەن هاوپەیمانەکان و تێکشکانی خێرای هەیمەنەی نیزامیی پاشایەتی، سەرەتایەک بوو بۆ دارمانی دەسەڵاتی بنەماڵەی پەهلەوی؛ هەروەها جیهانی دووجەمسەری و دەسپێکی شەڕی سارد لە نێوان دوو بەرەی سۆسیالیستی و سەرمایەداری لەلایەک و لەلایەکی دیکە پەرەسەندنی جووڵانەوە ئازادیخوازییەکانی گەلانی ئێران و پێکهاتنی دوو دەوڵەتی، حکومەتی نەتەوەیی ئازەربایجان و کۆماری کوردستان کە بەداخەوە تەمەنیان کورت بوو، و بزووتنەوەی خۆماڵیکردنی نەوت و کوودەتای ٢٨ی گەلاوێژ و لێکەوتەکانی، ڕێژیمی بێزراوی پاشایەتییان بەرەو هەڵدێری نەمان برد و لەئاکامدا شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ تۆماری پاشایەتی بۆ هەمیشە تێکەوەپێچا.

بەداخەوە شۆڕشی مەزن و خوێناویی گەلانی ئێران هەر لە سەرەتاوە لەلایەن خومەینی، بنیاتنەری کۆماری ئیسلامی بەلاڕێدا برا و ئەو ڕێژیمەی کە پاش ڕووخانی پاشایەتی دەسەڵاتی بەدەستەوە گرت، لە زۆر بارەوە دڕندەتر، خوێنڕێژتر وماڵوێرانکەرتر بوو و دەکرێ بڵێین کۆمەڵانی خەڵکی ئێران لەچاڵەوە هاتنە دەرێ و دەچاڵاوێ کەوتن. ڕێژیمی پاشایەتی هەرچەشنە نارەزایەتییەکی گەلانی ئێرانی بە زەبری سەرکوتی بێبەزەیانە، زیندان، ئەشکەنجە و لەسێدارەدان وەڵام دەدایەوە؛ بەڵام لە ڕاستیدا ئەو ڕێژیمە دیکتاتۆرییەکی سەردەمیانە وەک زۆربەی دەسەڵاتە دیکتاتۆرەکانی جیهان بوو کە توانیبووی بە زەبری هێز و سەرکوت لە نێوخۆ و لە دەرەوەش، هاوتەریب لەگەڵ ئەمریکا و وڵاتانی ڕۆژئاوایی، دەسەڵاتی خۆی سەقامگیر بکات. بەڵام کۆماری ئیسلامی نەک هەر لە سەرکوتی گەلانی ئێران و خوڵقاندنی جینایەت و خوێنڕێژی ڕووی نیزامی پاشایەتی و زۆربەی دەسەڵاتە تۆتالیتێرەکانی جیهانی سپی کردەوە، بەڵکوو خومەینی دەسەڵاتێکی دواکەوتووانە و کۆنەپرستانەی لە ئێراندا دامەزراند کە نموونەی تا ئەوکات هەر نەبوو. دەسەڵاتێکی دواکەوتووی ڕەش کە تێکەڵاوێک بوو لە نیزامێکی نەزۆک و بەڕواڵەت کۆماری کە لەسەر بنەمای ئیسلامی شیعەی دوازدە ئیمامی و لەژێر فەرمانی وەلی فەقیە وەک نوێنەری خودا لەسەر زەوی دامەزرا.

ئەم نووسینە ئاوڕێک لە حوکمڕانیی کۆماری ئیسلامی و داهاتووی سیاسیی ئەم ڕێژیمە دەداتەوە:

چەند لایەنێکی سیاسی و فکری لە سەردەمی دەسەڵاتداری حەمەڕەزاشادا دژی ئەو ڕێژیمە بوون کە جگە لە حیزبی دێموکراتی کوردستان کە لە تاراوگە بوو و لە دوای کۆماری کوردستان هەوڵی بووژاندنەوە و خۆڕێکخستن و چالاکیی سیاسی و نیزامی لە شارو گوندەکانی کوردستان دەدا، ئەوانی تر بریتی بوون لە: حیزب و ڕێکخراوە چەپەکان بە هەموو ڕوانگە و بۆچوونەکانیانەوە، هێز و کەسایەتییە میللییەکان کە پاش کوودەتای ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٣٢ خەریکی خۆبووژانەوە بوون و هەروەها هێز و ڕێکخراو و کەسایەتییە ئیسلامییەکان بەهەموو توێژەکانیەوە کە بە تایبەت پاش بەناو شۆڕشی سپی حەمەڕەزا شا و چاکسازیی ئەرزی، بەتەواوی دژایەتی دەسەڵاتیان دەکرد. ئەو سێ هێزە سەرەڕای جیاوازیی ئیدئۆلۆژی و ڕوانگەیی، لەسەر ڕووخانی دەسەڵاتی پاشایەتی هاوڕابوون.

ئەوەی لەو بەینەدا و لە بەرەبەری سەرهەڵدانی ڕاپەڕینی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران توانی سواری شەپۆلی نارەزایەتییەکان بێ، خومەینی و شوێکەوتوانی بوون. خومەینی کە لە عێراق لە تاراوگە دەژیا بە هاوکاری کەسایەتییە سیاسییە مەزهەبییەکان، لیبراڵە میللی و ئیسلامییەکان و تەنانەت بەشێک لە هێز و ڕێکخراوە چەپەکان، ڕێبەری خۆپیشاندان و نارەزایەتییەکانی گەلانی ئێرانی بەدەستەوە گرت. شک لەوەدا نییە، خومەینی و ئاخوندەکان لەلایەک لە نێوخۆی وڵات بەکەلکوەرگرتن لە جێگەو پێگەی کۆمەڵایەتییان، مزگەوتەکان و هەزاران مەلا و فەقێ، گەورەترین ڕێکخستن و ڕایەڵەی پێوەندییان هەبوو لەگەڵ خەڵک و لەلایەکی دیکەش شەڕی ساردی نێوان بەرەی سۆسیالیزم بە سەرۆکایەتی سۆڤییەتی پێشوو و بەرەی ڕۆژئاوا بە ڕێبەریی ئەمریکا، هەلێکی لەباری ڕەخساند بۆ خومەینی و ئاخوندەکان تا بتوانن ڕێژیمێک بە ناوی کۆماری ئیسلامی دامەزرێنن. ئەمریکا و وڵاتانی ڕۆژئاوایی بۆ پێشگرتن لە هەڕەشەی سۆڤییەت و ئۆردووگای سۆسیالیستی ڕێخۆشکەر بوون بۆ هاتنە سەرکاری ئاخوندەکان و پێیان وابوو بەمجۆرە ئێران ناکەوێتە باوەشی سۆڤییەت. هەرچەند خومەینی بیرۆکەی دامەزراندنی دەسەڵاتێکی دینی لەژێر ناوی حکوومەتی ویلایەتی فەقیە گەڵاڵە کردبوو، بەڵام هاوکات بیری ئیسلامی سیاسی لە ئێراندا هەبوو. ڕووناکبیرانی ئیسلامی وەک جەلال ئال ئەحمەد و عەلی شەریعەتی و ئاخودەکانی وەک مورتەزا موتەهەری و بەگشتی بەشێک لە حەوزەی علمییەی قوم، بنەما فکرییەکانی حکوومەتی دینییان لەنێو لاوان و کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بەگشتی بڵاو کردبووەوە.

گەلانی ئێران نەیاندەزانی دەسەڵاتی ویلایەتی فەقیە چییە و خومەینی و ئاخوندەکان چارەنووسیان بە چ ئاقارێکدا دەبا. خومەینی لە تاراوگە و لە پاریس زۆر وادە و بەڵێنی خەڵک پەسەندی وەک ئازادی و دژایەتی ئیستبداد و دادپەروەری کۆمەڵایەتی دەدا، بەڵام هەر ئەو کاتیش پێداگریی لە دەسەڵاتی ئیسلامی دەکردەوە. لەلایەکی دیکەش خومەینی هەر لەسەرەتاوە نیشانیدا هیچ باوەڕێکی بە چەمکی نەتەوە و وڵاتی ئێران نییە و ئەوەی بۆ ئەو گرینگە "ئۆممەتی ئیسلامییە". بنەمای هزر و فکری خومەینی دامەزراندنی دەسەڵاتی ویلایەتی فەقیە و داسەپاندنی یاسا ئیسلامییەکان و شەریعەت لە ڕوانگەی مەزهەبی شیعە و ناردنە دەرەوەی شۆڕش"صدور انقلاب" بوو، بەبێ لەبەرچاوگرتنی داب و نەریتە باوەکان و یاسا نێودەوڵەتییە پەسندکراوەکان. هەربۆیەش پاش ڕووخانی دەسەڵاتی پەهلەوی، خومەینی شانۆی "کۆماری ئیسلامی، بەڵێ یان نەخێر"ی خستە بەردەم خەڵک. دیارە زۆرینەی بەشدارانی ڕاپرسییەکە دەنگیان بە کۆماری ئیسلامی دا و بەم چەشنە ڕێژیمێک شەرعییەتی لە دەنگی خەڵکی تاساوی ئێران وەرگرت کە کەمترین باوەڕی بە ئازادیە تاکەکەسی و کۆمەڵایەتییەکان نەبوو. گەلی کورد لە کوردستانی ئێران و زۆربەی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی، بۆ مێژووش بێ ئەو شانازییەیان بۆخۆیان تۆمار کرد کە لەو بەناو هەڵبژاردنەدا بەشدارییان نەکرد و دژی دەسەڵاتی خۆسەپێنی خومەینی و کۆماری ئیسلامی ڕاوەستان.

ڕێژیمی تازە بە دەسەڵات گەیشتوو، هەر لەسەرەتاوە دەستی بە قەڵاچۆکردنی نەیارانی کرد و هیچ حیزب و ڕێکخراوێکی سیاسی، تەنانەت ئەو حیزب و ڕێکخراوانەی وەک حیزبی توودە کە سەداسەد پشتیوانی کۆماری ئیسلامی بوون، سەرکوت و هەڵوەشاوە ڕاگەیەندران. هەزاران کەس لە تێکۆشەرانی سیاسی و ئەو کەسانەی چالاکانە لە شۆڕشی ٥٧دا بەشدار بوون گیران و پاش ئازار و ئەشکەنجە لەسێدارە دران؛ یاسای دژ بە ماف و ئازادییەکانی ژنان پەسند کران و سەرەڕای دژایەتی و خۆڕاگری کەموێنە، بەڵام سەرکوت و زەبرو زەنگ و لەهەمانکاتدا بێهیوایی و تاساوی کۆمەڵانی خەڵکی باڵی بەسەر ئێران‌دا کێشا. هێرشی دڕندانە کرایە سەر کوردستان و شەڕێکی نابەرانبەریان بە سەر گەلی کورد دا سەپاند کە هەزاران شەهید و قوربانی بێ‌دیفاعی لێکەوتەوە. شەڕ و بەرگرییەک کە نیزیکەی ٢٠ ساڵی خایاند و ئێستاش ئاسەوارەکەی دیارە. کۆماری ئیسلامی هێرشی کردە سەر کوردستان و میلیتاریزەی کرد و بەهەموو شێوەیەک تێکۆشا ئیرادە و خۆڕاگری نەتەوەی کورد و حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان و ڕێبەرانی جووڵانەوەی نەتەوەیی- دێموکراتیکی کوردستان تێکبشکێنێ.

لەوبەینەدا هەڵگیرسانی شەڕی نێوان کۆماری ئیسلامی و ڕێژیمی عێراق کە ٨ ساڵی خایاند و زیاتر لە ملیۆنێک کوژراو و بریندار لێ‌کەوتەوە، هەلێکی زێڕینی بۆ خومەینی و کۆماری ئیسلامی ڕەخساند کە توانیان لەلایەک بۆ دیفاع لە ئێران لە بەرانبەر عێراق کۆمەڵانی خەڵک لەخۆیان نیزیک بکەنەوە و جێگە و پێگەی ڕێژیمەکەیان پتەوتر بکەن و لەلایەکی دیکە دڕندانەتر لە پێشوو نەیارەکانیان قەڵاچۆ بکەن و کوردستانیش بکەنە پادگانێکی گەورە و بەدەیان هەزار سەرباز و پاسداری بۆ شەڕ لەگەڵ پێشمەرگە ڕەوانەی شارو گوندەکان بکەن و لاوانی کورد کۆمەڵکوژ بکەن. بێ هۆ نەبوو خومەینی بەڕاشکاوی ڕایگەیاند کە ئەو شەڕە نیعمەتی ئیلاهییە!

لەم قۆناغە بەملاوە، بەتایبەت پاش خواردنەوەی جامی ژەهر لەلایەن خومەینییەوە و کۆتایی شەڕی ٨ ساڵە و پاشان مردنی خومەینی و دیاریکردنی خامنەیی وەک ڕێبەری نیزام بە ڕێخۆشکەریی ڕەفسەنجانی، لەلایەک ڕەوتی یەکدەستبوونی دەسەڵات و وەلانانی سیما ناسراوەکانی ڕێژیم پەرە دەگرێ و لەلایەکی دیکەش بیرۆکەی "صدور انقلاب"، و دەستێوەردان لە کاروباری وڵاتانی دی، دژایەتی لەگەڵ ڕۆژئاوا و ئەمریکا و ئیسرائیل بە هەر نرخێک، دەبێتە بنەمای سەرەکی سیاسەتی دەرەوەی کۆماری ئیسلامی. لەئاستی نێوخۆی وڵاتیشدا ڕێژیم پەرە بە ڕەوتی سەرکوتی ئازادیخوازان، نووسەران و ڕووناکبیرانی داو هەزاران کەس ناچار بوون بۆ پاراستنی گیان و ماڵیان ڕوو لە هەندەران بکەن. لەو نێوەدا سپای پاسداران وەک هێزێکی نیزامی سەرکوتکەرهەتا دێ زیاتر ڕۆڵ دەگێڕێ لە دەسەڵاتدا و دەبێتە گەورەترین کارتێل و مافیای نیزامی و ئابووری ئێران لەهەموو بوارەکاندا.

کۆماری ئیسلامی نیشانی داوە بوون و مانی خۆی لە بوونی دوژمن و دژایەتیی ئەمریکا و ئیسرائیل و وڵاتانی ناوچەو خوڵقاندنی قەیران‌دا دەبینێ، هەر بۆیەش سیاسەتی پەلهاویشتن و دەستێوەردان لە ناوچە و قووڵکردنەوەی شەڕ و ناکۆکییەکان زۆر بە بەرنامەتر لە پێشوو بەڕێوە بردوە. هەوڵدان بۆ دەست وێڕاگەیشتن بە چەکی ناوکی، پەرەپێدانی بەرنامە مووشەکییەکان و یارمەتی هەمەلایەنەی دەستەو تاقمە ئیسلامی و تێرۆریستییەکان لە جیهان، بەتایبەت لەخۆرهەڵاتی ناوەڕاست، دەبێتە فکرو سیاسەتی بنەڕەتی خامنەیی و کۆماری ئیسلامی بەگشتی. ئەوە لەحاڵێکدایە کە لەلایەک ئەمریکا و وڵاتانی ناوچە زیاتر لە پێشوو هەست بە مەترسییەکانی کۆماری ئیسلامی دەکەن و لەلایەکی دیکەش، قەیرانەکانی نێوخۆی کۆماری ئیسلامی لە بەڕێوەبەری وڵات و دابینکردنی لانیکەمی پێداویستییەکانی ژیان و ئازادییەکان، شەپۆلێکی نوێی نارەزایەتی لێ‌دەکەوێتەوە. نارەزایەتییەکانی، ساڵەکانی ٧٦، داخرانی ڕەمەکی و بەکۆمەڵی ڕۆژنامەکان، خۆپێشاندانەکانی میلیۆنیی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران لە شارە گەورەکان دوای هەڵبژاردنی سەرۆککۆماری لە ساڵی ٨٨ کە بۆ دەربڕینی نارەزایەتی لەدژی دزینی دەنگەکانیان لەلایەن خامنەیی و باڵی دەسەڵاتدار، ڕاپەڕینی بەربڵاوی خەڵکی ئێران لە ساڵی ٩٦ و ٩٨ و هەروەها زۆر دوور نەڕۆین ڕاپەڕینی بێوێنەی "ژن، ژیان، ئازادی" لە پاییز و زستانی ١٤٠١ پێمان دەڵێ ئەم ڕێژیمە و بنەما فکرییەکانی هیچ بایەخێکی لەلایەن خەڵکەوە نەماوە و ڕەوایی کۆماری ئیسلامی لە لوولەی ئەو چەکانەوە سەرچاوە دەگرێ کە بەرەو سینگی کۆمەڵانی ئازادیخوازی ئێرانیان گرتووە.

ئەگەر خاڵێکی وەرچەرخان و پاشەکشەیەکی بەکردەوە لە بنەما فکرییەکانی کۆماری ئیسلامی، وەک ناردنە دەرەوەی شۆڕش و نابوودی ئیسرائیل و هیلالی شیعە و ئەو سیاسەتانەی کە کۆماری ئیسلامی بە دەیان ملیارد دۆلاری لە سامانە گشتییەکانی خەڵکی ئێران بۆ تەرخان کردوە، دابنێن، هێرشی مووشەکی بۆ سەر ئیسرائیل و دژە هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر دامودەزگا نیزامییەکانی کۆماری ئیسلامی سەرەتای ئەو پاشەکشەیە بووە. ئیسرائیل زەبرێکی وەها کاریگەری لە سایتە مووشەکی و پەدافەندی ئاسمانی کۆماری ئیسلامی دا کە قەرەبوو کردنەوەیان زۆر ئاستەمە. ئەو هێرشەی ئیسرائیل نیشانی دا سەرەڕای هاشوهووشی دەسەڵاتداران، بەتایبەت فەرماندەرانی سپای پاسداران، هێزی نیزامی کۆماری ئیسلامی زۆر لە هێز و توانا سەربازییەکانی ئیسرائیل کەمترو و بەرگەی زەبرێکی دیکە ناگرێ. هەروەها تێکشکانی سەربازی و سیاسیی حەماس و حیزبوڵڵای لوبنان وەک دوو هێزی نیابەتی مەزنی کۆماری ئیسلامی و بەناو بەرەی مقاومەت و لە کۆتاییدا ڕووخانی دەسەڵاتی بەشار ئەسەد لە سووریە، خامنەیی و دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی بەتەواوی تاساند و ترساند. تاساند چونکە باوەڕیان نەدەکرد ئەوەی زیاتر لە چوار دەیەیە خۆی پێوە ماندوو دەکەن، خەونی پێوە دەبینن و بنەمای سەرەکی و جەوهەری کۆماری ئیسلامییە و تێچووی دەیان ملیارد دۆلاردیان لەسەر داناوە، وەها بە خێرایی دارمێ و ئامانجەکانیان وەک پووش و پەڵاشی بەر بای لێبێ. ترساون لەپاش سووریە، عێراقیش لە پاوانیان بێتە دەرێ و نۆرەی سەری مارەکە بگا. بێ هۆ نیە لەپاش هەڵبژاردنی دووبارەی ترامپ لە ئەمریکا، ڕاوێژی زار و دەمودوودی کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامی گۆڕاوە؛ هەروەها ترساون و مەترسیی نەمانیان لە ڕوخسار و ئاخاوتنەکانیان وەدەرکەوتوە، ترس لە ڕاپەڕینی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران و دارمانی ڕێژیمە جینایەتکارەکەیان؛ ترس لە هێرشی بەربڵاوی ئیسرائیل و ئەمریکا بۆ سەر ناوەندە نیزامی و ئابوورییەکان، هەربۆیەش لەلایەک سەرەڕای بەڵێنییەکانی پێشوو، عەمەلیاتی سادقی ٣یان پشتگوێ خست و لەلایەکی دیکە ئامادەییان دەربڕیووە لەگەڵ ئەمریکا گفتووگۆ بکەن. ئەمانە هەموو ناتەبان لەگەڵ بنەما فکرییەکانی خومەینی و خامنەیی و نیشان دەدەن کە ئەولەوییەتی ڕێژیم لە ئێستادا پاراستنی مان و مەوجوودییەتی خۆیەتی.

دیارە ناوچەی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست زۆر ئاڵوگۆڕی دیکە بەخۆیەوە دەبینێ و نە خامنەیی و ڕێژیمەکەی توانای خۆگونجاندن لەگەڵ ئەو ئاڵوگۆڕانەیان هەیە و نە ئەمریکا و ئیسرائیل و هاوپەیمانەکانیان لە کۆماری ئیسلامی و کردەوەکانی خۆش دەبن. چونکە هیچ متمانە و باوەڕێکیان بە ئاخوندەکان نییە و باش دەزانن لەئەگەری هەر دەرفەتێکدا، دەسەڵاتدارانی ئێران خۆیان و دەستەو تاقمە نیابەتییەکانیان تەیار دەکەنەوە. جگە لەوەش ئەمریکای دونالد ترامپ وێڕای ئیسرائیل و وڵاتانی ئورووپایی دەزانن بۆ خاشەبڕکردنی ماکەی فیتنە، واتە کۆماری ئیسلامی و دەستەو تاقمە تیرۆریستیەکان دەبێ نەخشە ڕێگای درێژخایەن و بنەڕەتی و دوورە دیمەنی هەمەلایەنەیان هەبێ، ئەوەش پێویستی بە داڕشتنەوەی جوغرافیای نەتەوەیی لە چوارچێوەی سنورە جوغرافیایەکانی ئێستادا دەبێ، یانی بەشداری نەتەوە و کەمایەتییەکان لە ماف و ئازادییەکانیان و هەروەها سەرەتا داسەپاندن و پاشان نەهادینەکردنی دێموکراسی و بەیەکەوە ژیانی ئاشتیانە. هاوکێشەیەک کە هەر لەبنەڕەتڕا لەگەڵ بیر و هزری ئاخوندەکان ناتەبایە. بێگومان داهاتوو و چارەنووسی کۆماری ئیسلامی بەدەستی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران و بەکەلکوەرگرتن لە هەل و دەرفەتەکان دەنەخشێندرێ و ئەو ڕێژیمە دژی گەلییە و ئەوناسۆرەی گەلانی ئێران و ناوچە پێیەوە دەناڵێنن بۆ هەمیشە ڕیشەکێش دەکرێ.

دۆخی ڕۆژهەڵاتی ناوین و خاڵی وەرچەرخان لە خەباتی دوو نەتەوەدا

مستەفا شیخە

پێشەکی:

خەباتی ڕزگاریخوازانەی دوو نەتەوەی کورد لە کوردستان و گەلی عەرەبی فەلەستین لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، هەرکامیان خاوەنی مێژوویەکن و گومانی تێدا نیە هەردووکیان لە خەباتی ڕەوای بەرەو دابینکردنی مافی داگیرکراوی نەتەوەیی بەردەوامن. بەڵام خەباتی ئەم دوو نەتەوەیە، پێچەوانەی بۆچوونی هەندێک کەسان نەک بە بەردەوامی هاوتەریب نەبووە، بەڵکوو زۆرجار خەباتی فەلەستینیان زیانی بە خەباتی کوردان گەیاندوە و هەندێک جار دژیشیان بووە. بەڵام کورد نەک هەر دژایەتیی فەلەستینی نەکردوە، تەنانەت خەباتی ئەوانی وەک هی خۆی بە ڕەوا زانیوە.

دوو نەتەوەی عەرەبی فەلەستین و کوردی کوردستان بە هۆی ئاڵۆزی و تێکچنراویی تایبەت بە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست -ئەو شوێنە جوگرافیاییەی ئەم دوو نەتەوەیە لێی دەژین- وێڕای ئەوەی خەباتی هەر دوو لا خەباتێکی ڕەوایە، هەندێک جار بە شێوەیەکی زۆر سنووردار پێوەندیی دۆستانەشیان بە یەکەوە هەبووە؛ بەڵام بە گشتی پێشکەوتنی خەباتی یەکێکیان لەگەڵ لاوازبوونی دۆخی گەشەسەندنی خەباتی لایەنەکەی دیکە هاوکات بووە. هۆی ئەم ناهاوتەریبەی خەباتی ئەم دووە زیاتر بۆ جیاوازیی پێوەندیی نێوان کوردی کوردستان و عەرەبی فەلەستین لەگەڵ دراوسێیان و هەڵسوکەوتی نێونەتەوەیی و نێودەوڵەتی لە بەرانبەر ئەم دوو خەباتە دەگەڕێتەوە. لێرەدا دوو دەستەواژەی "نێودەوڵەتی" و "نێونەتەوەیی" لە یەکتر جیا کراونەتەوە و ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت بەشێکی زۆری نەتەوان دەوڵەتیان نیە و بەشێکیشیان بە دەوڵەتن. کوردان لە نێو نەتەواندا لایەنگریان زۆرترە و دەوڵەتانیش بەهۆی بەرژەوەندیی خۆیانەوە زۆرجار لە بەرانبەر خەباتی گەلی کورددا چاویان نووقاندوە.

مێژووی خەباتی گەلی عەرەبی فەلەستین

ئەگەر بە کورتی مێژووی ئەم دوو خەباتە لەبەر یەکتر ڕابگرین، مەودای دووری خەباتی گەلی کورد بە هەر چوار پارچەیەوە، زۆر لە خەباتی فەلەستینیان کۆنترە. هۆیەکەی بۆ ئەمە دەگەڕێتەوە، لە کاتێکدا کورد و عەرەب دوو گەلی کۆنی ڕۆژهەڵاتی ناوین و هەردووکیان لە ڕابردوودا ژێردەستەی ئیمپراتۆری و دەسەڵاتدارانی گەورەتر بوونە، بەڵام گەلی کورد لە چەند سەدەی ڕابردوودا، بەسەر دوو دەسەڵاتی سەفەوی و عوسمانی و دواتر بەسەر چوار وڵاتی دەستکردی وەک تورکیە، سووریە، عێراق و ئێراندا دابەش کراوە.

لە لایەکی دیکەوە نەتەوەی عەرەبی فەلەستین تەنیا لەگەڵ وڵاتێکی تازە دامەزراو بە تەمەنی کەمتر لە سەدەیەک بە ناوی "ئیسرائیل" لەبەر یەکن و پێچەوانەی گەلی کورد، وڵاتانی سووریە، ئوردون و میسر لە دراوسێیەتیاندا هاونەتەوەیانن و وڵاتانی عەرەبی دیکەی باکووری ئەفریقا و باشووری کەنداوی فارسیش هەموویان عەرەب و هاونەتەوەی ئەوانن.

دیارە ئەگەرچی دەوڵەتی ئیسرائیل لە ١٤ی مانگی مای ١٩٤٨دا دامەزراوە، بەڵام دەستپێکردنی خەباتی فەلەستینیان بەپێی ئەو مێژووەی خۆیان باسی دەکەن، بۆ بەر لەم ڕووداوە دەگەڕێتەوە و دەڵێن، ئەم خەباتە لە ساڵانی ١٩٢٠ و ١٩٣٠دا بۆ ئەوکاتە دەگەڕێتەوە بەرگری و بەرخۆدانی فەلەستینیان دژ بە دروستکردنی ئەو شارۆچکە جوولەکەنشینانەی بەر لە ڕاگەیاندنی دەوڵەتی ئیسرائیل و سەردەمی دەسەڵاتدارێتیی بەریتانیا لەم شوێنە دەستی پێکردوە.

دوای دامەزراندن و سەقامگیربوونی دەوڵەتی ئیسرائیل، هەتا ئەوکاتەی "ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی فەلەستین" لە ساڵی ١٩٦٤ وەک نوێنەری ڕەسمیی فەلەستینیان دامەزرا، خەباتی ئەم گەلە بە شێوازی سیاسی، دیپلۆماسی و خەباتی چەکداریی نارێکتر دەستی پێکردبوو. بەمجۆرە خەباتی فەلەستینیان لە چاو خەباتی کوردان زۆر کەمتەمەنترە و لە چواریەکی یەکەمی سەدەی ٢٠ی زایینییەوە دەستی پێکردوە.

مێژووی خەباتی کوردان

خەباتی نەتەوەی کورد بۆ سەربەخۆیی و ڕزگاربوون لە ژێردەستی، وەک کتێبی مێژوویی شەرەفنامەی شەرەفخانی بەدلیسی شایەتی بۆ دەدات، لە سەدەی شازدەهەمی زایینەوە دەستی پێکردوە و میرنشینانی کورد بە شێوازی ئەوکات حوکمیان بەسەر خۆیاندا کردوە و هەوڵیشیان داوە دەسەڵاتیان پەرە پێبدەن.

"ئەحمەدی خانی"ش بە نووسینی دیوانی "مەم و زین" لە سەدەی حەڤدەهەمدا هەوڵی دا شوناسی نەتەوەیی و فەرهەنگیی کوردان سەقامگیرتر بکات. پاش ئەوانە، ئەم خەباتە لە سەردەمی مۆدێرندا بە سەرهەڵدانی شۆڕشی شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری (لە ساڵی ١٨٨٠، واتە لە چواریەکی سێهەمی سەدەی ١٨ی زایینی) لە ناوچەی شەمزینان دەست پێدەکات و بنەماڵەی بەدرخان لە ساڵی ١٨٩٨ هەر لە کۆتایی سەدەی ١٨دا بە دەرکردنی ڕۆژنامەی کوردستان لە شاری قاهیرە پشکۆی ئەم خەباتە، سیاسیانەتر و مۆدێرنتر لە پێشوو دەگەشێننەوە.

دیارە دوای ئەمە مێژووی هەرکام لە سەرهەڵدان و شۆڕشەکانی کورد لە چەندین هەزار لاپەڕەی کتێب و گۆڤار و ڕۆژنامە و ماڵپەڕاندا باسی کراوە. بەڵام کۆمەڵە و سەرهەڵدانەکانی وەک "جەمعییەت تەعالی و تەرەقی کوردستان"، "کاژیک"، "ڕاپەڕینی سمکۆ"، "دامەزرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان"، "دامەزران و هەرەسپێهێنانی کۆماری کوردستان"، "دەستکەوتی ڕێککەوتنی ١١ی ئازار و شۆڕشی ئەیلول لە باشووری کوردستان"، "خەباتی چەکدارانەی ساڵانی چل لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەردەوامیی خەباتی کوردان بە ڕێبەرایەتیی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا هەتا ئێستا"، "سەرهەڵدانی پارتی کرێکارانی کوردستان لە باکووری کوردستان"، "ڕاپەڕینی باشووری کوردستان و دامەزرانی حکومەتی هەرێمی کوردستان"، "سەرهەڵدانی کوردانی ڕۆژئاوا و دامەزرانی بەڕێوەبەرایەتیی خۆسەر لەم پارچەیە"، بەشێکن لەو ڕووداوە گرنگە سیاسییانەی لە چەند سەدە لەمەوبەرەوە بە تایبەت لەم دواییانەدا "زۆر خێراتر" بەردەوامن.

فەلەستین و کوردستان لە ئاستی ناوچە و نێودەوڵەتیدا

ئاستی پشتگیریکردن یان ناوهێنانی خەباتی خەڵکی فەلەستین وەک خەباتێکی ڕەوا و پشتگرتنی لە ناوچە و جیهاندا بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ چۆنیەتیی پشتگیریکردن لە خەباتی کوردان بۆ ئەوە نابێت بخرێنە دوو تای تەرازوویەکەوە. بۆ زیاتر پێشاندانی ئەم دۆخە، تەنیا ئاماژەکردن بەو چالاکییانەی ڕێکخراوە جیهانییەکان بۆ لایەنگری لەگەڵی فەلەستین کردوویانە و هەروەها پشتگیریکردنی وڵاتانی ناوچە، ئەم ڕاستیەی سەرەوە بە ڕوونی پێشان دەدات.

چالاکییەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان و دامەزراوە پەیوەندیدارەکانی لە نێو فەلەستینیاندا هەتا ئێستا بەمجۆرە بووە:

- ئۆنرۆا(UNRWA) : ساڵی ١٩٤٩ بۆ یارمەتیدانی ئاوارەی فەلەستینی دامەزرا و لە بواری پەروەردەییەوە خزمەتی زیاتر لە نیو میلیۆن خوێندکاری کردوە، و ناوەندەکانی تەندروستیی ئۆردووگاکانی لە کەرتی خۆرئاوا و غەززە و ئوردون، لوبنان و سووریە بەڕێوە بردوە.
- نووسینگەی هەماهەنگیی کاروباری مرۆیی:(OCHA) ئەم ڕێکخراوەیە بە بەردەوامی لە ناوچە فەلەستینییەکان چاودێریی دۆخی مرۆیی کردوە و کاروباری یارمەتییە مرۆییەکانی لەم ناوچانە ڕێکخستوە، بەردەوام ڕاپۆرتی لەسەر دۆخی مافی مرۆڤ ئامادە کردوە و پلانی بۆ وەڵامدانەوەی ڕووداوە لەناکاوەکان داناوە.
- بەرنامەی گەشەپێدانی نەتەوە یەکگرتووەکان(UNDP) : پرۆژەکانی گەشەپێدان لە ناوچە فەلەستینییەکان جێبەجێ کردوە، پشتگیری دامەزراوە حکومەتییەکان و یارمەتیی بنیاتنانی ژێرخان و بەرنامەکانی بەهێزکردنی ئابووریی جێبەجێ کردوە.
- یونیسێف(UNICEF): پشتگیریی منداڵان و هەرزەکارانی فەلەستینی کردوە و لە بواری پەروەردەیی و تەندروستی و خزمەتکردن یارمەتیی دەروونی-کۆمەڵایەتیی ماڵانی زیانلێکەوتووی داوە و خۆیشی بەشێک لەم بەرنامانەی جێبەجێ کردووە.
- ڕێکخراوی تەندروستیی جیهانی (WHO): ئەمەشیان یارمەتیی بەهێزکردن و چارەسەرکردنی کێشەی دۆخی تەندروستیی داوە، بە واکسینکردن یان کوتان بەرەنگاریی نەخۆشییە گوازراوەکانی کردووە و پزیشکانیشی ڕاهێناوە.

ئەمەی سەرەوە جگە لە یارمەتیی وڵاتانی ئیسلامیی وەک "ئێران، تورکیە، قەتەر، مالیزی، پاکستان، ئەندۆنیزی و عەرەبستانی سعوودیە"ن. جگە لەمانە، ئەمریکا، یەکیەتیی ئەورووپا، چین و ژاپۆنیش هەرکام بە جیا و لە دەرەوەی بەرنامەی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان یارمەتیی دەسەڵاتی فەلەستینیان داوە. سەرەڕای هەموو ئەوانە، وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامیی ناوچە وەک ماڵی سەرکردەکانی بزاڤی حەقخوازانەی خەڵکی فەلەستین بوون. هەروەها فەلەستین لە ساڵی ٢٠١٢ بەملاوە، لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا ئێستا وەک "دەوڵەتی چاودێر" هەژمار دەکرێت و مافی بەشداریکردن لە زۆربەی کۆڕ و کۆبوونەوەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان و دانوستانە نێودەوڵەتییەکان و چوون بۆ نێو ڕێککەوتننامە نێودەوڵەتییەکانی هەیە.

بەڵام وەک لە سەرەوە ئاماژەی پێکرا، هەرچەند مێژووی خەباتی کوردان چەند ئەوەندەی مێژووی فەلەستینیانە، بەڵام بە هۆی دۆخی ژێئۆپۆلەتیکیی شوێنی نیشتەجێبوونی کوردان و دابەشکرانیان وەک ژێردەستەی وڵاتانی ناوچە، بەشێکی زۆر کەم و ئەویش لە سەردەمی جیادا لە لایەن وڵاتانی ناوچە و جیهانەوە یارمەتی دراون و ئەم یارمەتییانەش بەشێکیان ئێستا تەنیا بە بەشی نیوەڕزگاربووی باشووری کوردستان دەگرێتەوە.

دەکرێت یارمەتیی بەرژەوەندیخوازانە یان دەستتێوەردانی وڵاتانی ناوچە لە کوردستان بەم جۆرە باس بکرێت:

١- تورکیە: تورکیە بە هیچ شێوەیەک و لە هیچ دۆخێکی زەمەنیدا یارمەتیی کوردانی ژێر دەسەڵاتی خۆی و پارچەکانی دیکەی نەداوە

٢- عێراق: دەسەڵاتدارانی عێراق لە کاتێکدا زۆرجار لەژێر گوشاری خەباتی کوردان هەڵسوکەوتیان لەگەڵ کوردانی ژێر دەسەڵاتی خۆیان ئەرێنی بووە و تەنانەت ملیان بۆ ئۆتۆنۆمیی بەشێک لەم پارچەیەی کوردستان ڕاکێشاوە، بەڵام دواتر بە ئەنفالکردن و کیمیابارانکردن چەندین ئەوەندە زیانیان پێیان گەیاندوە. بۆ کوردانی پارچەکانی دیکەش تەنیا لە کاتی جەنگی ٨ ساڵەی ئێران و عێراق بە شێوەیەکی سنووردار پشتی خەباتی کوردانی ڕۆژهەڵاتیان گرتوە.

٣- سووریە: دەسەڵاتدارانی ئەم وڵاتەش لە کاتێکدا بە توندی کوردانی ژێر دەسەڵاتی خۆیان سەرکوت کردوە و تەنانەت مافی هاووڵاتیبوونیشیان لە بەشێکیان ئەستاندوە، تەنیا بەهۆی دژایەتیکردنی بەعسییەکانی سووریە دژ بە بەعسییە عێراقییەکان هەندێک جار ئێزنیان بە بەشێک لە کوردانی عێراق داوە لەم وڵاتە بژین و سنووردارانە پشتگیریان کردوون.

٤- ئێران: حکوومەتی پاشایەتیی پەهلەوی بەردەوام کوردانی ئەم پارچەیەی کوردستانی سەرکوت کردوە، لە سەردەمی نێوانناخۆشی لەگەڵ دەسەڵاتی عێراق لەسەر شەتولعەرەب، بە شێوەی سنووردار یارمەتیی شۆڕشی کوردانی عێراقی ئەوکاتی داوە و لە سەردەمی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامییشدا ئەم ڕێژیمە جیا لە سەرکوتی سیستماتیکی کوردەکانی ئەم وڵاتە، بەڵام بە ئامانجی ڕووخاندنی حکومەتی عێراق و هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامی و بە ئومێدی تێپەڕین بەرەو ئیسرائیل لە ڕێگەی کەربەلاوە! سنووردار یارمەتیی حیزبەکانی باشووری کوردستانی داوە.

پشتگیریی جیهانی لە خەباتی کوردان:

بۆ یارمەتییە نێودەوڵەتییەکانیش ئەوەی بەرچاو بێت، بۆ کوردی ئێران یان ڕۆژهەڵات، تەنیا یارمەتیی ڕێکخراوی پزیشکانی بێسنوور، ئەویش بە دەستپێشخەریی دکتۆر قاسملوو وەک مامۆستای زانکۆ لە پاریس و دۆستایەتیی ئەو لەگەڵ ئەندامانی ڕێکخراوەکە کراوە و هەروەها دادگای میکۆنۆسی ئەڵمانیش لە دۆسیەی تیرۆری دکتۆر شەرەفکەندیدا دژ بە دەسەڵاتی ئێران پشتی کوردانی ستەملێکراوی گرتوە.

ئەوەی گرنگە لەم ماوەی دوو دەیەی ڕابردوودا بە دیاریکردنی هێڵی دژەفڕین بۆ کوردانی باشوور و پشتگیریکردنی بەردەوام لە مانەوەی دەسەڵاتی هەرێمی کوردستانە و بۆ ڕۆژئاواش پشتگیریی هاوپەیمانان بە سەرۆکایەتیی ئەمریکا بۆ هێزەکانی سووریەی دێموکرات ئێستاش بەردەوامن. هەتا ئێرە ئەوەی ڕوون و خۆیایە، ئەو پشتگیرییە ئابووری و سیاسی و دیپلۆماسییەی لە فەلەستینیان کراوە، بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ ئەم پشتگیرییە کەمەی لە کوردان کراوە بەراورد ناکرێت.

کوردان لە لایەن دەسەڵاتدارانی دەوڵەتانی ئیسلامییەوە، نەک وەک فەلەستینیان پشتگیری نەکراون و یارمەتی نەدراون، بەڵکوو لەم ساڵانەی دواییدا لە کاتی کوشتاری بەکۆمەڵی کوردانی ڕۆژهەڵات وەک ئێعدامی بێتاوانان لە فڕۆکەخانەی سنە و کۆمەڵکوژیی ٥٩ لاوی مەهابادی و کوشتاری خەڵکی بێتاوانی قاڕنێ و قەڵاتان و سۆفیان و کانیمامسەیدە و... هەروەها لە بەرانبەر ئەنفال و کیمیابارانی باشووری کوردستان و سەرکوتی ناوازەی کوردانی باکوور و ڕۆژئاواش گوێی خۆیان ئاخنیوە.

کاریگەریی گەندەڵی و زاڵبوونی ڕێکخراوە ئیسلامییەکان لەسەر خەباتی فەلەستین

هاوکاتی سەرکەوتنی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە ئێران و لە سەرەتای پەلهاویشتنی ئەم دەسەڵاتە بۆ نێو گەلانی موسوڵمانی ناوچە، بە تایبەت پاشەکشەی گرووپە سیاسییە چەپ و نەتەوەخوازەکان لە فەلەستین و زاڵبوونی ئیسلامی سیاسی بەسەریاندا بە تایبەت دوای هاتنی یاسر عەرەفات بۆ تاران و دیداری لەگەڵ ئایەتوڵڵا خومەینی و دروستکردنی حیزبوڵڵای لوبنان، کۆماری ئیسلامی هەوڵی دا پشتی هەستی نەتەوەخوازانەی فەلەستینیان بشکێنێت و لە ٧ی ئۆکتۆبردا کردی بە زەبرێکی گورچووبڕ.

وەک ئیدوارد سەعید ڕووناکبیری فەلەستینی-ئەمریکاییش دەڵێت، گەندەڵی لە نێو دەسەڵاتی فەلەستیندا بەربەستی گەورەی پێشکەوتنی ئەم گەلەیە. ئیدوارد سەعید دەڵێت وەرگرتنی یارمەتیی دارایی دەرەکی بەبێ چاودێریی پێویست، زەمینەیان بۆ بڵاوبوونەوەی گەندەڵی خۆش کردوە و پێی وایە گەندەڵیی کارگێڕی و دارایی بووەتە هۆی لاوازکردنی خەباتی گەلی فەلەستین و کەمکردنەوەی بایەخی سیاسیی سەرکردەکانیان. ئەو دەڵێت، شەفافیەت و لێپرسینەوە لە دامەزراوە فەلەستینییەکان بەهێز نەکراوە بۆ ئەوەی بتوانرێت بەرەنگاری گەندەڵی ببێتەوە و هەروەها ئەم گەندەڵییەی بۆ بەردەوامیی پشتبەستنی فەلەستین بە یارمەتییە دەرەکییەکان بە هۆکارێک دەزانێ و پێی وابوو ئەمە سەربەخۆیی بڕیاردانی لێ سنووردار کردوون.

ئەنجامی وەرچەرخانی ئەم دۆخە

دوای هێرشی ٧ی ئۆکتۆبری حەماس بۆ سەر ئیسرائیل و وەڵامی توند و درێژخایەنی ئیسرائیل و دەرچوونی بەرەی تێکهەڵچوونەکان لە ناوچەی بەرتەسکی غەززەوە بۆ لوبنان و هەموو بەشی موسوڵماننشینی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و هەروەها ڕووخانی ڕژێمی دیکتاتۆری سووریە، وەرچەرخانێکی گەورە لە ناوچەکەدا ڕوویداوە. بەگوێرەی ئەو هەواڵانەی ڕۆژانە لە ئاستی ناوچە و جیهاندا بڵاو دەبنەوە، ئێستا تای تەرازووی بەرچاوبوونی خەباتی کوردان و پشتگرتنی ئەم خەباتە لە نێوان کورد و فەلەستینیاندا، لەم ناوچەیەدا قورسایی بە لای کورداندایە.

لە کاتێکدا دۆخی ناوچە بە ئاراستەیەکی ئەوتۆدا دەڕوات، هەرچەندە دۆخی دابەشبوونی کوردان و فرەحیزبی و فرەلایەنی لە نێو تێکڕای کوردستان و هەموو پارچەکانیدا لێوردبوونەوەی زۆر زیاتری دەوێت، بەڵام ئەزموونی ناسەرکەوتووی ڕابردووی خەباتی فەلەستین دەکرێت بەشێک لە تێشووی سەرکەوتنی خەباتی کوردان لە داهاتوودا بێت.

***

تیبینی:

ئەم وتارە کۆکراوەی خوێندنەوە و شیکردنەوەی چەندین سەرچاوەی مێژوویی، سیاسی و ڕۆژنامەوانییە، لەوانە شەرەفنامەی شەرەفخانی بەدلیسی، نووسینەکانی ئیدوارد سەعید و ڕاپۆرتەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان.

دووانەی وەهم و ترس، دیکتاتۆر، نوێژی مردوو بە جلیقەی گوللەنەبر!

ڕەزا دانشجوو

دیکتاتۆرەکان خاوەنی تاقمێک تایبەتمەندی ناوازە و یەکسانن و دەتوانرێت هۆکاری زۆرێک لە ڕەفتارەکانیان ڕوون بکرێتەوە. لەنێو ئەم تایبەتمەندییانەدا دووانەی "وەهم و ترس" زۆر جێی سەرنج ولێکۆڵینەوەن.

لە ڕاستیدا بۆ ئەم دووانەیەی دژبەیەک لە نێوان دیکتاتۆرەکاندا هیچ سنوورێکی ڕوون نادۆزرێتەوە. لە کاتێکدا دیکتاتۆرەکان بە گشتی خۆیان لە دەرەوەی بازنەی دەسەڵاتدا دەبینن وهیچ سنوورێک بۆحوکمڕانیی خۆیان نابینن ولە ڕاستیدا خۆیان بە ملکەچی یاسا نازانن، بەڵکو یاسا بە ملکەچی خۆیان دەزانن، لە هەمان کاتدا بە شێوەیەکی سەیرو سەرسوڕهێنەر لە هەموو شتێک دەترسن و بەردەوام دڵەڕاوکێیان هەیە. پارانۆیا یان پارانۆید وشەگەلێکن کە بۆ ئەم چەشنە ڕەفتارانەی دیکتاتۆرەکان کەڵکیان لێوەردەگیرێت.

سەدام حوسێن دیکتاتۆری عێراق هەرگیز خۆی وەک سەرۆککۆمارێکی بەستراوە بە دەنگی خەڵکی عێراق نەدەدیت. لە ڕوانگەی سەدامەوە، ئەو نیعمەتێک بوو کە نەک تەنها بۆ گەلانی عێراق، بەڵکو جیهانی عەرەبیش پێویستی بە سەرکردایەتی و ڕێنمایی ئەو بوو. خۆبەزلزانینی سەدام لە هێرشکردنە سەر کوەیت کە ساڵانێک لە کاتی شەڕ لەگەڵ ئێراندا پێداویستییەکانی سوپای عێراقی دابین دەکرد، ئەوەی نیشان دا کە لە ڕوانگەی سەدامەوە ئەوەی کوەیت کردوویەتی ئەرکە و لەوە زیاتر هیچی تر نییە! یان کاتێک هێزەکانی هاوپەیمانان هێرشیان کردە سەر عێراق وگەیشتنە نزیک کۆشکی سەرۆکایەتی، سەدام لەنێو خەڵکدا خەریکی خۆنیشاندان و نمایشکردن بوو بۆ ئەوەی نیشان بدات کە ناترسێت و ڕادەوەستێت! بەڵام هەر ئەم سەدامە لە ترسی خیانەت زاواکەی کوشت! ڕۆژانە لە چەند شوێنێکی جیاواز لە عێراق خواردنیان بۆ ئامادە دەکرد تا کەس نەزانێت سەدام لەکوێ خواردن دەخوات، نەک ژەهراویی بکەن! و لە کۆتاییشدا، نائومێد و ترسنۆکانە، ڕیشن و پیس و چەپەڵ، بە شێوازێکی زۆر نالەبار وێڕای سووکایەتیکردن لە لایەن چەند سەربازێکی ئەمریکایی دەسبەسەر کرا، کاتێک لە چاڵێکی چکۆلەی ژێر زەویدا خۆی حەشار دابوو!

لە چاوی قەزافی دیکتاتۆڕی پێشووی لیبی، کتێبە سەوزەکەی ئەوەندە پیرۆز بوو کە لە هەموو شوێنێک دەبا هەبا. لە ڕوانگەی قەزافی ئەم کتێبە تاکە چارەسەر بوو بۆ نەک تەنها بۆ ڕزگارکردنی گەلی لیبی بەڵکو هەموو جیهانیش! قەزافیش وەک سەدام بانگەشەی سەرکردایەتیکردنی جیهانی عەرەبی دەکرد. بەڵام هەر ئەم قەزافییە لە کاتی سەفەرەکانیدا، لەبری ئەوەی لە هۆتێلێکدا بمێنێتەوە، لە نزیک شوێنی کۆنفرانسەکەدا چادرێکی هەڵدەدا و لە ترسی دەرمانداو کردنی لەلایەن نەیاران و وڵاتانی دژبەری، خواردنەکەی لەلایەن چێشتلێنەری تایبەتەوە ئامادە دەکرا!

قەزافییش تا دوا سات نەیارەکانی بە ترسنۆک ناو دەبرد و خەریکی خۆنیشاندان و قسەکردنی بێبنەما بوو، بەڵام لە کۆتاییدا لەژێر پردێکدا کە خۆی حەشار دابوو، دۆزرایەوە، کاتێک لە لایەن شۆڕشگێڕان دەسبەسەر کرا لە ترسان دەلەرزی...!

دووانەی "وەهم و ترس" لە هەڵسوکەوتی دیکتاتۆری دەسەڵاتداری تاراندا بە باشی بەدی دەکرێت. عەلی خامنەیی کە لە ڕێگەی دوو گێڕانەوەی درۆ و تەواو ناڕاستی هاشمی ڕەفسەنجانی توانی تاج و تەختی ویلایەتی فەقیهـ بەدەست بهێنێت و لە کۆبوونەوەی هەڵبژاردنی خۆیدا بە ڕاشکاوی گوتی: "داخ بۆ کۆمەڵگەی ئیسلامی کەسێکی وەک منی ببێتە سەرکردە!" بەڵام زۆر خێرا ڕواڵەتی خۆی گۆڕی و بە نەهێشتنی هەموو ڕکابەرە سیاسییەکانی و بانگەشەی بۆ ڕێبەری هەموو موسڵمانانی جیهان! وێنەیەکی نوێی دیکتاتۆریەتی خۆی خستەڕوو. خامنەیی جگە لە سەرکوتکردنی هەموو نەیارانی سیاسی و دژبەرەکانی کۆماری ئیسلامی، زۆر بێبەزەییانە دەستی کرد بە لابردن و لە ناوبردنی هاوڕێیانی ڕابردووی! لەسەرکارلابردن، خانەنشین کردن، زیندان و دواجار خنکاندن لە ماڵەوانگە! ئەم تاکتیک و ڕێگایانە بوون کە خامنەیی بۆ یەکدەستکردن و چەسپاندنی دەسەڵات بەکاری هێنان. ئێستا سەرکردەیەکی خەیاڵی و خۆبەزلزانی جیهانی ئیسلام! بیری لە فەتح و گەورەکردنەوەی سنووری دەسەڵاتی دەکردەوە بۆ نیشاندانی توانایی خەیاڵی وەلایەتی فەقیهـ هیلالی شیعە!

دیکتاتۆرە خوێنڕێژەکەی تاران کە مێژوویەکی دوورودرێژی لە سەرکوتی دڕندانەی خەباتی ڕزگاریخوازی گەلانی ئێرانی هەیە، هەرگیز ئامادە نەبووە و نابێت گوێ بیسی ڕاستییەکان و داخوازییەکانی خەڵک بێت. پڕوپاگەندەی بێکۆتایی بەرخۆدان لە دژی دوژمنێکی خەیاڵی، بانگەشەی بێ بنەما سەبارەت بە دەسەڵاتی خەیاڵی دیکتاتۆر، چیرۆکی هەر ڕۆژەی ئێرانی ژێر دەسەڵاتی عەلی خامنەیین!

بەڵام ئەم دیکتاتۆرە خوێنڕێژە ساڵانێکە بەدەگمەن لەنێو خەڵکدا دەرکەوتوە و وتارەکانیشی لەژێر توندترین ڕێوشوێنی ئەمنی بۆ تاقمێک گرووپی تایبەت و هەڵبژێردراو بەڕێوە دەچن! خامنەیی لە کاتی قەیرانەکاندا زۆر ئاشکرا خۆی نیشان دەدات و وەک کەسێکی تەواو دۆڕاو و بێدەسەڵات دەردەکەوێت هەرچەند تێدەکۆشێت وەک هەمیشە بە تاقمێک ئیدیعا و قسەی بێبنەما نیشان بدات ئێستاش توانای درێژەدانی ماوە! ڕەنگە قسەکان و شێوەی دەرکەوتنی لە نوێژی هەینی دوای ڕووداوەکانی ساڵی ١٣٨٨ی هەتاوی کە تێکەڵاوێک لە گریان، داماوی و کڵۆڵی و سواڵکردن بوو، یەکێک بێت لە باشترین نموونەکانی ترس و پارانۆیا لە ڕەفتاری عەلی خامنەیی!

بەڵام ڕەوتی ڕووداوەکانی چەند ساڵی ڕابردوو بەتایبەت دوای لەنێوچوونی قاسم سولەیمانی فۆرمێکی دیکەی بە خۆوە گرتوە. ئێستا لە دووانەی وەهم و ترس، ترس زیاتر دیارە. خامنەیی ڕێبەری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی کە گرنگترین کاری لەم چەند ساڵەی دواییدا خوێندنی نوێژی مردوو بووە! ئێستا بە شێوەیەکی سەیر بانگەشە بۆ شەڕ لەگەڵ دوژمنی خەیاڵی و پڕوپاگەندەی درۆی کەم کردووەتەوە! لێدوانە ترسنۆکانەکانی خامنەیی لە دوای ڕووخانی حکومەتی بەشار ئەسەد، کە باس لە داخرانی ڕێگاکانی یارمەتیدان بۆ سووریە لەلایەن ئەمریکا و ئیسرائیل و دەستێوەردانی وڵاتێکی دراوسێ دەکات بێ ئەوەی بوێرێت ناوی تورکیە بێنێت، دەرخەری ئەم ڕاستییەن کە دیکتاتۆری تاران خۆی زۆر زیاتر لە جاران لە لێواری هەڵدێر دەبینێت

نوێترین دەرکەوتنی دیکتاتۆر بۆ ئێشی ئەم ڕۆژانەی، خوێندنی نوێژی مردوو بوو لەسەر تەرمی دوو نادادوەری لەنێوچوو لە تاران! کە بە شێوەیەکی دیار نیشاندەری ترس و دڵەڕاوکێی بێسنووری عەلی خامنەیین لەم ڕۆژانەدا! ئەو کەسەی کە ساڵانێکە خۆی بە ڕێبەری جیهانی ئیسلامی دەزانێت و ساڵانێکە بەردەوام ئاواتی شەهیدبوون بۆ هەموو بەکرێگیراوان و نۆکەرانی دەخوازێت و شەهیدبوون بە شەرەف و گەورەیی بۆ شوێنکەوتووانی ناو دەبات، لە ترسی مردن و کۆتایی ژیانی بێ بایەخی، خۆی بە جلیقە و پەستەکی گوللە نەبڕ نوێژ دەکات!

ئەمە دیمەنی کۆتایی چیرۆکی دووانەی وەهم و ترس لە فیلمی دیکتاتۆردایە! ئێستا ترس بەسەر بوونی دیکتاتۆردا باڵا دەستە و هیچ شتێکی گرنگی تر بوونی نییە! ئێستا خامنەیی لە هەموو کاتێک زیاتر ڕاستییەکان لەبەر چاوی خۆیدا دەبینێت! کە پەردەکان لاچوون و دیکتاتۆر دوور لە دنیای وەهمدا خەریکی دیتنی ڕاستیەکانی کۆمەڵگەیە! ئەم کۆمەڵگەیەی کە بۆ لابردن و نەمانی چاوەڕوانی چکۆلەترین دەرفەتە! ئەمڕۆ یان سبەی! لە چاڵێکدا، لە بیرێکدا یان لەژێر پردێکدا! سلە دەستی شۆڕشگێڕان و...

کوژران و برینداربوونی ٣٣٩ کۆڵبەر لە ساڵی ڕابردوودا

لە ماوەی ساڵی ٢٠٢٤ی زایینیدا لانی کەم ٣٣٩ کۆڵبەر و کاسبکاری کورد لە سنوورەکانی کوردستان کوژراون یان برینداکراون. ئەو ئامارە بەراورد بە ساڵی ٢٠٢٣ نزیکەی ٢٪ بەرز بۆتەوە.

وردەکاریی ئامارەکەی "هەنگاو" ئەوەمان پێ دەڵێ کە ٥٧ کۆڵبەر کوژراون و ٢٨٢ کۆڵبەر و کاسبکار بریندار کراون. زیاتر لە ٨١٪ی کۆڵبەران بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران کوژراون و یان بریندار کراون. هەروەها لانی کەم یەک منداڵی کۆڵبەر کوژراوە و ١٨ منداڵی کۆڵبەریش بریندار کراون. جێی باسە کە لانی کەم یەک کۆڵبەر لەوان بەدەستی هێزەکانی سنوورپارێزی عێراق کوژراوە و ٣ کۆڵبەری دیکە بریندار کراون.

بەپێی ئامارە نافەرمییەکان لەنێوان ١٠٠ تا ١٥٠ هەزار کەس لە سنوورەکانی کوردستاندا کۆڵبەری دەکەن و ساڵانە سەدان کەس لەوان بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران، هێزە چەکدارەکانی تورکیە و عێراق، یان بەهۆی ڕووداوی سروشتی وەکوو خنکان، بەربوونەوە لە شاخەکان و تەقینەوەی مین دەکوژرێن و یان بریندار دەکرێن.

کۆڵبەری لە کوردستان، کە لە ئاکامی سیاسەتەکانی هەڵاواردنی نەتەوەیی حکومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران پێکهاتووە، قەیرانێکی مرۆڤیی لەو ناوچەیەدا ساز کردووە. هێزە چەکدارەکانی ئێران، کە لەڕاستیدا لە بواری دادوەرییەوە پارێزراون، بەشێوەی ڕاستەوخۆ تەقە لە کۆڵبەران دەکەن و لە زۆربەی کاتەکاندا دەبنە هۆی کوژران یان برینداربوونیان. ئەو ڕەوتە، لە نیشانەکانی ئەنجامی تاوانی دژ بە مرۆڤایەتییە کە پاڵپشتی چڕی حکومەت و دەزگای دادوەریی ئێرانی لە پشتە.

لە ماوەی هەشت ساڵی ڕابردوودا، سەرەڕای کوژرانی زیاتر لە ٥١٧ کۆڵبەر و برینداربوونی زیاتر لە ١٦٨٢ کۆڵبەری دیکە، هیچکام لە تاوانبارانی کوژرانی کۆڵبەرانی کورد لەلایەن دەزگای دادی ئێرانەوە لێپرسینەوەیان لێ نەکراوەتەوە و ئەو بارودۆخە، پاراستنی تەواوی هێزە چەکدارەکانی ئێران لە هەر چەشنە بەدواداچوونێکی یاسایی و پاڵپشتیی ناوەندە حکومەتییەکان لە سەرکوتی ڕێکخراوانەی کۆڵبەران دەسەلمێنێت.

هەڵکەوتەی شاخ و شۆڕش

لە ڕەگەزی سوارچاکەکانی قەڵای دمدم

شەهید فەقێ ڕەسووڵ

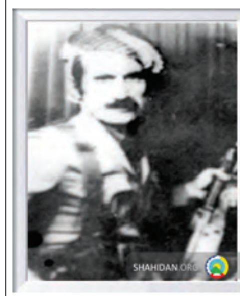

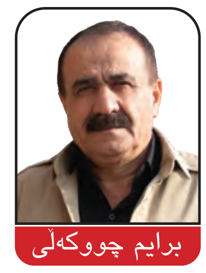

برایم چووکەڵی

نەتەوەی کورد، وەک نەتەوەیەکی بندەست بۆ دیفاع لە مافە ڕەواکانی و بۆ پێکهێنانی گۆڕانکاری لەو ژیانە پڕ لە ژانە بە سەریدا سەپێنراوە، ناچار بوو دەست بۆ چەک بەرێ و لە بەرامبەر چەوسێنەراندا ڕابوەستێ. ئەم نەتەوە خەباتکارە پێش ئەوەی پێ بنێتە گۆڕەپانی تێکۆشان پێویستی بەو مرۆڤە گیان لەسەر دەستانە هەبوو کە بوون و نەبوونی خۆیان فیدای بەرژەوەندی گشتیی دەکەن و لە هیچ تەنگ و چەڵەمەیەک ناپرینگێنەوە و ئەو مرۆڤانە ناویان "پێشمەرگە"یە.

ڕۆڵەکانی نەتەوەکەمان بۆ دابینکردنی ژیانێکی شیاوی مرۆڤ بۆ نەتەوە زۆرلێکراوەکەیان، بەرانبەری هارترین دووژمنی ئازادیدا بەربەرەکانی دەکەن و بێ پشوودان و حەسانەوە ڕێگای خەباتی ڕەوایان دەپێون. لەو ڕێگا و ڕێبازە و لەم پێناوەدا بە هەزاران ڕۆڵەی ئەمەگناسی ئەم نەتەوە مافخوازە بوونەتە قووربانی و مێژووی خەباتیان بە خوێنی گەشی خۆیان نووسیوەتەوە. یەکێک لەو ڕۆڵە ئازادیخوازانەی گەلەکەمان کە باشترین قۆناغی تەمەنی هەتا دوا هەناسەی لەپێناوی وەدیهێنانی ئازادیدا بەخت کردوە، و لەگەڵ دوو ڕێژیمی سەرەڕۆی (پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی)دا بەربەرەکانی کرد و هەر لەو ڕێگایەشدا سەری بەرزی دانا، شەهید ڕەسووڵ ئیبراهیمپوور ناسراو بە فەقێ ڕەسووڵە.

شەهید ڕەسووڵ ئیبراهیمپوور ناسراو بە فەقێ ڕەسووڵ ساڵی ١٣١٥ لە گوندی "بێشاسب" لە بنەماڵەیەکی مامناوەندی لەدایک بوو. بەرەبەرە کە گەورە بوو بۆ خوێندن و پەروەردەبوون چووە قوتابخانەی ئایینی و پاش ماوەیەک بۆ دابینکردنی ژیانی بنەماڵە ڕووی لە کار و کاسبی کرد. کاتێک خەباتی ساڵەکانی ٤٦-٤٧ی حیزبی دێموکراتی کوردستان دژی ڕێژیمی پاشایەتی، بە ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکرات دەستی پێ کرد، فەقێ ڕەسوول پێوەندیی بە تێکۆشەرانی دیموکراتەوە گرت و هەروەها بوو بە ئەندامی حیزبی دیموکرات و لە ماوەی ١٨ مانگ خەباتی چەکدارانەدا، فەقێ ڕەسوول پشت و پەنای ڕۆڵەکانی دێموکرات بوو.

فەقێ ڕەسووڵ لە ماوەی ئەو خەباتە خوێناوییەدا زۆر دڵسۆزانە ئەرکەکانی بەڕێوە دەبرد و، هەر مەئمووریيەتێک بۆیان دیاری کردبایە بە گیان و دڵ جێبەجێی دەکرد. بەردەوام لەگەڵ خەڵکە باوەڕ پێکراوەکان باسی چەوسانەوەی گەلەکەی و زوڵم و زۆریی ڕێژیمی پاشایەتی دەکرد و ڕێگای ڕزگاربوون لەم ژیانە پڕ لە ئازارەی لەگەڵ دێنانە گۆڕێ و بێپسانەوەی بیری لەو قۆناخە پڕ لە تەنگ و چەڵەمەیە دەکردەوە.

لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاویدا، دوای تێکەوەپێچانی دامودەزگاکانی ڕێژیمی پاشایەتی و تێکۆشانی ئاشکرای حیزبی دێموکرات، فەقێ ڕەسووڵ بەبێ سێودوو لێکردن خۆی بە تەشکیلاتی حیزب ناساند و بە لەبەرکردنی بەرگی پیرۆزی پێشمەرگە، لە ڕیزی تێکۆشەرانی هێزی موعینیدا تێکۆشانی سیاسی و پێشمەرگانەی دەست پێ کرد. لە ماوەیەکی کەمدا بەکردەوە و سەداقەت و دڵسۆزی ڕاستی و پاکیی خۆی پیشان دا و دەری خست کە ڕۆڵەی وەفاداری حیزبەکەیەتی. هەر بۆیە لەلایەن کومیتە شارستانی سەردەشت و هێزەوە بە بەرپرسی بەشی ماڵیی هێزی موعینی دیاری کرا و سادقانە و لێبراوانە درێژەی بە بەڕێوەبردنی ئەو ئەرکە پێرۆزەی دا. پاشان کاری ئاموزشیی سیاسیی لەنێو پێشمەرگەدا دەکرد و لە هەموو ماوەی تێکۆشانیدا نموونەی ئینسانێکی بەئەخلاق و تێکۆشەر و کەسێکی تابلێی کۆمەڵایەتی و حیزب خۆشەویست بوو.

شەهید فەقێ ڕەسووڵ ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ زیاتر ئۆگری ژیانی پێشمەرگایەتی دەبوو. بەردەوام هەوڵی دەدا پتر لە ڕابردووی خەباتی ڕەوای گەلەکەی تێ بگا و زیاتر پلەی زانیاریی خۆی بەرێتە سەرێ، لە بواری نیزامیدا پێشمەرگەیەکی ئازا و دوژمنبەزێن و کورێکی تا بڵێی بەنەزم دیسیپلین بوو. ئەوانە و زۆر کردەوەی شۆڕشگێڕانەی دیکە بوونە هۆی ئەوە پلەکانی نیزامی یەکلەدوای یەک ببڕێ و دواجار وەک جێگری هێزی شەهید موعینی دیاری کرا.

فەقێ ڕەسووڵ لە ماوەی پێشمەرگایەتییدا ڕێکوپێک و بەنەزم و لە خۆبوردوو بوو. لەگەڵ هاوسەنگەرانی ڕووخۆش و بەئەخلاق بوو. خەڵک ڕێزیان دەگرت و خۆشیان دەویست. ئەو لەگەڵ خەڵک هەڵسوکەوتی شۆڕشگێرانەی هەبو. لە شەڕە حەماسییەکانی مەلبەندی سەردەشتی سەرسەوز ئازایەتیی دەنواند و بە دەستپێکردنی شەڕی کوردستان لە زۆربەی مەئمورییەت و شەڕەکانی ناوچەی سەردەشتدا بەشداریی کرد و وەک فەرماندەیەک ڕۆڵی سەرەکیی لە بەرپەرچدانەوەی هێزەکانی ڕێژیمدا بوو. ئەو هەتا کاتی شەهیدبوونی لە دەیان مەئمورییەتی حیزبی و دەیان شەڕ و بەربەرەکانیدا بەشداریی کرد و ئازایەتیی خۆی زیاتر نواند و بەتایبەتی لە شەڕی پردی بریسوێ ڕۆڵی سەرەکیی گێڕا. بە

فەقێ ڕەسووڵ ەکردەوە نیشانی دەدا ئیمانی بە حەقانییەتی خەباتەکەی هەیە، هەربۆیە دڵسۆزان ەو هەڵسوراوانە بۆ ناساندنی سیاسەتی حیزبەکەی بۆ زەحمەتکێشانی کوردستان تێدەکۆشا و لەم ڕێبازەدا لە هیچ هەوڵێک درێغی نەدەکرد و بۆ ڕوونکردنەوەی زەحمەتکێشان و ناساندنی نێوەرۆکی کۆماری ئیسلامی هەوڵی دەدا. ئەو کاری سیاسی و نیزامیی تێکەڵاو کردبوو و لەهەر شوێنێک بە پێویستی زانیبا دەستی بە تەبلیغاتی حیزبی و ڕوونکردنەوەی خەڵکی دەکرد.

بە داخەوە ڕۆژی ١٢ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٦٢ لە ناوچەی سەردەشت لە شەڕی نێوخۆیی لەگەڵ کۆمەڵە شەهید بوو، و گیانی پێشکەش بە خاکی پاکی نیشتمان کرد.

ئیسڕائیل دوای ڕێوڕەسمی سوێندخواردنی ترامپ دەبێ بۆ بەرەوڕووبوونەوە لەگەڵ ئێران ئامادە بێ

ئۆرشەلیم پۆست –یاکوب ناگل
و لە ئینگلیزییەوە: کەماڵ حەسەنپوور

هاتنەوەی دۆناڵد ترامپ بۆ کۆشکی سپی نیشانەی سەردەمێکی نوێ لە واشینگتۆنە و، هیوای نوێ بۆ گەشەی پەیوەندییەکانی نێوان وڵاتە یەکگرتووەکان و ئیسڕائیل دروست دەکات.

یەکەمین، گرینگترین و یەکلاکەرەوەترین پرس دەبێ شەڕی هاوبەش و لێبڕاوانە دژی بەرنامەی ناوکی ئێران، ئاکارە ناوچەییەکانی ئەو ڕێژیمە و پشتگیرییەکەی لە ڕێکخراوی تێرۆریستی لە سەرانسەری ناوچەکە بێ.

لە ڕۆژانی ڕابردوودا، ڕافائێل گروسی، سەرۆکی ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ناوکی، باسی ئەگەری هێرش بۆ سەر دامەزراوە ناوکییەکانی ئێرانی کرد. ئەو گوتی ئێران لە پەیوەندیی لەگەڵ چالاکییە ناوکییەکانی، دەبێ لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی ترامپ بگاتە لیک تێگەیشتن تا بتوانێ پێش بە بەرەوڕووبوونەوەیەکی دیکەی سەربازیی لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاست بگیرێت.

ئەوە هەڵوێستێکی فرە هەڵە و مەترسیدارە، بە تایبەت بە لەبەرچاو گرتنی دۆخی ناسکی ئێران لە ئێستادا: هەرسهێنانی پلانی دروست کردنی "ئاڵقەیەکی ئاگر" بە دەوری ئیسڕائیلەوە، زەرەری بەرچاو لە سیستەمە بەرگرییە ئاسمانییە ستراتێژیکەکەی، تواناییەکانی بۆ بەرهەمهێنانی هاژەک و تێکڕمانی ئابوورییەکەی کە هەر ئێستا لەئارا دان.

سەرەڕای ئەو ئالنگارییانە، خامنەیی درێژە بە بەروپێش بردنی پیلانە بەرزەفڕانەکەی، واتە لەنێو بردنی ئیسڕائیل، بە کەڵک وەرگرتن لە ئامرازی ئاسایی لە ژێر "چەتری ناوکی" تا ٢٠٤٠ دەدا، وەکوو لە کاتژمێرەکەی مەیدانی فەلەستین لە تاران دیار بوو کە پاشماوەی کاتی جێبەجێ بوونی ئەو ڕووادوەی پیشان دەدا.

کاتێک سەرۆک کۆمار بایدن هەڵبژێردرا، نزیکەی چوار ساڵ پێش ئێستا، ئەو ڕایگەیاند کە بە تەمای دەستپێکردنەوەی دانووستان لەگەڵ ئێرانە. ڕاوێژکارەکانی تەنانەت ڕەشنووسێکیان ئامادە کرد کە لەوێدا باسی گەڕانەوەی خێرا بۆ ڕێککەوتنە پڕ لە کەموکوڕییە ناوکییەکەی ٢٠١٥ (بەرجام) کرابوو. سروشتییە کە ئیسڕائیل لەبەر ئەو هەڵوێستە گەلێک نیگەران بوو، چونکە ڕێککەوتنەکە کە ترامپ ژیرانە لە ٢٠١٨ لێی کشایەوە، ڕێگایەکی مەترسیدار و زەمانەتی گەیشتن بە چەکی ناوکیی پێشکەشی ئێران دەکرد.

بە خۆشییەوە، بۆ ئیسڕائیل و باقی دنیا، ئێران هەستی بە دەسەڵاتێکی هێندە مەزن دژی بەڕێوەبەرایەتی لاواز و دوو دڵی بایدن دەکرد، کە خێرا مەبەستە ڕاستەقینەکەی بە پێشێلکردنی ڕێککەوتنەکە بە چەند شێوازی جیاواز پیشان دا، بێ ئەوەی بە هیچ شێوەیەک وەڵامی بایدن یان ئورووپا بداتەوە، بێجگە لە چەند لێدوانی لاواز کە هیچ کردەوەیەکی بەدواوە نەبوو.

نابێ دووپات بکرێتەوە

ئێستا ئیسڕائیل دەبێ یەکگرتوو بێ و شیی بکاتەوە بۆچی تەنانەت بیرکردنەوە لە دانووستان لەگەڵ ئێران لە ڕادە بەدەر مەترسیدارە. ئەوە یەکلاکەرەوەیە کە ئەو پەیامە لە لایەن هاوبەشانی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست، واژۆکەرانی ڕێککەوتنی ئیبراهیم، عەرەبستانی سعوودی و هەموو ئەوانەی بە شێوەی هاوبەش نیگەرانی ئێران و خولیا ناوکییەکاننی، دووپات بکرێتەوە. وڵاتە یەکگرتووەکان لە ڕابردوو دا ئەو نیگەرانییەی پاشگوێ خست، ئێستا فرە گرینگە ئەو کارە دووپات نەبێتەوە.

چالاکییە دوژمنکارانەکانی ئێران دوای هەڵبژێرانی بایدن بە شێوەیەکی بەرچاو پەرەیان ئەستاند (نەوەک دوای کشانەوەی ترامپ، کە زۆر لایەن بەهەڵە وا بیر دەکەنەوە).

لە هەڵبژێرانی بایدن بەدواوە، ڕێژیم هەڕەشە و گوڕەشە ناوکییەکەی چڕتر کردۆتەوە، سەدان کیلۆ ئۆرانیۆمی تا خەستیی پلەی ٪٦٠ پیتاندوە، سانتریفیۆژی پێشکەوتووی لە بنکە ژێرزەمینییەکانیدا گەشە پێداوە، بەرهەمی هێناوە و دایمەزراندوون، بنکەی نوێی دروست کردوون و، هەمووی ئەوانە بە بیانووی کەڵک لێوەرگرتنی دووانە.

ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ناوکی و بەشێک لە وڵاتانی ئەندامی بەڕێوەبەرییەکەی لە ساڵانی ڕابردوودا ڕاپۆرتی توندیان لەمەڕ چالاکییە ناوکییەکانی ئێران بڵاو کردوونەوە، کە لەواندا پەردە لەسەر پێشێلکارییەکانی پەیماننامەی بڵاونەکردنەوە و پەرەنەدانی چەکی ناوکی و ڕێککەتنی دیکە و هەروەها پێشێلکاریی ڕێککەوتنی ناوکی، لە لایەن ئێرانەوە هەڵداوەتەوە. ئەو ڕاپۆرتانە بە پەسەندکردنی گەمارۆ یان هەنگاوی بەکردەوە پشتگیریی نەکران.

دۆخی ئێستای بەرنامەی ناوکی ڕێگا بە ڕێکەوتنێک نادا کە هەلی بەردەوامبوونی بۆ دەستەبەر بکات. هەموو لایەنێک خوازیاری ڕێککەوتنێکی باشن، بەڵام گرێپووچەکە لە وردەکارییەکان‌دایە. ڕێککەوتنێکی باش نابێ ئیزن بە ئێران بدا بە هیچ شێوەیەک درێژە بە چالاکییە ناوکییەکانی بدا و هیچ ئەگەرێک بۆ قبووڵکردنی ئەو مەرجە لە لایەن ئێرانەوە بوونی نییە. ڕێککەوتنەکە نابێ بیرهێنەرەوە یان تەنانەت هاوشێوەی ڕێککەوتنی پێشوو بە هێندێک چاکسازیی بچووکەوە بێ. هیچ ڕەواییەک بۆ ئیدیعای گاڵتەجاڕانەی "بەرنامەی ناوکیی مەدەنی" لە بنکەی ژێرزەمینیدا نییە.

هەر ڕێگاچارەیەک دەبێ بە دوای چارەسەرکردنی سێ لایەنی بەرنامەی ناوکیی ئێرانەوە بێ: مادەی قابیلی لەتکردن [ناوکی]، سیستەمی چەک و هەروەها کەرەستەی هاویشتنیان. گفتوگۆکان دەبێ تەنیا کاتێک دەست پێ بکەن کە ئێران گەڕابێتەوە دۆخێک کە تێیدا دەبوو، بێتوو بڕیارنامەکانی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان، دوای ئاشکرا بوونی گزەکانی و دروستکردنی بنکەی شاراوەی ناوکی نزیکەی دوو دەیە لەوەپێشی ڕەچاو کردبان.

مادەی قابیلی لەتکران (ئۆرانیۆم و پلوتونیۆم) و تەکنەلۆژی بەرهەمهێنانی ئەوان دەبێ بە تەواوی لە سەر خاکی ئێران قەدەغە بکرێ و لە لایەن ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ناوکییەوە چاودێریی بکرێ. هەموو تواناییەکانی هەنوکەیی و توانایی دیکە، دەبێ بە تەواوی لەنێو بچن. هیچ بوارێک بۆ گفتوگۆ لەسەر ئەو داواکارییانە لەئارا دا نییە.

هێنانە ژێر چاودێریی چالاکییەکانی دروستکردنی چەک لە ڕادە بەدەر دژوارە، وەکوو زانیارییەکانی نێو ئارشیوی ناوکیی ئێران لە ڕابردوودا ئاشکرای کردوە. بەر لە بیرکردنەوە لە هەر ڕێککەوتنێک، ئێران دەبێ چالاکییەکانی ڕابردووی ڕابگەیەنێت و وەڵامی سەرجەم پرسیارە وەڵامنەدراوەکانی فایلەکانی ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ناوکی بداتەوە. بەر لە چارەسەرکردنی پێشێلکارییەکانی پێشوو و بەیاننامەکانی پەیوەندیدار بە یەدەگی [ئۆرانیۆمی پیتیندراو] و کەرەستەکان، نابێ دانووستان دەست پێ بکات.

چارەسەرکردنی پرسی کەرەستەی هاویشتن زۆر زیاتر لە بڕیارنامەی ناڕوونی نەتەوە یەکگرتووەکان دەخوازێ. هەر ڕێککەوتنێک دەبێ بەتەواوی گەشەپێدانی هاژەکی بالیستیکی، کە توانای هەڵگرتنی چەکی ناوکییان هەبێ، ڕاگرێ.

ڕێککەوتنەکەی پێشوو بڕگەیەکی مەترسیداری "کاتی کۆتایی" تێدابوو. هەر دانوستانێک، دوای جێبەجێکردنی داواکارییەکانی ئاماژەپێکراو لە سەرەوە، دەبێ ڕوونی بکاتەوە کە هەموو سنووردانانەکانی سەر ئێران، لە ئەگەری گەیشتن بە ڕێککەوتن، تەنیا دوای دەیان ساڵ ماوەیان بەسەر دەچێ. ئێران نابێ پێی وابێ ڕێگایەکی بۆ گەیشتن بە چەکی ناوکی لە داهاتوودا دەبێ.

وێدەچێ هەموو ئەو مەرجانە قەت لە لایەن ڕێژیمی ئێستای ئێرانەوە پەسەند نەکرێن. تەنانەت بێتوو ئەو گریمانەیە دروستیش بێ، ئەگەر ئێران دەیهەوێ خۆی لە ڕێگاچارەیەکی دیکە ببوێرێ، بەڕێوەبەرایەتیی ترامپ دەبێ بۆ ئێرانییەکانی ڕوون بکاتەوە کە ئەوانە داواکارییەکاننی.

ئاکارە نەرێنییەکانی ئێران بووتەوە هۆی دروستبوونی دۆخێک کە لەویدا دانووستان تەنیا دوای لەنێو چوونی بنکەکانی نەتەنز، فۆردو، ئیسفەهان و زۆر بنکەی ناوکی و ناوەندی بەرهەمهێنانی دیکە، دەتوانێ دەست پێ‌بکات.

تا سەرجەم تواناییەکان و بنکەکان لە لایەن ئێرانەوە لەنێو نەچن، جا بە ویستی خۆی بێ یان بە هۆی هێزی دەرەکی، بەڕێوەبەرایەتی ترامپ دەبێ بەگەڕانەوە بۆ بەرمانەی "ئەوپەڕی زەخت"، لە نێویاندا گەمارۆی فرە توند ڕێژیمی ئێران تێبگەیەنێ کە هەڕەشەکانی پەیوەندیدار بە هەنگاوی ڕاستەقینەی سەربازیی لە لایەن وڵاتە یەکگرتووەکان و هاوپەیمانانیەوە، تەنیا قسەی بێ کردەوە نین.

بە لەبەرچاو گرتنی ئەو ڕاستییە کە ئێران، بە ئەگەرێکی زۆرەوە، سەرەڕای دۆخە نالەبارەکەی، هەم لە ڕوانگەی ئەمنییەتییەوە، بە هۆی هێرشەکانی ئیسڕائیل و دۆخی ناوچەییەوە بە تێکڕمانی بەشی هەرە زۆری "ئاڵقەی ئاگر"ی بەکرێگیراوانییەوە، نایهەوێ بە ویستی خۆی هاوکاریی لەنێو بردنی تواناییەکانی بکات، ئیسڕائیل دەبێ ئامادەی بەرەوڕووبوونەوە لەگەڵ ئێران و توانایە ناوکییەکانی بێ، وا باشترە ئەو کارە بە هاوکاریی وڵاتە یەکگرتووەکان بکرێ، لە هەمان کاتدا هەوڵەکانی بۆ لاوازتر کردنی ڕێژیم، بە هیوای ڕووخاندنی لە لایەن خەڵکی ئێرانەوە، کە ماوەیەکی دوور و درێژە لە لایەن ڕێژیمی ئایەتوڵڵاکانەوە سەرکوت دەکرێن، چڕ بکاتەوە.

***

تێبینی:
نووسەری وتارەکە پێشتر ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی ناتانیاهوو بووە

وێستگە

ژن وەک خۆی!

ئاسۆ مینبەری

کۆمەڵایەتیبوونی مرۆڤ وەک بوونەوەرێکی سەر گۆی زەوی وای کردوە کە ئەم بوونەوەرە لە پێوەندی لەگەڵ هەموو پرسەکانی کۆمەڵەگەدا ڕۆڵ و ئەرکی تایبەتی هەبێ.

کۆمەڵایەتیبوون و گەیشتن بە قۆناغی ئەمڕۆی ژیان، پرۆسەیەکی دوورودرێژی خایاندوە و نکۆڵی لەوە ناکرێ قۆناغەکانیش هەرکامەیان ئاستەنگ و ئەزموونی جۆراوجۆریان تێدا بووە، هەر ئەم ئاستەنگانە وایان کردوە کە قۆناغەکانی ژیان وەک یەک نەبن و هەرکامەیان بەپێی سەردەمی خۆی، ئاکار و هەڵوێستی پێویست و گونجاوی خۆی ویستوە.

ئەگەرچی هەر لە قۆناغەکانی سەرەتای بە کۆمەڵایەتیبوونەوە شەڕ بۆ مانەوە هەبووە و مرۆڤەکان بە شێوازی جیاواز هەوڵیان بۆ مانەوە و سەقامگیربوونی خۆیان لە سەر زەوی داوە، بەڵام هاوکات لەگەڵ ئەوەش، دابەشکارییە کۆمەڵایەتییەکان بوونیان هەبووە و گەیشتوونەتە ئەمڕۆ.

هاوکات لەگەڵ ئەوەش لە زۆر کۆمەڵگەدا شەڕەکان بەردەوامن، ئەتوانێ لە کۆمەڵگەیەکدا –مەبەست سەردەمی ئێستایە– شەڕ بۆ مافی ژیان بێت، ئەتوانێ شەڕ بۆ سەلماندنی ناسنامە بێت، ئەتوانێ شەڕ بۆ خاک و نیشتمانیش بێت یان زۆر شەڕی دیکە.

کۆمەڵایەتیبوونی مرۆڤ وا دەکات مرۆڤەکان لە بەرەی هەر شەڕێکدا بە جۆرێک دابەشکارییان بۆ بکرێت، ئەم دابەشکارییە ئەتوانێ لە ڕووی توانای هزری و زانستییەوە بێت، یان توانای جەستەیی و یان تەنانەت توانا و جیاوازیی ڕەگەزی.

هەرچەند کە باسکردن لە جیاوازییەکان بەپێی ڕەگەز باسێکی زۆر دوورودرێژ و ئەڵبەت زانستیشە، بەڵام بەتایبەت لە کۆمەڵگەی ئێمەدا وەک بەربەست بینراوە!

زۆر جار لە زۆر بواری تایبەت و لە هەمان کات هەستیاری کۆمەڵگەدا، جیاکاریی ڕەگەزی وای کردوە کە پۆتانسییڵی بەشێکی بەرچاو لە کۆمەڵگە پەراوێز بخرێ، ئەگەرچی ئەو بەشە زۆر بەتواناش بێ!

جیا لە جیاوازییە فیزیۆلۆژییەکان کە لە چوارچێوەی ئەم وتارەدا ناگونجێ، پەروەردە و زۆر جاریش هێژموونی دەسەڵات دەتوانێ کاریگەریی ڕاستەوخۆی لەم پرسەدا هەبێت و هۆکاری سەرەکی بۆ جیاکارییەکان لە بواری ڕەگەزەوە بێت.

بۆیە بابەتی پەروەردەی ئیدئۆلۆژیک بەرجستە دەکرێتەوە و دەبێتە یەکێک لە گرینگترین خاڵەکانی پێوەندیدار بە جیاکارییە ڕەگەزییەکانەوە کە کۆمەڵگە لە وزەی بەشێکی بەرچاوی حەشیمەت بێبەری دەکات.

ئەمە بۆ ئێمە، واتە ئەو ژنانەی لە کۆمەڵگە ئیدئۆلۆژیک و هاوکات نەریتییەکاندا ژیاوین، ڕاستییەکی ئاشنا و لە هەمان کاتدا تاڵە.

چونکە لەلایەکەوە دەسەڵاتی ئیدئۆلۆژیک لە چوارچێوەی بیری خۆیدا ڕێوشوێنی ژیانمان بۆ دیاری دەکات و لە ڕێگەی پەروەردەوە وای لە کۆمەڵگەدا جێگیر دەکات کە لادان لەم چوارچێوەیە دەبێتە تاوانێکی گەورە و لەلایەکی تریشەوە نەریتیبوونی کۆمەڵگە وا دەکات کە زۆر شت بۆ ئێمە بە بڤە بزانرێت و نزیکبوونەوە و تەنانەت بیرکردنەوە لێیان تاوان بێت.

ئەوەی کە دەبێ بایەخی پێ بدرێت، ئەو شەڕە پیرۆزەیە کە لەم کۆمەڵگەیانەدا لە نێوان ئێمەی قوربانیی نەریت و ئیدئۆلۆژی و دەسەڵات و پەروەردەدا هاتووەتە ئاراوە. شەڕێک کە پێش لە هەموو شتێک شکۆ و کەرامەتی ژن لەگەڵ خۆی بە دیاری دێنێ.

لە دێرزەمانەوە ژنی کورد هەوڵی داوە قەت لە چوارچێوەی ئەو پێناسانەدا کە نەریت و دەسەڵات بۆیان داناوە خۆی قەتیس نەکاتەوە بۆیە زۆر پێویستە کە ژنی کورد وەک خۆی بناسرێت و ڕێز لە ماندووبوونی بگیردرێت.

ئەوەی کە لەم وتارەدا بە پێویست دەزانێ زەق بکرێتەوە، ئەوەیە کە بەتایبەت لە ساڵانی ڕابردوودا کە بە هۆی هەبوونی سۆشیاڵ میدیاوە زیاتر هەست بە بوون و بەشداریی ژنان لە ئاستی کۆمەڵگەدا کراوە، زیاتر ژنان وەک پاشکۆیەک چاویان لێ کراوە. زۆر جار وەک دایک، هاوسەر یان خوشکی فلانە کەس و هەوڵ دراوە کە بە جۆرێک پێوەندیی ژن لەگەڵ پیاوانی دەوروبەری نەپچڕێت، یان باشتر بڵێم ژن لە ناسنامەکەی دانەبڕێ!

ئەم شێوازی بیرکردنەوەیە لەانیکەم لە کوردستاندا کە ژنان زۆر جار سەربەخۆ و بە پشتبەستن بە خۆیان توانیویانە ڕێگای ژیانی سەربەرزانە بپێون، تا ڕادەیەک ڕەخنەهەڵگرە! و وەک پێشتریش ئاماژەمان پێ دا، بەشێکی دەگەڕێتەوە بۆ پەروەردەی ئیدئۆلۆژیک و بەشێکی بۆ نەریتە باوەکانی کۆمەڵگە.

بەڵام لە ڕاستیدا ژنی کورد نەک لە پێناسە لەگەڵ پیاواندا بەڵکوو هەموو کات توانیویەتی پێناسەیەکی ڕێکوپێک لە ئازایەتی، بوێری و گیانفیدایی بۆ خۆی دەستەبەر بکات.

بۆ نموونە ئەگەرچی شەهیدبوونی منداڵ، پێناسەی زۆر بەنرخی دایکی شەهید بۆ ژن زیاد دەکات بەڵام دیسانەوە پێویستە ژن وەک خۆی و بە توانا و ئەزموون و لێهاتوویی خۆیەوە بناسین .

ژن پێش لەوەی کە کچ، هاوسەر، خوشک یان دایکی پیاوێک بێت، مرۆڤێکی سەربەستە.

ئەم سەربەستییە لە ئاکاری ژنانی کوردستاندا بە ڕوونی بینراوە. ئەم سەربەستبوونە وا دەکات کە ڕۆژانە ژنان لەلایەن ناوەندە سەرکوتکەرەکانی دەسەڵاتەوە دەسبەسەر بکرێن، ئازار و ئەشکەنجە بدرێن، سزای قورسی وەک سێدارەیان بەسەردا بسەپێت تاکوو لە پێناسەی ژنبوونی خۆیان بیانسڕێتەوە.

ژنبوون ئەگەرچی لای کۆماری ئیسلامی وەک لاوازییەک پێناسەی بۆ کراوە بەڵام، ئاکاری شۆڕشگێڕانە و بوێرانەی ژنان وای کردووە خودی ئەو دەسەڵاتەش دان بە هێزی ژناندا بنێت هەر بۆیە پەتی سێدارەی بە باشترین چارەسەر بۆ سڕینەوەی ژنان زانیوە.

جینایەتی کوشتنی نیان و کورتە سەرنجێک!

سۆهراب ڕەحمەتی

دەستدرێژیکردنە سەر نیان جوبرەئیلپوور لە بۆکان و پاشان کوشتنی دڵی هەموومانی کردە ئاو و ناخی هەژاندین. ئەو تاوانە قێزەونە وای کرد خەڵکی ڕۆژهەڵات بە تایبەتی خەڵکی شاری بۆکان لەبەرامبەر ئەو تاوانەدا بێدەنگ نەبن و بڕژێنە بەردەم فەرمانداریی ئەو شارە و داوای قورسترین سزا بۆ بکەرانی ئەو جینایەتە بکەن.

بە ئاوڕدانەوەیەک لە ماوەی دە ڕۆژەی ڕووودانی ئەو تاوانە کۆمەڵێک تاوانی بەردەوام، ژینگەیەکی نامۆ، لەبەر چاومان وێنا دەبن کە داهاتووەکەشی تا ئێستا نادیارە، بەڵام بەهەموو شێوەیەک هەوڵ دەدرێ لە شعوور و تێرامانی کورد بدرێ.

ئازارەکانی ئەو کیژۆڵە ڕوح سووکە ئەگەر دەستە بژێر بکرێن یەکجار زۆرن.

– بێبەشبوون لە نازی دایک و "مافی دایکایەتی":

ئەوە لەوانەیە بیرکردنەوەیەکی ڕەها بێ کە بڵێین لە کاتی جیابوونەوەی ژن و مێردێک کە خاوەنی منداڵ بن، بڵێین هەموو کات دایک دڵسۆزترە و ئەرکی پەروەردەکردن باشتر بەجێ دەگەیەنێ، بەڵام بەگوێرەی ڕای زۆربەی پسپۆڕانی یاسایی بواری ئەحواڵی شەخسی، دایک دەتوانێ لە پەروەردە کردنی منداڵدا ڕۆڵی سەرەکیی هەبێ. هەر بۆیە یەکەم ناحەقی و غەدر کە لە نیان و تەنانەت دایکی کراوە، بێبەشکردنی دایکی لە مافی دایکایەتی بووە. ئەو غەدرە پێش هەموو کەسێک سیستەم یا نیزامی یاسایی و حقووقیی کۆماری ئیسلامی بە درێژایی تەمەنی لە ژنانی کردوە و دەیکا. ئەو یاسایە و داڕێژەرانی ئەو یاسایە ژن بە کەسێکی کامڵ نابینن و مافی پەروردەکردنی منداڵ لەدایک دەستێننەوە و باوک وەک پیاو و خاوان مافی تەواو دەبینن.

– مافی بینینی منداڵ:

ئەو مافە مافی هەموو لایەنەکانە کە دایک و باوک و منداڵ دەگرێتەوە. واتە ناکرێ منداڵێک نەتوانێ لە کاتی جیابوونەوەی دایک و باوکیدا ، لە بینین و سۆزی یەکێک لە لایەنەکان بێبەش بێ و هەروەها دایک و باوکی جیابۆوەش پێویستیان بە بینینی منداڵەکەیانە. بەداخەوە هەر کێشەکە لە کەیسی نیاندا نیە و لە نیزامێکی وەک کۆماری ئیسلامیی ئێراندا ئەوەی پووڵی هەبێ دەتوانی پڕۆسەکە لە بەرژەوەندیی خۆی بشکێنێتەوە و ئەو یاسایەی کە هەموو کات پێویستە گشتگیر بێ دەکرێ گەمەی پێ بکرێ. هەر ئەوەی کە منداڵێکی وەک قوربانی ئەو تاوانە قێزەونە نەتوانی یا ئیزنی پێ نەدرێ کە بە زیاتر لە ساڵێک چاوی بەدایکی بکەوێ و زامەکانی لەلای باس بکا، هەموو ئەگەرێکی وای لێ چاوەڕوان دەکرێ.

پێکەوەژیانی هاوکات لەگەڵ دایک و کچێک لەلایەن پیاوێکەوە:

لەوانەیە لەنێو گەلان و وڵاتانی پێشکەوتوودا، پێکەوەژیانێک کە بەرپرسیارەتی دروست نەکا هەبێ و زۆریش ئاسایی بێ. هەر ئەوەی کە پڕوپاگەنداچییانی نیزامگەلی سیاسی- دینی بۆ ناشیرینکردنی وڵاتانی پێشکەوتوو بۆتە بنێشتە خۆشکەی سەر زاریان و بە مەبەستی گەمژاندن و خۆڵکردنە چاوی هاووڵاتیانییانەوە، هەموو تریبوونەکانیانەوە کەڵکی لێ وەردەگرن بەڵام ئاخۆ ئەو نموونەیەی باوکی نیان کە هاوکات لەگەڵ ژنێک و کچەکەی ژیاوە و هەر ئەو چەشنە ژیانە بێ پڕەنسیپیە هۆکاری سەرەکیی ئەوە بووە کە تاوانباری سەرەکی بە مەبەستی تۆڵە سەندنەوە دەستدرێژی بکاتە سەر منداڵێکی ناکامڵ لە باری مێشکی و جەستەییەوە. بێگوومان پێش هەموو شتێک دەبێ زەینی خوێنەر بچێتە سەر ئەو نیزامە سیاسی کۆمەڵایەتییەی کە ئەو ژینگە و فەزا ناساڵمەی درووست کردوە کە مرۆڤ بە مەبەستی خۆبەڕێوەبردن پەنا بۆ هەموو چەشنە ژیانێکی ناساڵم و بەدور لە پڕەنسیپی ئەخلاقی ببات.

ئەوانە هەموویان خوڵقاندنی فەزایەکی ئاڵۆزن کە ڕوودانی تاوان تیایدا زۆر زیاترە لە فەزایەک کە مرۆڤەکان بتوانن کاریان بێ، بەرپرسیارەتی وەئەستۆگرن، پەروەردە بکەن، پەنابۆ بەر دەم یاسا و دادگە ببەن. بەڵام تاوانی سەرەکی تەنیا یەک تاوان نیە بەڵکوو بە پێی دانپێدانانی تاوانباران ئەو تاوانە چوار مانگە ڕوی داوە. واتە چوار مانگە دەستدرێژی کراوەتە سەر کچێکی شەش ساڵە و هەر چوار تاوانبارەکە زانیاری تەواویان هەبووە و شاردوویانەتەوە و ئەوەی هەموو ئێش و زامەکانی بەرکەوتوە تەنیا نیانی تەمەن ٦ ساڵان بووە. تاوانی لێدان و داغ کردنی قوربانییەکە یەکێکی تر لە هەرە ناخهەژێنەکانی ئەو تاوانە بووە بە مەبەستی بێ دەنگ کردنی کەسی قوربانی. پێدانی زیاتر لە بیست حەبی بێهۆشی کە بێگومان بە مەبەستی کوشتنێکی بێدەنگ بووە کە پێدەچێ باوکی لەو ڕوداوەیاندا دەستی نەبووبێ و تەنیا سێ تاوانبارە سەرەکییەکە ئەو هەوڵەیان دابێ. لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەی کە مێشکی مرۆڤێکی خاوەن بیر بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ، ژینگەی شێواوی ئێستای ڕۆژهەڵاتی کوردستانە کە حاکمان و هێزی جێبەجێکار و یاسادانەری ئەو کیانە کێن؟ لە ماوەی زیاتر لە چوار دەیەدا چۆن ئایدیای مەزهەبی و بان مرۆیی خۆیان تێدا چەسپاندوە و لە کاتی وا هەستیار دا دەیانهەوێ بە ناوی نەتەوەیەک کە یەک سەدەیە خەبات لە پێناو ئازادی دەکا، قێزەونترین سزا بەسەر قێزەونترین تاوان و تاوانباران دا بسەپێنن.

ئەوەی کە جێی تێرامانە ئەوەیە کە ئیسلامی سیاسی باوەڕی تەواوی بە حوکمی لەسێدارەدان و سەنگسار هەیە. بەڕێوەبەری پۆلیسی شارێکی گەورەی کوردی، مۆرەیەکی بێزراوی سەر بە ولایەتی فەقیهی کۆماری ئیسلامی ئێرانە کە زۆر ڕاشکاوانە و پلانمەندانە دەیهەوێ حوکمی سەنگسار کە بێزراوی هەموو یاسایەکی نێودەوڵەتیە بە ناوی داواکاریی نەتەوەیەکی شۆڕشگێر و خاوەن گوتارەوە بەرز بکاتەوە و ڕای گشتی پێ بجوڵێنێ. بێگومان حوکمی بەشێکی ئەو تاوانبارانە لەسێدارەدانە، بەڵام سەنگسارکردنی قێزەونترین تاوانبارەکانیش لە ژێنگەی کوردستاندا، ئارمانجی کورد نیە. واتە کورد بەو تێڕوانینەوە لە بابەتەکە ناڕوانێ و ئەوە مارێکە کە نیزامی کۆماری ئیسلامی دەیهەوێ بە دەستی کورد بیگرێ.

کرماشان
لە هەناوی ژێئۆپۆلۆتیکی کوردستاندا

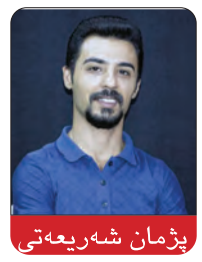

پژمان شەریعەتی

لە جیهانی ئەمڕۆدا وڵاتان هەوڵ دەدەن بە کەلکوەرگرتن لە ژێئۆپۆلۆتیک بۆ دارشتنی سیاسەت و بەرەوپێشبردنی ڕێکار و نەخشەڕێگاکان بەنیسبەت بەدەستهێنان و پاراستنی بەرژەوەندیی نیشتمانی کەلک وەرگرن و پرسێکی زۆر گرنگە لەبارەی ئەمنییەتی نیشتمانی. بەپێی دیکشینێری ئاکسفۆرد، ژێئۆپۆلۆتیک واتە: "خوێندنەوەی چۆنیەتیی کاریگەریی وەرگرتنی سیاسەتە لە ژینگەی جۆغرافیایی" و هۆکارەکانی ناسیاوی ژێئۆپۆلۆتیک بریتین لە: هەڵکەوتەی ستراتێژیک و ژێئۆستراتیژی، هەڵکەوتەکانی پەیوەندی، ژینگە و فیزیکی زەوی لە بواری فۆرمەوە، بەرینایی، دۆخی تۆپۆگرافی، ئابووری، سیاسی، نیزامی، سەرمایەیی مرۆیی، کۆمەڵایەتی، فەرهەنگی و مێژوویی و... هتد. لەم پەیوەندییەدا وڵاتان بە کەلکوەرگرتن لە ژێئۆپۆلۆتیک، سیاسەتی بەرگری و ئەمنییەتی خۆیان دابڕێژن، ئاڵوگۆڕ بە هێزی نیزامی و توانای ڕێژەیی و کوالیتیی هێزە چەکدارەکانیان بگۆڕن، پەرە بە دامەزراوە و سەنعەتی نیزامیی خۆیان بدەن و هەروەها کەلک لە گرێبەستە نیزامی و پەیماننامە ئەمنییەتییەکان وەربگرن

بەم پێشەکییە دێنە سەر کوردستان و ژێئۆپۆلۆتیکی ئەم وڵاتە و بەتایبەتی پارێزگای "کرماشان" لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە هەڵکەوتەیەکی تایبەتی هەیە. بە خوێندنەوەیەکی سەرەتایی و هەڵسەنگاندێک بە نیسبەت هەڵکەوتەی کوردستان و ژێئۆپۆلۆتیکی ئەم خاکە و بە لەبەرچاو گرتنی ئەو خاڵانە کە لە پێشەکیدا هاتوون، بۆمان دەردەکەوێت کە کوردستان هەڵکەوتەیەکی ستراتێژیکیی تایبەتی هەیە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و بە شێوازێک دەتوانین بڵێین زۆرینەی پرس و کێشە و گرفتەکان و دەروازەی چارەسەری ئەمنییەت لە ناوچەکە هەر کوردستانە. بێگومان داگیرکەرانی کوردستانیش بە باشی زاڵن لەسەر ئەم بابەتە و بەداخەوە ئەم خاک و جوگرافیایە بەسەر چوار وڵاتدا دابەش کراوە و هەتا ئێستاش نەیانهێشتوە کوردستان ڕۆڵی کاریگەریی خۆی بگێڕێت و بە جۆرێک دەیانهەوێت ئەو خاڵە پۆزەتیڤ و چارەنووس‌سازانە کە لە کوردستان هەیە و وەکوو سەرمایەیەکی جیهانییە لە ڕاستای بەرژەوەندی خۆیان بەکاری بیهێنن.

لەو هاوکێشەیەدا ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەکوو بەشەکانی دیکەی کوردستان جێگەی سەرنجە و دەبێ وردبوونەوە و خوێندنەوەی تایبەتی بۆ بکرێت، چونکە داگیرکەر لەو بەشەدا بە باشی لە ڕاستای بەرژەوەندی خۆی و تاڵانکردن، نائەمنکردن و میلیتاریزەکردنی کوردستان کەڵکی لێوەرگرتوە. بە باسکردن لەسەر چەندین نموونەی تایبەت و هەڵسەنگاندنێکی زانستی دەردەکەوێت کە پارێزگای کرماشان لە بواری ژێئۆپۆلۆتیک و ژێئۆستراتێژی، هەڵکەوتەیەکی زۆر تایبەتی هەیە. بەپێی ئەو خاڵانەی لە سەرەوە باسمان کردن، وەکوو ژینگە، فۆرمی زەوی، بەرینایی، ئابووری و سەرچاوە و... پارێزگای کرماشان هەڵکەوتەیەکی ستراتێژیکە و داگیرکەر بە خوێندنەوەی زانیاری لەسەر ئەم تایبەتمەندییانە پرۆژەی نیزامی سیاسی، ئابووری و فەرهەنگی و... خۆی بۆ کوردستان لە ڕێگای کرماشان بە کردەیی دەکات. لە بواری نیزامی ئەگەر بمانهەوێت گرنگیی پارێزگای کرماشان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەکوو ناوەندێکی تایبەت باس بکەین، هەر لە کاتی دامەزرانی ئەرتەشی ئێران لە سەردەمی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامی، زۆرترین هێز و کەرەستەی نیزامی کە لە ڕۆژهەڵات دامەزرابێت، لە کرماشان بووە. وەکوو نموونەی بەرچاو: لەشکەری ٨١ی زرێهیی ئەرتەش کە پادگان و ستادەکەی لە کرماشانە و زیاتر لە ٢٤ هەزار کەس لە هێزەکانی ئەرتەش کە بریتییە لە: سێ تیپ و هەزاران کەرەستەی نیزامی لەو پادگانە جێگیر کراون و فەرماندەیی دەکرێن. خاڵێکی دیکە کە جێگەی ئاماژەیە ئەوەیە لەسەر دەرگای پادگانی لەشکەری ٨١ کە لە نێوەڕاستی شاری کرماشان و لە شوێنی مەدەنی دامەزراوە، نووسراوە تایبەت بە شارەکانی:(کرماشان، سنە، هەمەدان و ئیلام). ئەمە بە باشی دەریدەخات کە ڕێژیم لە بواری ژێئۆستراتیژیک بە خوێندنەوە جووڵاوەتەوە و لەوپەڕی گرنگی دەڕوانێتە ئەو پارێزگایە، لێرەدا مەبەست لە گرنگی بەو واتایە نییە کە ڕێژیم گرنگی دەداتە شاری کرماشان، بەڵکوو گرنگییەکانی ئەو ناوچەیە دەزانێت و لە ڕاستای بەرژەوەندییەکانی خۆی و دژایەتی و سەرکوتی کورد بەکاری دەهێنێت.

لە ئێستادا بە سەدان پادگان و بنکەی نیزامی، لە هێزی زەوی، ئاسمانی، پەدافەند، پایەگای مووشەکی و... لە پارێزگای کرماشان لە ئەرتەش و سپای تیرۆریستی پاسدارانی ڕێژیم هەن کە نموونەی بەرچاوی میلیتاریزەکردنی کوردستانە. لەلایەکی دیکەشەوە هەر بەو مەبەستە، ڕێژیم بە بیانووی شەڕی ئێران و عێراق دامەزراوە و هێزی نیزامی خۆی لە کوردستان چەند قات کرد و ساڵانە بنکەی نیزامیی زیاتر لە کوردستان بەتایبەتی لە کرماشان جێگیر دەکات. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ساڵانە مانۆڕی نیزامی بەڕێوە دەبات و یەکێک لەو شوێنانە کە بەردەوام مانۆڕی لێی بەڕێوە دەچێت، پارێزگای "کرماشانە". وەکوو تازەترین نموونە: دەتوانین ئاماژە بە مانۆڕی (پیامبر اعظم)ی هێزی زەوینی و ئاسمانی سپای تێرۆریستی پاسداران لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە ناوەندیی کرماشان بکەین کە چەندین ڕۆژە بەو بیانووە بە هەزاران هێز و کەرەستەی نیزامی و بەتایبەتی مووشەکی گواستەوە بۆ کوردستان و جێگیریان کرد. لەم مانۆڕەدا کە بە سەرپەرشتی و ئامادەبوونی پاسداری تێرۆریست "حوسێن سەلامی" و پاسداری تێرۆریست "محەممەدی پاکپوور" و دەیان فەرماندەی پایەبەرزی ڕێژیم بەڕێوە چوو، سپای تێرۆریستی پاسداران تاقیکاری سیستەمەی مووشەکی، تۆپخانەیی و فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی کرد و هەروەک خۆیان ئاماژەی پێدەکەن یەکێک لە گەورەترین مانۆڕەکانی ڕێژیم بووە کە لە "غرب کشور!" بەڕێوە چووە.

ئەم سیاستەی ڕێژیم هەڵگری چەندین پەیامە بۆ ئێمە کە لە ڕوانگەی ئەوان ڕۆژاوای ئێران لە بواری ژێئۆپۆلۆتیک و ژێئۆستراتیژی زۆر گرنگە و ناوەندیی ئەو بەشە لە ئێران کرماشانە و چەندین ئامانجی جیاوازیان هەیە کە بە تەواوەتی بە دژی ئێمەی کوردە و دەیانهەوێت لە بنکەکانی خۆیان لەو پارێزگایە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کۆنترۆڵ بکەن و بیخەنە ژێر چاوەدێری و بەپێچەوانە لە مێحوەرییەتبوونی کرماشان لە بزووتنەوەی کوردستان بە تەواوەتی دەترسن و وەکوو شادەمارێک دەیبینن و دەیانهەوێت بە کپکردن و لاوازکردنی ئەو شادەمارە، جەستەی کوردستان لاواز و بەرەو لەناوچوون ببەن.

لێرەدا تەنیا ئاماژەمان بە چەندین نموونە کرد و لەم باسەی کۆتاییدا کە باس لە سیاسەتەکانی ڕێژیم کرا دەبێ لە بواری ژێئۆستراتیژی خوێندنەوەی بۆ بکەین. ژێئۆستراتیژی بەگشتی بەو واتایە هاتوە کە پەیوەندیی نێوان ستراتێژی و هۆکارەکانی جوگرافیاییە. "مورتێر جیملر" لە پێناسەی ژێئۆستراتیژیدا دەڵێت: "هونەر و زانستی پەیوەندیدانی چالاکییەکانە لەڕاستای فاکتۆری سیاسەت، ستێراتیژی، جوگرافیا و بەکارهێنانیان بۆ جمووجۆڵی ستراتێژیکی نیزامی. بەشێوازێکی دیکە باس لەوە دەکرێت کە ژێئۆستراتیژی پەیوەندی نێوان هێزە بە لەبەرچاوگرتنی جۆغرافیا. لەو ڕاستایە بەکاردێت کە شوێنێکی دیاریی تایبەت، نەتەوەیەک لەنێو جوگرافیای دەسەڵات، شوێنێک کە وەکوو هێمایە و... دەستنیشان بکرێت بۆ دەستبەسەر داگرتن و کۆنترۆڵی ئەو موازنەی سیاسییە کە دەسەڵاتەکاندا هەیانە لەبەرچاوی دەگرن و گارانتی داگیرکردنی بەردەوام دەکات.

دەتوانین بڵێین کە داگیرکردن و میلیتاریزەکردنی ڕۆژهەڵات و دەستبەسەرگرتنی سەرچاوەکان تەنیا بابەتێکی ژێئۆپۆلۆتیک نییە، بەڵکوو ژێئۆستراتێژیکیشە و ڕێژیمی ئێران دەیهەوێت بەبێ ئاشکرابوونی پیلانەکانی بە ئامانجەکانی خۆی بگات و کات و دەستپێک و کۆتایی دیار نەبێت و قووڵایی پیلانەکە دەرنەکەوێت و ئاکامی دیار نەبێت، تاکوو لە بەرامبەری بەرگری نەکرێت و هیچ هێز و لایەنێک نەتوانێت پێشی پێبگرێت و لە کاتی قەومان و ڕووودانی کارەساتەکان وەکوو بابەتێکی ژێئۆپۆلۆتیک بیهێنێتە بەرباس. لە کۆتاییدا دەتوانیم بڵێم ئێمەی کورد پیلانەکانی ڕێژیمی ئێرانمان زانیوە و هەتا ئێستایشی لەگەڵ بێت لەبەرگریکردن و پێشگرتن لەو سیاسەتە دژە مرۆییە خەباتمان کردوە، بەڵام دەبێت زانستی‌تر و بە گۆڕینی ستراتێژیک بڕوانینە پرسەکان، چونکە نە تەنیا گرێدراوە بەشێوازی ئەمڕۆیی ژیانمان، بەڵکوو داهاتوومان دیاری دەدات

بایەخ و گرینگیی کرماشان لە بڕیارنامەی پەسندکراوەی کۆنگرەکانی حیزبە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیشدا پتر دەردەکەوێ، وەک چۆن بە بەردەوامی پێ لەسەر ئەوە داگیراوەتەوە کە ناوچەکانی باکوور و باشووری ڕۆژهەڵات (ورمێ، کرماشان، ئیلام، لەکستان و ... هتد) و ناوچە کوردنشینەکانی دەرەوەی ڕۆژهەڵات (بە تایبەتی خوراسان) پێویستە لە گوتار و مێدیا و بەڕێوەبەری و تەشکیلاتی حیزبدا ڕەنگدانەوەی زیاتریان هەبێ و لە بەرنامەڕێژیی کار و تێکۆشانمان ڕوو بەو ناوچانە، تایبەتمەندییان وەبەرچاو بگیرێ. بەرنامە و گوتاری حیزب بۆ چارەسەری پرسی کورد لە ئێران پێویستە لە ڕووی حقوقییەوە وڵامی بۆ مافەکان و هەستیاریی نەتەوایەتیی کوردەکانی دانیشتووی ئەو شار و ناوچانەی ئێران هەبێ کە لە ڕووی مێژووییەوە بەشێک لە خاکی کوردستان نین، بەڵام بە شێوەیەکی چڕ کوردیان لێ دەژی.

"ڕۆژهەڵاتی کوردستان" سەرمایەی نەتەوەیی و خەباتی جەماوەری

ناسر سالحیئەسڵ

له قۆناغی ئێستادا که خەباتی جەماوەریی و خودئاگایی نەتەوەیی له ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەک سەرمایەیی نەتەوەیی_کۆمەڵایەتی له چڵەپۆپەی خۆی دایه، بیرکردنەوەی ئەمجارەمان له هەمبەر ڕاسانەوە و هەستانەوەی خەباتی به جەماوەریی بوون دەبێ چۆن بێ و به چ مێتۆد و ڕێکارێک به دواداچوون بۆ خەون و ئایدیا سیاسی و نەتەوەییەکان بکەین. کامه ڕێکار و ڕێگا باشترین و شیاوترین ڕێکار و ڕێگایه بۆ دەرباز بوون و گەیشتن به مافه سیاسی و نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد له ئێرانێکی فرەنەتەوە و ئێتنیک و ئاییںزا دا

لەم قۆناغەدا له لایەک دەبێ حیزبی سیاسی و ڕێکخراوە سیاسی و مەدەنییەکان و کۆمەڵگەی کوردی دەسپێشخەری ئەم ڕاسانەوە و هەستانەوە بن و جڵەوی داهاتووی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەدەستەوە بگرن. هەروەها دەبێ سیاسەتی چاوەڕوانی و تەمای یارمەتی دەرەکی وەلانێین و وزه و تواناکانی کۆمەڵگەی کوردی بکەینە سەرمایەیەکی نەتەوەیی_کۆمەڵایەتی و بنەمایەک بۆ هەستانەوە و ڕاسانەوەی ئەمجارەمان. هەروەها له لایەکی دیکەوە چونکه له ئەگەری هەر گۆڕان و گۆڕانکارییەک له ڕۆژهەڵاتی ناڤیندا، کورد بەشێکی گرینگه له گۆڕان و گۆڕانکاریی له ناوچەکه و هەروەها کورد لەئاستی جیهانی دا له بەرەی وڵاتانی دێموکراتیکدا جێگای دەبێتەوە، دەبێ کۆمەڵگەی کوردی له ڕۆژهەڵاتی کوردستان ئەوەی بیری لێبکاتەوە، ئەوەیه که هەستانەوە و ڕاپەڕینی ئەمجارە، چیمان له وڵاتی فره نەتەوە و ئێتنیک و ئاییںزای ئێراندا پێدەبەخشێت. چونکه ئەوە پرسه سیاسی و نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد و نەتەوەکانی دیکەی ئێرانه که شەرعییەت دەدا به گۆڕان و گۆڕانکاری له جوغرافیایی سیاسی_دەسەڵات له وڵاتی فره نەتەوە و ئێتنیک و ئاییںزای ئێراندا که چارەنووسی مافه سیاسی و نەتەوایەتییەکانی گەلانی ئێرانی تێدا دەستەبەر دەکرێت.

هیچ ڕاسانەوەیەک و خەباتێک له بۆشاییدا نایەته کایەوە، بەڵکوو بەستێنێک و ژینگەیەک له کۆمەڵگا بۆ خەباتی جەماوەریی هەیه. له هەمان کاتدا هەموو خەبات و ڕاسانەوەیەک پێویستیی به کەرەسته، ئامراز، ڕێکار و مێتۆدیی تایبەت بەخۆی هەیه. واتا پێویستی به ئیمکاناتی ماددی و سەرمایەیی نەتەوەیی_کۆمەڵایەتی هەیه، تاکوو لەو ڕێگەیەوە ئامرازی بەردەوامبوونی خۆی مسۆگەر بکات. کاتێک باس له ژینگەی کۆمەڵگه دەکەین، واتا کۆمەڵگه وەک ئەو ژینگه سەرەکییه ببینین که هەموو جووڵە و بزووتنەوەیەک تێیدا لەدایک دەبێت. هەروەها هەموو جووڵەیەکی شاخ و شار و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی تێیدا گەورە و چالاک دەبێت. بۆیه دەتوانین بڵێین که کۆمەڵگەی کوردی هەمیشه ڕۆڵێکی کاریگەر و ئاکتیڤی هەبووه لەوەی که بزووتنەوە جەماوەرییەکان و جووڵەکانی شاخ و شار چۆن سەرهەڵدەدەن، چۆن گەشه دەکەن. چونکه کۆمەڵگەی کوردی خاوەن ماتریاڵ یان میکانیزمی ئامرازی پاراستنی ژیانی سیاسی خۆیەتی که بوون و بەردەوامیی خەباتی شاخ و شاریی مسۆگەر کردووه. هەروەها پێوەندیی بزاڤی سیاسی و کۆمەڵگەی کوردی دوو لایەنه بووه. چونکه له لایەک کۆمەڵگەی کوردی وزه و توانای به بزاڤی سیاسی داوه و له لایەکی دیکەوە بزاڤی سیاسی وزه و توانای له کۆمەڵگەی کوردی وەرگرتووه.

بۆیه کاتێک باس له هێز و وزەی سەرمایەیی نەتەوەیی_کۆمەڵایەتی، کۆمەڵگەی کوردی دەکەین له ڕاستیدا مەبەستمان ئەوەیه که کۆمەڵێک وزه و توانای نوێ که لەم سەردەمەدا مانا دەبەخشێته هەموو تواناکانی خەباتی جەماوەریی که خۆی بۆ ژیانی سیاسی سەردەم و داهاتوویەکی ڕوون ئامادە کردووه. ئەم وزه و توانایه هەمان ئەو قورساییەیه که له سەردەمی ئێستا دا به سەرمایەیی نەتەوەیی_مرۆیی و سەرمایەی کۆمەڵایەتی شار ناوی دەبەن. بۆیه دەبێ حیزبی سیاسی و ڕێکخراوە مەدەنییەکانی وزه و تواناییەکانی هەم سەرمایەیی نەتەوەیی_مرۆیی و هەم سەرمایەی کۆمەڵایەتی شار به هەند وەربگرن. چونکه له سەردەمی شۆڕشی زانیاری و تۆڕی ئینترنێت دا ئەم سەرمایه مرۆییه که سەرمایەیی کۆمەڵایەتییه له ڕێگه جیاوازەکانەوە وەک تەکنۆلۆژی و نزیکبوونەوە له جیهانی پێشکەوتوو و سەردەم، ڕۆژانه زانیاری وەردەگرێ، تاکوو وێنای خۆی وەک ئەکتەرێکی سەردەم پێناسه بکات. هەروەها له سەردەمی ئێستا دا که پێوەندییه سیاسی_کۆمەڵایەتییەکان دەتوانن سنور ببەزێنن، ئیتر مۆنۆپۆلی پێوەندییه سیاسی_ کۆمەڵایەتییەکانیش مانای نامێنێت. کەوابوو لەو ڕوانگەیەوە حیزبی سیاسی و ڕێکخراوە مەدەنی و فەرهەنگییەکان خاوەن سەرمایەی مرۆیین که بەره بەره جێگای سەرمایه ماددیەکه دەگرێتەوە. ئەو سەرمایه ماددیه که هەموو توانایەکی مرۆڤی بەخۆیەوە خەریک دەکرد و تاک و کۆمەڵگه و ڕێکخراوەکان ناچار دەبوون که گوێڕایەڵ بن. بۆیه هەڵه نیه ئەگەر بڵێین ناسین و تێگەیشتن لەم سەرمایه نەتەوەیی_کۆمەڵایەتی و مرۆییه، هەموو ڕێگایەک بۆ هەنگاونان بەرەو خەباتی جەماوەریی له شار و شەقام خۆش دەکات. تەنیا پێویست دەکا ئەو ڕاستییه قەبوڵ بکەین که ئەم سەرمایه نەتەوەیی_ کۆمەڵایەتییه و سەرمایه مرۆییه، سەرچاوەی ڕاپەرین و ڕاسانەوەیه. چونکه بەستێنی کۆمەڵایەتی_ سیاسی ئەو سەرمایه کۆمەڵایەتییه له ژینگەی شاره و شەقامه که هەموو هێزێکی جەماوەریی_سیاسی لەوێوه گەورەیی و وزه و تواناکانی خۆی دەبینێت. ئەگەر له ڕابردوودا ئەم بەستێن و سەرمایه نەتەوەیی_کۆمەڵاتییه کاناڵیزەکردنی پێویست بوو، بەڵام له سەردەمی ئێستادا ڕێکخراو و ڕێکخەربوونی پێویسته.

کەوابوو کاتێک له وەها پارادایمێکدا باس له ڕاپەرین و شۆڕش و هەستانەوە له شار دەکەین، مەبەست ئەوەیه که:

یەکەم: سیمای خەباتی جەماوەریی، سیمایەکی مەدەنییه بۆ ماف و ئازادی.

دووهەم: هەموو کۆمەڵگەی کوردی به هەموو چین و توێژەکانییەوە خۆی تێدا دەبینێتەوە.

سێهەم: پاشخانی ڕەوتی خەباتی شاخ و شار پێکەوە گرێدەداتەوە.

ئەم شێوازە له خەباتی جەماوەرییە، بوارێکی دیاریکراو له بزووتنەوەی کوردایەتی و پانتایەکی بەرفراوان له ڕابردوو و داهاتوویی بزاڤی ڕزگاریخوازیی کورد له ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەگرێتەوە، که پردی پێوەندییه بۆ دەرباز بوون له پەراوێز بوون و به ناوەندبوونی خەبات و هەستانەوەی و خۆ به کەم زانینی تاک و کۆمەڵگەی کوردییه. کەوابوو ئەم شێوازە له خەباتی جەماوەرییە، دەتوانێ هۆکاری خۆی هەبێ بۆ ئەوەی که سەرەتای هەموو ڕاپەرین و هەستانەوەیەک، کاتێک مانای خۆی وەردەگرێ که بزووتنەوە و ڕاپەرینەکه وەک بزووتنەوەی ژینا " ژن. ژیان. ئازادی" توانی ئەوەی هەبێ که گوتاری ناوەنگەراکان بخاته ژێر پرسیارەوە یان ململانێی جدی بۆ ساز بکات. ئەم شێوازە له خستنه ژێر پرسیاری گوتاری ناوەندگەراکان و له چەق دابوونی خەباتی نەتەوەکانی پەراوێزخراوە و به تایبەت نەتەوەی کورد له دوو بوارەوە گرینگه:

یەکەم: ئەوەیه که ئیتر مانایەک نامێنێ که له بواری کلتووری سیاسییەوە شەرعییەتی دەسەڵاتی ناوەندگەرا "تمرکزگرا" له ئێراندا بەرهەم بێنێتەوە.

دووهەم: پرسی دەسەڵاتی ناوەندگەرا له ئێرانی فره نەتەوەدا بێ مانا دەکا و یان تووشی کێشه و شکستی بێ مانایی له لای گەلانی ئێرانەوە له جێبەجێکردنی دەکات.

ئەو شێوازە له خەبات، له لایەک وزه و هێز دەبەخشێته کۆمەڵگەی کوردی تاکوو وێنای ئەوەی لا ساز بێت که شتێک به ناوی دەسەڵاتی ناوەندگەرا بوونی نیه. بۆیه لەوەها دۆخێکدا مانای هەستانەوە و ڕاپەڕینی شار زیاتر لای کۆمەڵگەی کوردی واتادار دەبێ و پاڵنەری بۆ ساز دەکا و له لایەکی دیکەوە کاتێک باس له خەباتی جەماوەریی دەکەین، له ڕاستیدا چاومان له حیزبی سیاسی و ڕێکخراوە مەدەنییەکانی کۆمەڵگەیه. چونکه کۆمەڵگەی کوردی و حیزبی سیاسی له زۆر بوارەوە یەک تێڕوانین و هەڵوێستیان بۆ هەستانەوە و ڕاپەڕین و خەباتی جەماوەریی شار هەیه. بۆیه به پەیوستبوونی به خەباتی جەماوەریی شارەوە، هەڵبژاردنی ڕێگایەکی سەردەمیانه بۆ خەبات، سیمای خەباتی شار گەڵاڵه دەکات. چونکه سەرمایەی نەتەوەیی_مرۆیی کۆمەڵگەی کوردی له خەباتی به جەماوەریی بوون، هەست به جێگیربوون و سەقامگیربوون دەکا و نایهەوێ که ئەم سەرمایه کۆمەڵایەتییه تووشی پچڕان ببێت. کەوابوو له وەها باردۆخێکدا حیزبی سیاسی دەتوانێ له دەرفەتەکان به تیۆریزەکردنی سەرمایەیی کۆمەڵایەتی_مرۆیی، بەشداریی هەستانەوە و ڕاپەرینی شار بێت. چونکه له کۆمەڵگەیەکی زیندوو دا زۆر ئەستەمه داوای شتێکی لێ بکرێ که له ژیانی سیاسی خۆی جیای بکاتەوە. واتا حیزبی سیاسی و ڕێکخراوە مەدەنی و فەرهەنگییەکان لەگەڵ کۆمەڵگەیەکی زیندوو بەرەوڕوون که داوای تێگەیشتن دەکات و ڕێگای تێگەیشن لەم کۆمەڵگەیه ئەوەیه که چۆن هاوکاری بین لەو مانایانه که دەتوانێ بیبەخشێته خەباتی جەماوەری شار و شەقام.

ئێستا که له ڕۆژهەڵاتی کوردستان، باس و خواستی سەرەکی خەڵک ئەوەیه که دەروازەکانی هاتنه ئارای باس و خواستێکی وا له ڕۆژهەڵاتی کوردستان بکرێتەوە، تاکوو لەو ڕێگایەوە دیالۆگی تاک، کۆمەڵگا، حیزب و ڕێکخراوە سیاسیی و مەدەنی و فەرهەنگییەکان بتوانێ ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەربازی قۆناغێکی دیکه له خەباتی جەماوەریی و ژیانی سیاسی سەروەریخوازی خۆی بکات. ئەم دەسپێکه دەتوانێ ببێته بیرۆکەی نوێبوونەوەی حیزب و ڕێکخراوەی سیاسی و مەدەنیی و فەرهەنگییەکان و یان لەهەمانکاتدا ببێته هەوێنی بەرەیەکی نیشتمانی کوردی. کەوابوو ئەم خوێندنەوەیه و ئەم تێگەیشتنه دەتوانێ ببێته ئاراستەیەک و مانیفیستێک که توانای ئەوەی هەیه که بچێته پانتای ڕای گشتی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان به هەموو لایانه فیکری_ سیاسی و مەدەنیی و فەرهەنگییەکانییەوە.

دارسمە
دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

وڕێنەی دیپلۆماتکارێکی سەرلێشێواو

عەباس عەراقچی بەیانییەکی زوو له خەو هەڵدەستێت، چایەکی تاڵ دەخواتەوە و لەبەر ئاوێنه گنجی کراسه یەخه ئاخوندییەکەی ڕێکدەخاتەوە. دەموچاوی ماندوو دیاره و ئەمڕۆ دەچێته کۆبوونەوەیەکی گرنگ لەگەڵ ئەو دیپلۆماته ئوروپاییانەی دیار نییه دڵیان به مانەوەی کۆماری ئیسلامی خۆشه یان له کۆتایی تەمەنی ئەم دەسەڵاتەدا تەنیا خەریکی کۆکردنەوەی "گەزی ئیسفەهان" و "سۆوهانی قوم" و "نان کاکی سنه" و "نانەبرنجیی کرماشان" و "نوقڵی بیدمشکی ورمێ" و "شیرینی مەسقەڵی شیراز" و "باقلاوی یەزد"ن. دیاره دواتر هەتا ئێران ئەهوەن نەبێتەوە، دەستیان بەم دیاری و سەوغاتانه ناگات. ئەمەیه دەڵێن وشتر له خەیاڵێک و وشترەوانیش له خەیاڵێک.

له لایەکی دیکەوە عەباسۆکه له کاتێکدا بیر له ڕۆژانی زێڕینی کاک حەمه جەواد زەریف دەکاتەوە، چۆن به زەردەخەنەیەک و چەند وشەیەکی شیرین دەیتوانی "جۆن کێری"، هەمان وەزیره باڵابەرزه ئەمریکاییەکەی سەردەمی گفتوگۆی ئەتۆمی و بەرجام و مەرجام به چۆک دابێنێت و هەموو شتێک چارەسەر بکات.

– "کاک عەباس، تەلەفۆنێک له بەغداوە!" ئەمەش بەڕێوەبەری نووسینگەکەیەتی و عەباس لای خۆی به دڵەڕاوکێوه تەلەفۆنەکه هەڵدەگرێت:

–"بەڵێ؟"

– جەنابی وەزیر، ئەم گرووپه چەکدارانه نوێنەریان ناردووەته بەشی مەیدانی باڵیۆزخانه و دەڵێن: ئێمه چی بکەین؟ نه سولەیمانی ماوه ڕێنماییمان بکات و نه کەس گوێمان پێ دەدات! ئەمریکاییەکان هەڕەشەمان لێ دەکەن و عێراقیش دەیەوێت چەکمان کات!"

عەراقچی دەستێک به تەوێڵی دادێنێت:

–"ئێستا من له بەردەم کۆبوونەوەیەکی گرنگ دام. دواتر قسه دەکەین."

هێشتا تەلەفۆنەکەی دانەناوه، پەیامێک له دیمەشقەوە:

– "جەنابی وەزیر، تۆ خوا پێمان بڵێ دوای ئەسەد، ئێمه چی بکەین؟ تورک له باکوورەوە دێن و کوردان له ڕۆژهەڵاتەوە. ڕووسیه له ئێمه خراپتر به دەردی خۆیەوە دەناڵێنێت و ئەمریکاش وەک مێشەکەره به دەورمانەوە ویزەویزیەتی!"

عەراقچی هەناسەیەکی قووڵ هەڵدەکێشێت و دەڵێت: "ئاخ حاج قاسم، له کوێی؟ ئێستا من چۆن ئەم کەلافه ئاڵۆزه هەڵبوێزنم؟"

له کۆبوونەوەکەدا، دیپلۆماتێکی فەڕانسەوی دەپرسێت: "جەنابی عەراقچی، سیاسەتی ئێستای ئێوه چییه؟ مەیدان یان دیپلۆماسی؟ ئێوه له سووریه چی دەکەن؟ له یەمەن بەتەمای چین و له عێراق چۆنن؟"

عەراقچی به زەردەخەنەیەکی ساختەوە وەڵامی دەداتەوە:

–"ئێمه... ئێمه... هەردووکیان و هیچیان! واته... مەیدانی دیپلۆماسی... یان دیپلۆماسیی مەیدانی... ڕاستییەکەی خۆشم نازانم!"

دیپلۆماتێکی بەریتانیا به تەوسەوە:

–"بەڵام جەنابی وەزیر، ئێوه دەبێت سیاسەتێکتان هەبێت. ناکرێت هەم باسی ئاشتی بکەن و هەم چەک دابەش بکەن!"

عەراقچی خۆی له کورسییەکەیدا دەقووچێنێت و بیر لەو ڕۆژه خۆشانه دەکاتەوە سولەیمانی له مەیدان و زەریف له دیپلۆماسیدا ململانێیان دەکرد. ئەوکات هیچ کەس نەیدەوێرا وا به ئاشکرا گاڵتەی پێ بکات.

له پشووی کۆبوونەوەکەدا، نوێنەری ڕووسیه لێی نزیک دەبێتەوە و به گوێیدا دەچرپێنێت:

–"ڕەفیق عەراقچی، ئێمه تێدەگەین له هەڵوێستی ئێوه. بەڵام ناتوانین هەتا هەتایه پشتتان بگرین. دەبێت بڕیار بدەن: یان لەگەڵ ڕۆژئاوا ڕێک بکەون، یان..."

عەراقچی ناهێڵێت ڕووسه سووره چاوشینەکه قسەی تەواو بکات و به پەله دەچێته دەرەوە. له داڵانه تەسکەکەدا، سەرۆکی شاندی چینی چاوەڕێیەتی و دەڵێت:

–"جەنابی وەزیر، ئێمه ئامادەین یارمەتیتان بدەین، بەڵام دەمانەوێت بزانین پلانی داهاتووتان چییه؟" عەراقچی به شەرمەوە ڕووی لێ وەردەگێڕێت و خێراتر بەرەو دەرگا هەنگاو دەنێت.

شەو، کاتێک عەراقچی دەگەڕێتەوە ماڵەوە، چەندین نامەی له یەمەنەوە بۆ هاتووه و ناوێرێت له پەیجەر و مۆبایلەکەوە بیانکاتەوە و لەسەر لاپتۆپ سەیریان دەکات:

– "جەنابی وەزیر، تکایه ڕێنماییمان بکەن. ئایا دەبێت هێرش بکەین یان دانوستان؟ سعودییەکان پێشنیاری ئاشتییان کردوه، بەڵام ئێمه نازانین چی بکەین. هەندێک دەڵێن سولەیمانی دەیگوت هەرگیز متمانه به سعودییەکان نەکەین، هەندێکیش دەڵێن زەریف گوتویەتی دەبێت لەگەڵیان ڕێک بکەوین...

عەراقچی به ماندوویی له مۆبڵەکەدا خۆی ڕێک دێنێت و لەبەر خۆیەوە دەڵێت: "خۆزگه دەمتوانی وەک زەریف قسه بکەم، یان وەک سولەیمانی بجووڵێمەوە. ئێستا تەنیا دەتوانم وەک عەراقچی سەرم لێ بشێوێت!"

تەلەفۆنەکەی زەنگ لێ دەدات. ژمارەیەکی نەناسراوە.

–"بەڵێ؟"

–"جەنابی وەزیر، ئێمه گرووپێکی نوێی چەکدارین له لوبنان. حیزبوڵڵا دەڵێت ئێوه یارمەتیمان دەدەن..."

عەراقچی تەلەفۆنەکەی دادەخات و دەچێته بەر پەنجەرە. مانگەشەوە. بیر لەوە دەکاتەوە چۆن ڕۆژگارێک ئێران دەیویست هەم له مەیدان و هەم له دیپلۆماسیدا سەرکەوتوو بێت، کەچی ئێستا له هیچ کامیان سەری دەرناچێت

بەیانی ڕۆژی دواتر، کاتێک دەچێته نووسینگەکەی، بڕیار دەدات سیاسەتێکی نوێ دابهێنێت: "دیپلۆماسیی بێدەنگ و مەیدانی خەواڵوو!" بەڵام دڵنیا نییه ئەمەش چ بڕ به کەڵک بێت. له پەنجەرەی نووسینگەکەیەوە سەیری دەرەوە دەکات. چەند کەسێک خەریکی خۆپێشاندانن و هاوار دەکەن: "نه شەرقی، نه غەربی، جمهوریێ ئیسلامی!"

پێکەنینێکی تاڵی دێتێ. ئەم دروشمەش وەک سیاسەتی ئەم سەردەمەمان بێ سەروبێبنه.

بەرپرسی نووسینگەکەی دێته ژوورەوە: "جەنابی وەزیر، سەرۆک کۆمار داوای تۆی کردوه. گوایه پلانێکی نوێیان هەیه."

عەراقچی دەستێک به ڕیشی دادێنێت و له دڵی خۆیدا دەڵێت: "خودایه، یان وەک سولەیمانی بمانکوژه، یان وەک زەریف بمانکه به ڕاوێژکارێکی بێ دەسەڵات!"

KURDISTAN

Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan

NO:888 3 February 2025

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com

پاش پتر لە نیوسەدە، نامیلکەیەکی کەمتر بینراوی دوکتور قاسملوو چاپ و بڵاو کرایەوە

نامیلکەی «واقیعییەتی گەلانی ئێران و ئەفسانەی میم، ماکان» لە نووسینی ڕێبەری هەڵکەوتووی کورد دوکتور قاسملوو و وەرگێڕانی مامۆستا عەبدوڵلا حەسەن زادە، پاش تێپەڕینی زیاتر لە پەنجا ساڵ لە چاپی یەکەم، لەلایەن یەکیەتیی لاوانی دیموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بۆ جارێکی دیکە چاپ و بڵاو کرایەوە.

ئەم نامیلکەیە زیاتر لە نیوسەدە لەوەپێش و بە شێوەیەکی زانستی و هێمنانە و لە سەرەخۆ، وەڵامی شۆڤێنیستێکی فارس دەداتەوە کە خۆی بە «م.ماکان» و کەسێکی نزیک لە جبهەی میللی ناساندبوو،ئەم نامیلکەیە هەڵوێستی چەوت و ناڵەباری ماکان سەبارەت بە مەسەلەی نەتەوایەتی ڕەت دەکاتەوە و بوونی چەند نەتەوەی جیاواز لە ئێراندا کە یەکێک لەوانە نەتەوەی کوردە، ئیسبات دەکا. نامیلکە دەری دەخا کە لە ئێران خەباتێکی توند و تیژی ئیدوئۆلۆژیک پێویستە بۆ ئەوەی نیشتمانپەروەرانی ئێران لە واقیعییەتی مەسەلەی نەتەوایەتی و هەروەها مەسەلەی کورد تێبگەن.

مامۆستا عەبدوڵلا حەسەنزادە لە پێشەکییەک کە بۆ چاپی نوێی نامیلکەکە نووسیویەتی دەڵێت: «دەڵێی ئەمڕۆ و بۆ ئەمڕۆ نووسراوە. ئەگەر ئەودەم دەوڵەتی فەرمانڕەوای ئاریامێهری وەڵامی هەموو داخوازێکی نەتەوایەتیی کوردی بە ئاگر و ئاسن دەدایەوە، ئێستاش دەوڵەتی «عەدڵی ئیلاهی» هەر ئەو وەڵامەی بۆ داخوازە بەر هەقەکانی کورد پێیە، تەنیا بەو جیاوازییە کە عەممامە هاتۆتە جێی تاج و، مووشەکی دوور هاوێژ و دوورهەنگێو جێگەی ژ.٣ و ئێم یەکی گرتۆتەوە. لەمانەش تاڵتر، ئەگەر لە دەورانی پاشایەتیدا دژبەرانی ڕێژیم و تەنانەت بەشێک لەوانە کە خۆیان بە پێشکەوتنخوازیش دەزانی بۆ حاشا لە ماف و ئازادییەکانی گەلانی ئێران و سەرکوتی بزووتنەوە مافخوازانەکانیشیان دەگەڵ دەربار و دەرباریيان هاودەنگ بوون»

ئەم نامیلکەیە کە لە ٧ بەش پێک هاتووە، لە ڕوانگەیەکی زانستییەوە پرسی نەتەوەیی کورد و پرسی زمانی نەتەوە جیاوازەکان و چارەسەری پرسی نەتەوەیی بە هێنانەوەی چەند نمونە دێنێتە گۆڕێ. بە سەرنجدان بەوەیکە ڕوانگەی ناوەند بە دوای گۆڕینی ڕێژیمە یەک لەدوای یەکەکان بەنسبەت پرسی نەتەوەکان، بە تایبەتی نەتەوەی کورد یەک ڕوانگەی نەگۆڕە، یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دوای تێپەڕینی نیو سەدە، ڕوانگە و بۆچوونەکانی دوکتور قاسملووی لەمبارەوە بە گرنگ زانی و ئەم نامیلکەی بۆ جارێکی دی چاپ و بڵاو کردەوە.

دوو شانۆی کوردی لە شاری ورمێ پێشان دران

لە ماوەی ڕۆژانی ڕابردوو لە لایەن دوو گرووپی شانۆکاری کوردی ورمێ دوو شانۆی جیاوازی کوردی لە هۆڵی کولتووریی ورمێ پێشان دران. لە ڕۆژی ٧ی ڕێبەندانەوە دوو شانۆی کوردی بە ناوەکانی "ئاغایێ هەفت گوندا" و "حەسۆ و نازێ" لەلایەن دوو گرووپی شانۆکاری کوردی ورمێ لەو شارە نمایش کران و تا بە ئەمڕۆ بینەرێکی زۆری بۆ لای خۆی ڕاکێشاوە. شانۆی "ئاغایێ هەفت گوندا" نێوەڕۆکەکی کۆمێدییە و لەو ڕێگەوە باس لە کێشە و گرفتەکانی کۆمەڵگەدەکات.

ئەو شانۆیە بە دەرهێنەری لاوێکی خەڵکی ورمێ بە ناوی " مەجید دەرویشنژاد" بەرهەم هاتوە، ناوبراو خاوەن چەندین شانۆی کوردی سەرکەوتووی دیکەیە کە تا ئێستا لە ورمێ و شارەکانی دەورووبەر پێشان دراون.

هاوکات شانۆیەکی دیکە بە ناوی شانۆی "حەسۆ و نازێ" کە چیرۆکێکی ئەوینداری و حەماسییە و لە دێرزەمانەوە چیرۆکەکەی لە ڕێگەی هونەری دەنگبێژییەوە تا ئێستا زیندووە ماوە نمایش دەکرێ. چیرۆکی "حەسۆ و نازێ" کە وتمان چیرۆکێکی ئەوینداریيە و هەر دوو ئەویندارەکە بە یەک ناگەن و دەکوژرێن یەکەم جارە دەنووسرێتەوە و بە شێوەی شانۆ نمایش دەکرێ. شانۆی "حەسۆ و نازێ" لە ڕۆژانی ٧ی ڕێبەندانەوە هەتا ١٢ی ڕێبەندان لە ورمێ نمایش دەکرێ و تا ئێستا بینەرێکی زۆر باشی هەبووە. ئەو شانۆیە ڕەسووڵ بانگین کاری نووسەری و ڕاوێژکاری دەرهێنەری ئەنجام داوە و جەعفەر پاکنیا کە لاوێکی خەڵکی ورمێیە کاری دەرهێنەری ئەو شانۆیەی ئەنجام داوە. ڕەسووڵ بانگین لە بارەی ئەم شانۆیەوە دەڵێ کە ئامانجمان لەم کارە ئەوەیە کە ئەدەبیاتی زارەکیی کوردی بپارێزین و بنووسینەوە و لە ڕێگەی شانۆوە نمایشی بکەین.

بەر لە ماڵاوایی

تێڕوانینێک لەسەر گەمژەیی مرۆڤ

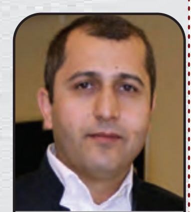
سەلیم حەقیقی

گەمژەیی دیاردەیەکی ئاڵۆز لە شێوەی هەڵسوکەوتی مرۆڤدایە کە لە کۆنەوە وەک مژارێکی گرنگیی نێوان فەیلەسوفان و بیرمەندان بووە. بە پێچەوانەی بۆچوونی باو، گەمژەیی تەنیا بە مانای حۆل، گەوج یان کەمزەینی نییە، بەڵکو جۆرێک ڕەفتار و هەڵسووکەوت و تەنانەت ڕەوشتە کە زۆرجار کەسانی ژیریش تێی دەکەون. ئەم دژایەتییە سەرنجڕاکێشە لە نێوان ژیری و گەمژەییدا، پرسیارێکی قووڵی فەلسەفی دەوروژێنێت: بۆچی مرۆڤ، سەرەڕای توانای عەقڵی بەرزی، هێشتا بەردەوامە لە هەڵەکردن و بیرکردنەوەی ناعەقڵانی؟

یەکێک لە لایەنە گرنگەکانی گەمژەیی مرۆڤ، پاتەکردنەوەی هەڵەکانە. مرۆڤەکان سەرەڕای ئاگاداربوون لە دەرئەنجامە نەرێنییەکانی هەندێک ڕەفتار و شێواز، هەمدیسان پاتەیان دەکەنەوە، ئەم بابەتە دەکرێت لەئاستی تاکەکەسی و کۆمەڵایەتیدا ببینرێت؛ لە شەڕە بەردەوامەکان بگرە هەتا هەڵسووکەوت و کاردانەوە وێرانکەرە کەسییەکان.

لایەنێکی تری گەمژەیی، خۆ بەزلزانین و وەهمی زانینە. خەڵکانێک زۆرجار بیر دەکەنەوە کە لە کەسانی تر زاناترن و، کەمتر ڕەخنە و پێداچوونەوە لە بیروبۆچوونەکانی خۆیان دەکەنەوە. ئەم دیاردەیە کە لە دەروونناسیدا بە «کاریگەری دانینگ-کروگەر» ناسراوە، وادەکات کەسانی کاڵفام، تواناکانی خۆیان زیاتر لە ڕادەی پێویست مەزەندە بکەن. کاتێک سوقرات لە گێڕانەوە ئەفلاتوندا لەبەرامبەر سوفسەتاییەکان دەوستێت و تێیان دەگەیەنێت کە «ڕەوشتبەرزی» چییە، دەمانگەیەنێتە ئەو ئاکامە کە؛ نەفسی مرۆڤ ئەرک یان دەورێکی تایبەتی هەیە، ئەرکی نەفس ژیانە، بیرکردنەوە و بڕیاردانە، ئەو ڕەوشت بەرزییەش هیچ شتێک نییە جگە لە دادپەروەری نەبێ، بە باوەڕی ئەفلاتوون ژیانێکی جوان بریتییە لە خۆهەڵنەکێشان و ئەخلاقمەند بوون و ئاکاری چاکە. ئەو لەوپەڕی بیرمەندیدا خاکەڕایانە باسی جوانییەکان ڕەوشت و بەرزی ئاکاری مرۆڤەکانی دەکرد.

یەکێکی تر لە دەرکەوتەکانی دۆخی گەمژەیی، بڕواپێکردنی کوێرانەی بیروباوەڕە باوەکانە. زۆر کەس لە جیاتی بیرکردنەوەی سەربەخۆ و ڕەخنەگرانە، ڕەوتی زاڵ پەسند دەکەن. ئەم ڕەفتارە دەتوانێت ببێتە هۆی بڕیارە هەڵە بەکۆمەڵەکان و تەنانەت کارەساتە مێژووییەکان، هەڵبەت لە بەشێک لەم حاڵەتانەدا بەرژەوەندییە تاکەکەسییەکان دەوری سەرەکی دەگێڕن لەو دۆخە نەشیاوە. هەڵبەت دەبێت ئاگادار بین کە گەمژەیی مرۆڤ شتێکی ڕێژەییە و هیچ مرۆڤێک لێی بێبەری نییە. ڕەنگە بتوانین بڵێین ئاگاداربوون لەم بابەتە و هەوڵدان بۆ خۆئاگایی و بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە، ڕێگایەکە بۆ کەمکردنەوەی ڕەفتارە گەمژانەکان.

خاڵێکی گرنگی تر ئەوەیە کە، گەمژەیی مرۆڤ هەندێک جار ڕیشەی لە ترس و نەبوونی ئارامی دەروونیدایە. خەڵک بۆ پاراستنی ئارامیی خۆیان، هەندێک جار ڕاستییە ئاشکراکان پشتگوێ دەخەن یان شیکردنەوەیەکی نالۆژیکی بۆ ڕاستییەکان دەکەن.

لە ڕوانگەی مێژووییەوە، فەیلەسوفە گەورەکانی وەک سوقرات، ئەفلاتوون، ئەرەستۆ و کانت باسیان لە گەمژەیی مرۆڤ کردوە. سوقرات بە وتنی ڕستەی بەناوبانگی «دەزانم کە هیچ نازانم» لە ڕاستیدا ئاماژەی بە جەهلی دووەمی مرۆڤەکان دەکرد - واتە نەزانینی خۆیان کە لەوانەیە گەورەترین نیشانەی گەمژەیی بێت.

گەمژەیی مرۆڤ دەکرێت لە چەند ئاستێکی جیاوازدا تاوتوێ بکرێت:

خەڵک تووشی هەڵەی سیستماتیک لە بیرکردنەوە و بەڵگەهێنانەوەدا دەبن. بۆ نموونە، ئێمە حەزمان لێیە ئەو زانیاریانە وەربگرین کە لەگەڵ باوەڕە پێشووەکانماندا دەگونجێن و بەڵگەی دژ پشتگوێ بخەین. ئەم لایەنگیرییە یەکێکە لە نموونە دیارەکانی گەمژەیی زانیاری. هەروەها، ئەو هەڵە لۆژیکییانەی کە خەڵک دەیکەن، نیشانەی لاوازی لە بیرکردنەوەی لۆژیکیدا هەیە.

گەمژەیی بەکۆمەڵ دیاردەیەکە کە تێیدا کۆمەڵێک خەڵک، بڕیار و ڕەفتاری نالۆژیکی بە شێوەی بەکۆمەڵ ئەنجام دەدەن. ڕەفتاری جەماوەری، بڵاوکردنەوەی دەنگۆ و قبوڵکردنی بێ یەکودووی ئایدۆلۆژیا جیاوازەکان نموونەی ئەم جۆرە گەمژەییەن. سەیر ئەوەیە کە هەندێک جار کەسانی زیرەکیش کاتێک لە گرووپێکدا دەبن، کەوتوونەتە ژێر کاریگەری ئەم دیاردەیە.

بەشێکی گرنگی گەمژەیی مرۆڤ ڕەگی لە هەست و سۆزدا هەیە. ترس، تووڕەیی، ئیرەیی و لووتبەرزی وا دەکەن خەڵک بڕیاری نەزانانە بدەن. بۆ نموونە کەسێک کە لە تووڕەییەوە بڕیار دەدات، دواتر زۆربەی جار پەشیمان دەبێتەوە.

لە ڕوانگەی فەلسەفییەوە، لەوانەیە گەورەترین گەمژەیی مرۆڤ ئەوە بێت کە مانای ژیان و مردن تێناگات و لەگەڵ ئەوەشدا وا دەژی وەک ئەوەی هەموو شتێک دەزانێت. نیچە لەم بارەیەوە دەڵێت مرۆڤ بوونەوەرێکە نازانێت بۆچی دەژی، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بە پەلە بەرەو مردن دەڕوات.

هۆکاریی برەودان بە گەمژەیی:

١. میدیای کۆمەڵایەتی و زانیاری هەڵە: لە سەردەمی ئێستادا، بڵاوبوونەوەی خێرای زانیاری هەڵە و دۆنگۆییەکان، گەمژەیی بەکۆمەڵ زیاتر دەکات.

٢. ئاڵۆزیی جیهانی مۆدێرن: دنیای ئەمڕۆ ئەوەندە ئاڵۆزە تێگەیشتنی تەواوی بابەتەکان بۆ کەسانی ئاسایی دژوارە، لە ئەنجامدا پەنا دەبەنە بەر سادەکردنەوەی نالۆژیکی بابەتەکان.

٣. فشارە کۆمەڵایەتییەکان: کۆمەڵگەی مۆدێرن بە دروستکردنی فشاری جۆراوجۆر بۆ سەرکەوتن، سامان و ناوبانگ، خەڵک بەرەو بڕیاری گەمژانە دەبات.

ڕێگاکانی بەرەنگاربوونەوەی گەمژەیی

١. بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە: فێرکردن و ڕاهێنانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە دەتوانێت یارمەتی کەمکردنەوەی زانیارییە هەڵەکان بدات، یان وازهێنان لەو پێش مەرجە گریمانییانەی کە بەردەوام لەگەڵمان دابووە و لەیەخەمان نابنەوە.

٢. خۆئاگایی: ناسینی سنوورەکانی مێشکی خۆمان و قبوڵکردنی ئەوەی کە لەوانەیە هەڵە بکەین و بە هەڵەش بڕیار بدەین.

٣. خوێندنەوەی مێژوو: فێربوون لە هەڵەکانی ڕابردووی مرۆڤایەتی دەتوانێت ڕێگری لە دووبارەبوونەوەی گەمژەییە مێژووییەکان بکات.

٤. دیالۆگی سوقراتی: پرسیارکردنی بەردەوام و بەرەنگاربوونەوەی باوەڕەکانی خۆمان و ئەوانی تر.

مرۆڤ بوونەوەرێکی سەیرە. لە لایەکەوە خاوەنی ئەو عەقڵە مەزنەیە کە توانیویەتی شارستانیەتی دروست بکات، زانست پێشبخات و گەردوون بدۆزێتەوە. لە لایەکی ترەوە، هەمان ئەو بوونەوەرە دەبینین کە دەکەوێتە داوی بیروباوەڕی پووچ و بڕیاری هەڵە و کردەوەی نەشیاو ئەنجام دەدات.

لە ڕوانگەیەکی ترەوە، دەکرێت بڵێین گەمژەیی خۆی جۆرێکە لە ژیری. چونکە ئەو کەسەی کە دان بە نەزانینی خۆیدا دەنێت، یەکەم هەنگاوی ناوە بەرەو فێربوون و گەشەکردن. وەک سوقرات دەڵێت: «تەنها شتێک کە دەیزانم ئەوەیە کە هیچ نازانم.»

هەروەها گەمژەیی ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕێت لە پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی و فکریماندا. لە ڕێگەی هەڵەکانمانەوە فێر دەبین، لە ڕێگەی شکستەکانمانەوە بەهێزتر دەبین. بەم شێوەیە، گەمژەیی دەبێتە پردێک بەرەو زانین و تێگەیشتنی قووڵتر.

لە کۆتاییدا دەبێت بگوترێت کە تێگەیشتن لە سروشتی گەمژەیی مرۆڤ و هەوڵدان بۆ زاڵبوون بەسەریدا، دەتوانێت یارمەتی گەشەی تاکەکەسی و کۆمەڵایەتی بدات. ئەمەش پێویستی بە خۆئاگایی، بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و ئازایەتی لە قبوڵکردنی هەڵەکاندا هەیە.